

დათო ტურაშვილი

ბურჯი ხათუნი

ვუძღვნი ჩემს გურჯი-ხათუნს

და უცხოეთში მცხოვრებ ქართველ ქალებს - ყველაზე სევდიან ემიგრანტებს დედამიწაზე...

როცა უღაბნოს მზე ტუჩებსაც დაგწვავს, გზააბნეული ქარავანი ღუძილით დაგღლის, ქვიშების ქარი დაგიბნელებს მოპარულ მთვარეს, მოწყურებული ოაზისი დაგხვდება მშრალი, ველარ იპოვნი ბავშვობაში ნაჩუქარ ვარსკვლავს, ცაზე გაქრება წაკითხული სიცოცხლის ხაზიც, ლურჯი თვალებიც აგევესება თეთრი ცრემლებით - მაინც არ მოკვდე:

მე გამიხსენე...

მე მოგიყვები დაკარგულ ზღაპარს ათას ერთი გრძელი ღამიდან...

აბუ ალ-ბიკა საბით იბნ აჰმად ნაჯმ ად-დინ ათ-თიფლისი

(თბილისში გარდაცვლილი არაბი პოეტი)

საძირკველი

ოსმალეთში მანამდეც ნამყოფი ვიყავი, მაგრამ გურჯი-ხათუნის შესახებ მხოლოდ ის ვიცოდი, რომ ცამეტი წლისა გაათხოვეს რუმის სულთანზე. ისიც ვიცოდი, რომ მეცამეტე საუკუნის საქართველოში, იმ ასაკის გოგონებს, დღეს რომ თინეიჯერებს უწოდებენ, ქალები ერქვათ. თუმცა, ცამეტი წლის ქართველი მზეთუნახავი, თუნდაც მეცამეტე საუკუნეში, თუნდაც სელჯუკების დედოფლობისთვის, მაინც ვერ გავიმეტე. რადგან ისიც ვიცოდი, რომ ეს ქორწინება, დედამისის, რუსუდანის სურვილი იყო, ველარ მოვისვენე და ოსმალეთში წავედი, სადაც ამ საქმეში სანდო კაცი - უნივერსიტეტელი გია ჯანჯღავა მეგულებოდა (საკონსულოში) და ჩემი დარდით და ბარგით პირდაპირ გიას მივადექი. ბარგი ცოტა მქონდა, დარდი - ბევრი, მაგრამ სათქმელი ბოლომდე არც დამამთავრებინა - ისეთი რუკები და წიგნები გადმომიღო, ათი დღე სიხარულის, გაოგნებისა და აღტაცებისაგან ხმა არ ამომიღია. ეჭვი კი მქონდა, მაგრამ მაინც ვერ წარმოვიდგენდი, რომ გია ჯანჯღავა ჩემსავით მანიაკი აღმოჩნდებოდა - ის ათი დღე სოფელ-სოფელ მატარა გურჯი-ხათუნის ნაკვალევზე და არქივებსა და მუზეუმებში ისეთ ხელნაწერებს მიაგნო, რომ ვღუმი და ვტიროდი.

ესეც არ იკმარა და სადმე, რომელიმე ქვეყანაში თუ რომელიმე წყარო იყო გამოცემული გურჯი-ხათუნთან დაკავშირებით, გამოიწერა და თბილისში გამომიგზავნა. თბილისში მეც ვიწვავლე, მაგრამ ამ წიგნის ავტორობა, ზემოთქმულის გამო, გია ჯანჯღავას უფრო ეკუთვნის.

ყოველ შემთხვევაში, მისი რჩევების, დახმარებისა და თანადგომის გარეშე, მართლაც ვერასდროს მივაგნებდი იმ უცხოელ ავტორებს, ვინც მეცამეტე საუკუნის კონიის სასულთნოს ვნებები აღწერა. სწორედ გიორგი ჯანჯღავას დახმარებით შევეცადე, შევხვედროდი ჩვენს წიგნში აღწერილი ამბების თვითმხილველებსა და მონაწილეებს. სამწუხაროდ, გასაგები მიზეზების გამო, მხოლოდ ერთი მათგანი აღმოჩნდა ცოცხალი და ხშირ შემთხვევაში, მათი ოჯახის წევრებთან, ჩამომავლებთან და ნათესავებთან გასაუბრებას თუ ვახერხებდი. ზეპირ მოგონებებზე მეტად, ბუნებრივია, წერილობითი წყაროები მჭირდებოდა, მაგრამ იმ შვიდი საუკუნის გამო (უკვე რომ ვახსენეთ და გურჯი-ხათუნის ეპოქამდე გვაშორებს), მათი დიდი ნაწილი გახუნდა, განადგურდა ან უბრალოდ გაქრა. ამიტომაც ცოტა ხნით შევეფერხდი კიდევ, მაგრამ მერე ორჯან პაშუკის რჩევით, ერთი პატარა უდაბნო მოვებებე აქვე, თბილისთან და ქარის მოსმენა ვისწავლე. უდაბნოს ქარები მარტო სიტყვებს კი არა, თურმე ფრაზებს, წინადადებებს და ამბებსაც კი იმასსოვრებენ და აგროვებენ. რასაც ადამიანები კარგავენ, ქარები ინახავენ და ყვებიან. მთავარია მოსმენა იცოდე; ჯერ სიჩუმის მოსმენა უნდა ისწავლო, მერე კი - ქარის. ქარმა იცის რა იყო, რა არის და რა იქნება, რადგან როცა არაფერი იყო, იყო მხოლოდ ქარი - წინ ყარაიას ველი, უკან ომარ ხაიამი და ირგვლივ უდაბნოს სიჩუმე. ვიჯექი ხოლმე და ვუსმენდი დაკარგულ და დავიწყებულ სიტყვებს. როცა ქარები ყვებოდნენ გურჯი-ხათუნის ამბავს, მაშინ უკვე ვფიქრობდი, რომ ყოველ ჩვენთაგანსა ჰყავს თავისი გურჯი-ხათუნი, უცხოეთში გადახვეწილი ქართველი ქალები - ყველაზე სევდიანი ემიგრანტები დედამიწის ზურგზე, უსამველოდ რომ ენატრებათ ეს უცნაური მიწა და მინც სჯერათ, რომ კაცები აქ ისევ იმ კაცებს ჰგვანან, წასვლამდე რომ ახსოვთ. მათ არ იციან, რომ ჩვენ შევიცვალეთ, ყველაფერი სხვას და დროს დავაბრალეთ და დავივიწყეთ, რომ სინამდვილეში დრო ერთია და სხვა დრო არც არსებობს. არც ისტორია არსებობს და ის შვიდი საუკუნეც, გურჯი-ხათუნის ეპოქას რომ გვაშორებს, უბრალოდ გაქრა. და როცა დრო და მანძილი ქრება, შეგიძლია იქ იცხოვრო, სადაც მოისურვებ, სადაც არასოდეს ყოფილხარ, მაგრამ შეგიძლია შვიდი საუკუნე იმ დროში გაიარო, რა დროსაც ერთი წიგნის წაკითხვას მოანდომებ დ მთავარია, არ შეგეშინდეს...

ვისაც არ ეშინია, მან ზუსტად იცის, რატომ ადარებს მილორად პავიჩი წიგნის წერას არქიტექტურას. წიგნის დაწერა მართლაც ჰგავს სახლის აშენებას და როცა უდაბნოში ჩაწერილი ზღაპრები თბილისელ მთარგმნელებს ჩამოუვრიგე, დრო რომ არ დამეკარგა, საძირკველამოთხრილ მშენებლობას მივაგენი. მშენებლობას როგორ ვერ მივაგნებდი ახლანდელ თბილისში, ან დროს როგორ დავკარგავდი და იქვე, იმ ახლადდაწყებული კორპუსის მეზობელ, კარგა ხნის დამთავრებულ გოსლაბის შენობაში, მეშვიდე სართულზე, დავით საყვარელიძის მიერ რეპეტიციებისთვის ნაქირავებ ოთახში, დიდ ფანჯარასთან მაგიდა მივდგი. რადგან შინაურ წერას შენობა არა აქვს (და არც არავინ გაცლის), იქ, სარეპეტიციო ოთახის დიდ ფანჯარასთან ვიჯექი და ვწერდი. ვწერდი ისე, როგორც იქვე, ჩემს თვალწინ აშენებდნენ სახლს - ჯერ საძირკველს, მერე - პირველ სართულს, მერე - მეორეს, მესამეს...

ნათარგმნი, გადმოქართულებული თუ გათანამედროვეებული ტექსტებიც ამ წიგნისა, იქ, გოსლაბის შენობაში მოჰქონდათ ჩემს ძვირფას მეგობრებს და მეც იქვე, ზოგს სართულს შორის ვამატებდი, ზოგსაც აივნებისა და სახურავისთვის ვინახავდი. ზოგიერთი მათგანი კარფანჯრებსა და კედლების ამოყვანაში გამოვიყენე, ზოგიერთი ტექსტი კი სახლის მოპირკეთებას მოვანხმარე. როცა აღმოვაჩინე, რომ სიტყვა აგურსაც ჰგავს (თუ სახლს აშენებ და წიგნს წერ), იმაზეც ვიფიქრე, თუ როგორი აგური უფრო გამოდგებოდა - ძველი ანასეული ან მარიამისეული თუ ახალი, ისეთი თანამედროვე, რომელსაც რუსთავის ცემენტიც კი ადვილად გაამარებს. თუმცა დიდხანს არ მიფიქრია, რაც კი ძველი აგური მქონდა, ლექსიკონების დახმარებით ახალზე გადავცვალე და მხოლოდ ერთი წერილი დავტოვე ისე, როგორც მან ჩვენამდე მოაღწია. თუმცა იმ გაახლებულ ტექსტებში, სტილისა და კულტურის, ხასიათისა და გემოვნების შენარჩუნებას, მაქსიმალურად შევეცადე და რა გამოვიდა, ღმერთმა იცის. ღმერთმა ისიც

იცის, რა აწუხებს ხარუკი მურაკამის და მთავარი ალბათ ის არის, რომ ჩვენც გავივით, ჩვენც მივხვდეთ, რატომ არ არსებობს იდეალური ტექსტი, ისევე როგორც იდეალური თავგანწირვა და ტექსტის შექმნა კი მართლაც წამებაა. სხვა თუ არაფერი ეს ხომ ნამდვილად იცის ყველამ, ვინც რამე ტექსტს ქმნის ან ტექსტის შექმნას ცდილობს. მათ შორის მეც, მაგრამ ღირს, საშინელ წამებადაც კი ღირს თუნდაც ერთი, დაკარგული ადამიანის ძეგლი, როგორ ბანალურად ან პათეტიურადაც არ უნდა ჟღერდეს. მეტიც, თუ მწერალიც ვერასოდეს გახდები და მხოლოდ მედაჰამის ტვირთს დაყაბულდები, მაშინაც კი, ცრემლების შეგროვებაზე უკეთესს, ვერაფერს იზამ. ამ პატარა წიგნის დაწერაც ყველაზე მეტად თათი ებრალების ერთმა უწყინარმა ფრაზამ გადამაწყვეტინა, მაგრამ მაშინვე მივხვდი რომ ის ფრაზა, მხოლოდ ერთი მოსმენით იყო უწყინარი და სინამდვილეში კი იმდენ ცრემლს დაიტევდა, რამდენსაც მკითხველი კითხვისას დაღვრის. და მართალიც იქნება, რადგან ძნელად დასაჯერებელია, რომ ქართველ მზეთუნახავს, ცამეტი წლის თამარ რუსუდანის ასულს, შემდგომში ქვეყნიერების დედოფალს გურჯი-ხათუნს, სელჯუკეთის პრინცზე გარიგებით გათხოვილს, მშობლიურ საქართველოში ერთი დიდი დარდი მანც არ დარჩენოდა. ვინ უნდა ყოფილიყო ის ქართველი ბიჭი, მხოლოდ გარადით ვიცოდი და მისი მოძებნა მართლაც საკმაოდ ძნელი იყო, მაგრამ სიყვარულს ერთი ლამაზი თვისებაც აქვს - იგი არასოდეს ქრება და იკარგება, შვიდი საუკუნეც რომ გავიდეს, ის მანც არსებობს, თუ იმ შვიდი საუკუნის შემდეგაც არსებობენ ადამიანები, ვისაც სიყვარული შეუძლია...

ასტროლოგი ბიბი მუნაჯიმი

(ცნობილი მოგზაურისა და სპარსულენოვანი ისტორიკოსის იბნ-ბიბის დედა)

ცხელი ივლისის სწორედ იმ ღამეს, როცა ჩემი ვაჟიშვილის დაბადება ინება ღმერთმა, პირველად დავინახე კონიის ცაზე ის თეთრი ვარსკვლავი, ჩვენი დედოფლის სახელი რომ ჰქვია. რადგან სულთანმაც ისურვა და მეც გულით მეწადა, გურჯი ხათუნის სადიდებლად მნათობის ქება, ჩემს აღმოჩენილ ვარსკვლავს მე ვუწოდებ მისი სახელი. პირველმა ხომ დედოფალმა მითხრა, რომ უსათუოდ ძე მეყოლებოდა, როგორც ვოცნებობდი, და არა ასული და რომ მის სამშობლო გურჯისტანში თურმე მუცლით წინასწარმეტყველებენ ვაჟიანობას. ნეტავ გურჯისტანის ცაზეც თუ მოჩანს ჩვენი დედოფლის ვარსკვლავი, ნეტავ იქიდანაც თუ ასე ლამაზია გურჯი-ხათუნი...

მისიონერი ჯუზეპე კარბონე

ეს ქართველი ბიჭი, რომელიც აქაური დიდგვაროვანი კაცის შვილია და რომელზეც უკვე გწერდით, ალბათ შემოდგომაზე კონიისკენ გამოემგზავრება და ვრცელ ბარათსაც, ვატიკანში წარსადგენად, ამ ბიჭს გამოვატან. ახლა კი მოკლედ გეტყვით, კიდევ რა მოხდა ამ უცნაურ ქვეყანაში, სადაც მეოთხე წელია მისიას ალვასრულებ და მანც ვერაფერი გაუგებ ამ ხალხსა და აქაურ ხასიათს. ეს ბიჭიც, კარგად იცი, რომ ვერაფრით დავითანხმეთ, შედგომოდა ჭეშმარიტ ღმერთს პაპის ეკლესიის ქვეშ და დაეგდო ბერძნული, მაგრამ წელიწადნახევარი სულ ამოდ დაგვევრით. ეს ბიჭი, მურზა, აღმოსავლეთიბერიელია და ისეთი გავლენიანი გვარის

შვილია, რომ დიდაც ძლიერ გვსურდა მისი მოქცევისა გამო ნამდვილს ქრისტიანობაზე, დიდი მფარველი ჰყოლოდა ჩვენს მისიონს ქართველების მიწაზე. მაგრამ ეს ბიჭი, მურზა, რომელსაც სრული სახელი მურზაყანი ჰქვია და გვართ კი ორბელიანებს ეკუთვნის, კალაბრიელივით ჯიუტი გამოდგა და ჩვენ მაინც ხომ ვიცით, როგორი ძნელი გასატეხია კალაბრიული სიჯიუტე და ბოლოს ხელიც ჩავიქნიეთ. ჩვენთან კი მაინც სტუმრობდა ხოლმე, მაგრამ რელიგიის თემებზე აღარ ვსაუბრობდით, ანკი რა აზრი ჰქონდა ყმაწვილ კაცთან კამათს და მხოლოდ მაღლობას ვუხდიდით ძღვენისა და ყურადღებისათვის. ერთი კვირის წინ კი, სრულიად მოულოდნელად განგვიცხადა, რომ მეტად მოწადინებულია შეერთებისა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ეკლესიებისა და თუ ეს არ მოხდება, იგი იძულებული იქნება დაუტევოს ბერძნული მრწამსი, რომელიც ქართველების ქვეყანაში არის გაბატონებული და მზადაა აღიაროს პაპი, როგორც ქრისტიანთა მიწიერი უფალი. რა თქმა უნდა, გაგვაკვირვა ქართველი ბიჭის სიტყვებმა, მაგრამ მისმა სურვილმა ჭეშმარიტი სარწმუნოების ძიებისა, დიდად გაგვახარა. ამ ამბითგან შესამე დღეს კი პირდაპირ გვითხრა, რომ გულით სწადია იმსახუროს კონიაში, ჩვენს მისიონში, რომელსაც სელჩუკთა სულთნის მფარველობა არ აკლია და სადაც თქვენ, ძმაო ლუკა, თქვენის ღვაწლით აძლიერებთ ქრისტეს სავანეს. არ ვიცი, ეს ბიჭი მურზა რატომ არის მოწადინებული მაინცდამაინც რუმის სასულთნოში იმსახუროს და არც ის ვიცი, თქვენ რა გადაწყვეტილებას მიიღებთ ამასთან დაკავშირებით, მაგრამ შემოდგომაზე რომ იგი კონიას მოემგზავრება, დანამდვილებით ვიცით და აი რატომ: ქართველთა მეფის რუსუდანის ასული თამარი, რომელიც მხოლოდ ცამეტი წლისაა და ფრიად იმსახურებს ქებათა ქებას, სელჩუკთა უფლისწულზე იქორწინებს ამ შემოდგომით. ამ წერილსაც სწორედ ამ მიზნით თქვენსკენ მამავალ გორელ დიდვაჭარს, ანაკუმ მამიკუნიანს გამოვატანთ და ვილოცებთ, რომ მან, თავის პატარა ქარავანთან ერთად, მშვიდობით ჩამოაღწიოს სასულთნოს დედაქალაქამდე.

გზებზე დიდი შფოთი არ უნდა იყოს, მაგრამ ახლა ისეთი დროა, რომ ზედმეტი სიფრთხილე არავის ავნებს. დარწმუნებით ჯერ ვერაფერი მითხრა გორელმა ვაჭარმა, მაგრამ ვთხოვე, რომ თუ ბაიბურთს გზად გამოვივლიან, იქაურს მონასტერში თქვენთვის დატოვებული დავითის ფსალმუნთა წიგნიც კონიაში წამოგიღონ. ამ ანაკუმ მამიკუნიანს დავალებული აქვს ქართული სამეფო კარისაგან პირველი ძღვენის მირთმევა სულთანისა და ოჯახისათვის და ეგრეცვე საბოლოო პირობა-შეთანხმება ქორწინებისა. ეს ქორწინება-დამოყვრება არის უმთავრესი ამბავი, რასაც ყველანი გაიმბობენ საქართველოში და წარჩინებული თუ მდაბიო ამ გარიგებაზედ დაუსრულებლად ჰყვებიან კიდევ. აქ ძლიერ უყვართ ჭორი და ცილისწამება ერთმანეთსა ზედა, ვითარცა თავშესაქცევი, გასართობი რამ და ხშირად ამდაგვარადაც ხალისობენ. თუმცა ვერ ვიტყვი, რომ ბოროტი ხალხია, მაგრამ საკუთარ თავს ხშირად მტრობენ და ვერ კი ხვდებიან, რომ ყველა მათი უბედურების სათავე შურია და ამპარტავნობა. შარშანაც, საადღომოდ, თქვენთვის რომ ტელეფის ცხვარი უნდა გამოგვეგზავნა, სწორედ მავან ქართველთა ამპარტავნობას შეეწირა ეს ჩვენი კეთილი განზრახვა - პირადად დარწმუნებულიყავით, რომ ჭეშმარიტად არსებობს იმერეთში ადგილი, რომელსაც ტელეფს ეტყვიან და იქაურს ცხვარს მართლაც არა აქვს სუნი იგი სატანური და თქვენთან მოპაექრე მამებსაც ადვილად დაუმტკიცებდით, რომ უსუნო ცხვარი არათუ მხოლოდ სკოტებისა და ველშების ქვეყანაში არსებობს, არამედ ამ მშვენიერს საქართველოშიც. სხვათა შორის, ქართველებს ნათესავებადაც მოუდიან სკოტები და ველშები, ისევე როგორც ზოგიერთი ტომი ისპანიისა და თუ ვატიკანში დაინტერესდებიან და თქვენი სურვილიც იქნება, დაწვრილებით შემიძლია შემდგომ რელაციონში უტყუარი დასაბუთება ხსენებულის ნათესაობისა. ახლა კი, რადგანაც მამიკუნიანის გამყოლიც მაჩქარებს და მეც თავს შეუძლოდ ვგრძნობ, წერას აქ გავასრულებ და როგორც დაგპირდით, შემოდგომისთვის წვრილად აღვწერ ქართველთა ქვეყანასა და ხასიათს, წესებსა და ცხოვრებას ვატიკანში წარსადგენად და იმ ვრცელს მოხსენებას ამ ბიჭს მურზას, თქვენთან გამოვატან. აგრეთვე მოგიტხრობთ ამბავს თათართა შემოსევისა ქართველთა ქვეყანაში, რის გამოც ეს ქვეყანა ორად

გაჰყვეს ურჯულოებმა, ვისი სახელიც კარგად არავინ იცის და ამერ-იმერნი იბერიელნი მათ მოი-სარ ტომად მოიხსენებს, რადგან ეს მომხდური ხალხი მარჯვედ ხმარობს მშვილდ-ისარს და აღმო-სავლეთ საქართველო კი სრულად მოაოხრეს. დასავლეთ იბერიაში კი მეფე რუსუდანი ჯიუტად არ ისურვებს სხვათა ბატონობას თავის სამეფოსა ზედა და სხვა ქვეყანას ეძებს ურჯულოთა წი-ნააღმდეგ ზავისათვის. ვილოცებთ თქვენი და ჩვენი მშვიდობისათვის.

ისტორიკოსი კახა ბუაჩიძე

ქართული სამეფო კარის პირველი სელჩუკი (ან სელჯუკი) სიძე იყო დავუდ მოლის ელ-დინი - ვაჟი არზრუმის მფლობელის - თორილ შაჰისა. ქართველებმა რუსუდანის საქმოდ, მრავალრიცხოვან კანდიდატებს შორის, სწორედ მასზე შეაჩერეს არჩევანი და შირვანშაჰთან მანამდე შეპირებული ნიშნობაც კი ჩაშალეს. როგორც ჩანს დავუდ მოლის ელ-დინი სიძედ ძლიერ მოეწონა სამეფო კარს და თავად მოლის ელ-დინსაც გაგიჟებით შეუყვარდა მშვენიერი რუსუდანი. ფაქტია, რომ ქართველი ცოლის გამო, სელჩუკმა უფლისწულმა უარყო მაჰმადიანობა და 1223 წელს ისინი ქრისტიანულად შეუღლდნენ. ჯერ შეეძინათ ასული თამარი, შემდეგ კი - ძე დავითი. მაგრამ მათი ოჯახური ბედნიერება დიდხანს არ გაგრძელებულა და ორი წლის შემდეგ, რუსუდანის სურვილითა და ინიციატივით, სელჩუკი სიძე ტფილისის ციხეში აღმოჩნდა. 1226 წელს 9 მარტს, როცა მონღოლთაგან დევნილმა ხვარაზმელმა ჯალალედინმა საქართველოს დედაქალაქი აიღო, დაპატიმრებული მოლის ელ-დინი გაათავისუფლა და ქუთაისში გაგზავნა რუსუდანთან მოსალაპარაკებლად. როგორც “ქართლის ცხოვრების“ ქართველი ავტორიც აღიარებს, რუსუდანი ქმარს სიძვასა და გარყვნილებაში დახვდა. როგორ მოიქცა მოლის ელ-დინი გაურკვეველია, რადგან ზოგიერთი წყარო (მათ შორის ქართულიც) ადასტურებს, რომ სელჩუკმა სიძემ მანც არ უარყო ქრისტიანობა, ზოგი წყაროს თანახმად კი პირიქით - განრისხებული მოლის ელ-დინი ისევ მაჰმადიანი გახდა. თუმცა, ჯალალედინისთვის უკვე სულ ერთი იყო რელიგიური კუთვნილება - თუ დასაწყისში ტფილისის მხოლოდ ქრისტიანული მოსახლეობა ამოჟლიტა, ცოტა ხანში ტფილელ მაჰმადიანებსაც დააყრევინა თავები და ქართველთა მაჰმადიანი ყმადნაფიცებიც მიხვდნენ, რომ ეს კაცი სულაც არ იყო კავკასიაში მაჰმადიანთა დასაცავად მოსული. ცოტა ხანში ქურთებმა შური იძიეს და ბასიანის მთებში მოკლეს ჯალალედინი, მაგრამ მშვიდობა საქართველოში დიდხანს მანც არ გაგრძელებულა - რამდენიმე წელიწადში ერთხელ უკვე გამოჩენილი მონღოლები ისევ დაბრუნდნენ საქართველოში და ამჯერად უკვე დიდი ხნით. სამწუხაროდ, მეფე რუსუდანი დედის, თამარისაგან განსხვავებით, ვერ აღმოჩნდა შორსმჭვრეტელი პოლიტიკოსი და ნაცვლად სელჩუკებთან მეკავშირეობისა დამპყრობელ მონღოლთა წინააღმდეგ, მონღოლები წააქეზა რუმის სასულთნოს დასარბევად. რუმის სელჩუკები, ბუნებრივია, განარისხა რუსუდანის საქციელმა და სულთნის ჯარებმა საქართველოს ტერიტორიებს სამხრეთ-დასავლეთიდან შემოუტიეს. რუსუდანი დედის, თამარ მეფისაგან განსხვავებით, ვერც კარგი მთავარსარდალი გამოდგა და შემოსეული მეზობლების შეჩერება ვერ შეძლო. ამიტომაც ითხოვა ზავი სულთან გიას (ან ყიას) ელ-დინ ქაიქუბად (ან ქაიყუბად) პირველთან და ნათესაობა, დამოყვრება და მშვიდობა შესთავაზა კონიის მბრძანებელს. სელჩუკთა სამეფო კარმა რუსუდანის წინადადება სიხარულით მიიღო, რადგან საქართველოს, როგორც უძლიერესი სახელმწიფოს მითი ჯერ კიდევ არსებობდა მთელს აღმოსავლეთში და ქართველი ქალის სილამაზე კი ცქერით რომ არ ცვდება, დასავლეთშიც იცოდნენ. მაგრამ რუსუდანი მეფე დედის, თამარისაგან განსხვავებით, არც ერთგულებითა და პატიოსნებით გამოირჩეოდა, როგორც წყაროებშიც ნათლად ჩანს და ნაცვლად კეთილგანწყო-

ბის ძიებისა მეზობელ ისლამურ გარემოცვაში, ისევ შორეული მეკავშირის პოვნა გადაწყვიტა და უმარტივესი ჭეშმარიტება ვერ გაითვალისწინა - სხვას მაშინ სჭირდება, როცა ძლიერი ხარ და სუსტებს კი, მხოლოდ წიგნებში ეხმარებიან...

ანაკუმ მამიკუნინი

(ალბათ რუსუდან მეფის მსტოვარი)

წიგნი თქვენგან მიწერილი უწმიდესი პაპისადმი გზად რაოდენიმეჯერ ხიფათსა და განსაცდელს სწორედ რომ სასწაულებრივ გადაურჩა. ერთხელ სწორედ რომ ღვთის წყალობა იყო, ცოცხლები რომ დავრჩით და დიდი შიში კი გამოვსცადეთ. პადრი ჯუზეპეს თხოვნის აღსრულება გვეწადა ბაიბურთსში გავლით და იქითგან კი სივასის გზაზედ როგორც კი გამოველეთ, ავაზაკნი დაგვიხიზნენ ბელუინებსავით შემოსილი. გაკვირვებულმან ვიფიქრეთ, რომ აქ უდაბნოს ბელუინი საიდან სადაო და ჩვენი ეჭვიც გამართლდა. ჩვენი სამოსის გამო სულაც გლახაკნი ვეგონეთ და არც იფიქრეს ალბათ, რომ ძვირფასი რამ ძღვენი მიგვქონდა კონიაში და სადაურობის გამოკითხვა კი დაგვიწყეს. მოვანსენეთ, რომ თქუენი ყმები ვიყავით და ბელიურჯეს ვეშურებოდით ნათესავეების ხილვას. შემოგბედავთ რომ თქუენი სახელის ხსენებამ ერთი ავაზაკთაგანი ძლიერ განარისხა და პირდაპირ ცოფი ჰყარა - გურჯების მეფე მოჰამედიანთ სდეენის და ავიწროებს, მოწყალე დედის სახელი სრულიად დაივიწყაო. მე ვუპასუხე, რომ გურჯების ქვეყანაში მოჰამედიანები ისეთს მშვიდობასა და პატივსში სცხოვრობენ, როგორც თამარისა და დავითის ჟამს და არა არს ძალა იგი ეშმაკეული, რომელიც მეფესა ჩუენსა რუსუდანს აცთუნებს დანთხევად მოჰამედიანთა სისხლისა.

- მაშ რად ილტვიან იქიდგან ალაჰის ძენი! - არათუ იკითხა, კიდევ მეტის განრისხებით გვიყვირა ავაზაკთაგანმა და ჩუენ ვიფიქრეთ, რომ ეს ბელუინსავით შემოსილი აფთრები ასო-ასოდ აკუწვიდნენ ჩვენს ხორცს და ჩუენ არა ვაგლახ სიცოცხლეს ჩუენსას, არამედ თქვენის დიდებულების ბრძანების არაღსრულებას ვდარდობდით მწარედ. მაშინ ვთხოვე ავაზაკთ, მოეცათ უფლება ლოცვისა მოკვდინების წინ და რა მუხლი მოვიყარენით ლოცვად და მოვეშადენით სიკუდილის მიღებისთვის, მან განრისხებულმა ავაზაკთაგან სთქუა, რომ მე არა ვჰკავადი პირისახითა რომელიმე იბერიელს, არცა თუ ლაზსა. - მე ვარ ტომით სომხისა ანუ არმენისა შობილი ქართლსა შინა, ქალაქად გორსა, - ვუპასუხე ავაზაკსა და იგი აღარ იყო განრისხებული, არამედ იხარა ფრიად; იხარა, ვითარცა შეეძლო განარება გზაზედ ჩამომდგარ ყაჩაღსა იმისა გამო, რომე ამდენ იბერიელს შორის ვიყავი მუნ ერთი მეზავრი სომხის ტომისა და ეს იყო ჭეშმარიტად ღვთის ნება და ნება თქვენის დიდებულებისა, რომელმანცა გვიხსნა მეკობრეთაგან.

ხოლო დარჩენილი გზა კონიამდე განველეთ მშვიდობით და უხიფათოდ ვუწიეთ სელჯუკთა სატახტოს, რომელიცა იყო მგლოვიარეთ სულთნის უდროთ მიცვალებისა გამო. ამიტომაც ძღვენი იგი ძვირფასი, თქვენგან ბოძებული, მივართვით თქვენს მომავალს სიძეს, რომელიც სულ მალე ტახტზედ ავა და ეკურთხება, ხოლო შემოდგომით კი ყიას ედ-დინ ქეიხუსრევ მეორე ქორწილს გარდინდის.

კონიაში დია სმენით სიტურფე თქვენისა ასულისა და ეზომის სიხარულითა მოელიან ახალს დიოფალსა ყოვლნი პირნი ამა ქვეყნისა. მართლად გითხრობთ, სელჩუკთა ყმაწვილი მეფეცა ტურფა არს ფრიად პირისახითა, აგრევე ტანითა ალვითა და ორნითვე კი იქმნებიან ვითარცა მზე და ლომი.

ყოვლგან სადამდისცა ითქმობა სახელი და დიდებაი თქუენი, პატივითა და მადლიერობითა ხვთებოდეს მონათა და ყმათა თქუენისა დიდებულებისა და საქმესა ამას შემოწმების ესრეცა წიგნი, რომელსაცა ვსწერდე ვირე წვადი შეიწოდეს ხარავაზული.

აგრეცა მსურდეს შემოგებლოთ აჯა იგი და *მადრიელობა*, რომე არა უჯერებდესთ დიდებულთა, რომელიცა ხშირად გეტყოდინ ჩემისა მოკვეთასა ვითარმედ სომხისა. ნუთუმცა არა სომხობაი ჩემი, თქუენი ბრძანება არა აღესრულების და წიგნი პაპისა მიმართ და ძლუენი იგი ძვირფასი, გახთებოდის საჯიჯგნათ მეკობრეთა. მელექსე შოთა ბრძანებს, რომე არ საქმნელი არ იქმნებისო, მაგრა მეკობრეთგან გამოხსნა არაოდეს იქმნებოდეს, ნუთუმცა არა სომეხთა მსახურება რომელთა ყოვლი გმორჩილობდეს გულითა კეთილითა.

საგაზრდილოსა შინა მშვიდობით მოსვლისა შემდგომ აღვიწეროთ იგი ქუეყანაი თურქთა და მანამდის კი შევსთხოვდეთ უფალსა სიცოცხლესა თქუენსა.

აბუ ალ-ბიკა საბით იბნ აჰმად ნაჯმ ად-დინ ათ თიფლისი

თიფლისი იმიტომ არის ნახსენები ჩემს სახელში, რომ ბოლოს აქ, თბილისში დავსახლდი, მაგრამ ჩვენი გვარი წარმოშობით ავღანურია. მეც იქ, ჩრდილოეთ ავღანეთში დავიბადე მეცამეტე საუკუნის დასაწყისში, როცა ჩემი მშობლიური ხორესანი სპარსეთს ეკუთვნოდა და ლექსების წერა კი არაბულად დავიწყე და არა სპარსულად. ალბათ იმიტომ, რომ ყველანი მაშინ სპარსულად წერდნენ, ავღანელებიც კი და არაბულად წერა რაღაც რომანტიულსა და პროტესტანტულს ჰგავდა. თანაც არაბული მუჰამედის მშობლიური ენა იყო და დღემდე არაბი პოეტი მქვია. წერა კი ადრე დავიწყე - შვიდი წლისას მახსოვს, რომ უკვე ასოები გამოძვავდა მამაჩემისაგან წაქეზებულს და ძალიან მიხაროდა. მამაჩემი სუფი იყო - მიმდევარი მაშინ მთელს აღმოსავლეთში სახელგანთქმული ღვთისმეტყველისა, რომელსაც ერქვა მუჰამად იბნ ჰუსეინ ალ-ხათაბი ალ-ბალხი. ამ უკანასკნელის ოჯახში კი დაიბადა სწორედ დიდი მევლანა - მსოფლიოს უდიდესი პოეტი, რომელზეც თქვენ მეკითხებით და რომლის სრული სახელიც არის მევლანა ჯელალ ად-დინ მოჰამად მევლევი ბალხი რუმი. ბალხი ერქვა იმ პატარა ქალაქს ავღანურ ხორესანში, სადაც გენიოსთან ერთად, მეზობელ სახლში 1207 წელს დავიბადე და გავიზარდე. მართალია, უკვე შვიდ საუკუნეზე მეტი გავიდა, მაგრამ ბავშვობა მაინც კარგად მახსოვს და რაც მთავარია, მისი ბავშვობა მახსოვს ძალიან კარგად. ჩემგან განსხვავებით მან სპარსულად დაიწყო წერა და რუმის არჩევანი არავის გაუკრიტიკებია. მას რუმის სახელით იცნობს მთელი მსოფლიო და მეც ასე მოვიხსენიებ, რადგან თვითონაც ყველაზე ხშირად საკუთარი სახელის ბოლოს რუმის აწერდა. მაშინ ყველა მუსულმანი მცირე აზიას და ანატოლიას რუმის უწოდებდა, ხოლო სელჯუკთა სახელმწიფოს კი - რუმის სასულთნოს. დიდი მევლანა ბოლოს სწორედ სელჯუკთა დედაქალაქ კონიაში დასახლდა, მაგრამ ჯერ იმას მოგიყვებით, რაც მანამდე იყო. ჩვენ რომ ბალხი დავტოვეთ, უმიზეზოდ არ მომხდარა - რუმის მამამ ქადაგებაში ხვარაზმელები გააკრიტიკა, იმათ კი დევნა დაუწყეს და რომ არ წამოვსულიყავით, მოკლავდნენ კიდევ. განა მაშინ არ დაახრჩობინა ფაზრად ად-დინ რაზმა ამუდარიაში ყველა, ვინც არ მოსწონდა? განა ხვარაზმელი არ იყო ჩვენი გენიოსის სეხნია ჯელალედინი, რომ მილეთის ხალხი მტკვარში გადაჰყარა? ეგრე იყო. ცოტა არეულად ვყვები, მაგრამ შვიდასი წლის წინანდელი ამბებია და ველავ. ჩვენც რომ არ ამოვეხოცეთ ხვარაზმელებს, ბალხიდან წამოვედით - მექას მოვილოცებთო, მაგრამ უკან არასოდეს დავბრუნებულვართ. სხვათა

შორის, გურგენ-ხანის დროს, იქ, ჩრდილოეთ ავღანეთში, ქართველები დასახლდნენ. შარშან, ამერიკელები რომ ბომბავდნენ ავღანეთს, აქ, თბილისში ყველას ვეუბნებოდი, - ეგენი ის ქართველები არიან, ავღანელები რომ გახდნენ-მეთქი, მაგრამ მათ ვინღა უშველიდა. მოკლედ ბალხიდან ხვარაზმელებს გამოვასწართ და პირველად ნიშაპურში ჩავედით, ხაიამის ქალაქში. რომც დავრჩენილიყავით, მონღოლებს მაინც ვერ გადავურჩებოდით და ნიშაპურში ორმოცნი ჩავედით - ძირითადად რუმის მამის მიმდევრები და მათი ოჯახის წევრები. იმ დროს ნიშაპურში ცხოვრობდა დიდი სუფი პოეტი და მასწავლებელი ფარი ელ-დინ ათარი, ვისთანაც რამდენიმე დღით გავჩერდით და მას ძალიან აკვირვებდა პატარა რუმის ცოდნა და გონიერება. ისე მოეწონა მოაზროვნე ბავშვი, რომ მასსოვს თავისი საიდუმლოთა წიგნი აჩუქა მას და ამის შემდეგ ჩვენ მალე დავტოვეთ ნიშაპური. უკვე ბაღდადში ვიყავით, როცა გავიგეთ, რომ ნიშაპური მონღოლებმა დაიკავეს და პოეტი ათარი, რომელმაც პირველად უწინასწარმეტყველა დიდი გენიოსის მომავალი პატარა რუმის, წამებით მოკლეს. როცა ათარი ტყვედ ჩაიგდეს, იგი ას ოცი წლისა იყო. ერთ მონღოლს თურმე მოხუცი პოეტი შეეცოდა მოსაკლავად და ათას მონეტად გამოსყიდვა დაუპირებია, მაგრამ თვითონ ათარს გასცინებია - ერთ მონეტადაც არა ვლირვარო. ის მონღოლი კი, ამის გამო, ისე განრისხდა თურმე, რომ იქვე თავი მოჰკვეთა პოეტს. მაშინ თქვა რუმიმ ათარის შესახებ: “მან სიყვარულის შვიდი ქალაქი განვლო, ჩვენ კი მხოლოდ სიყვარულის ერთი ქუჩა გავიარეთ...”

მაშინ ჩვენ უკვე ბაღდადში ვიყავით...

აბდულა ალბანი

(რუსუდანის დიდოელი ყმადნაფიცი)

ესე დაწერილი მე, უღირსმან აბდულამან ალბანმან დაგიწერე შენ მეფეთ მეფესა რუსუდან მას ჟამსა, ოდეს გამეზავნე სამსახურად ჩილოსა, სადა დიდი მოვიჭირვე და ჭირნი ვნახენ, ვირე თუშნი შეიტყობდიან ჩემსა ზრახვასა და ყმადნაფიცობასა შენსა. ოდეს იცნიან ასრე, ვნახი იგი უკეთესნი ცხენნი თუშთა, მაგრა ვერა ვაქო ამოდ შენდა უკეთუ გსურდეს ცხენნი იგი მზითვად ასულისა შენისა ტურფა თამარისა. საცა შევიდი, მეტყოდიან თუშნი ქებასა ყაბარდოსა ცხენისა, მაგრა არაბულისა უფრორე. ამადაცა ვერქარენი თავრეჟსა და მივენდივ ბედსა და არად ჩავადენი სიმძიმელი გზათა, თუცაღა ვნახი მკლველი იგი მთრვალი ბევრიცა მიზეზთა გარეშე. ხოლო თავრეჟსა შიგან მყოფი ამის მეტსა არას გნუკევ, ისმინე ჩემი თხრობილი დია ზღაპართა შესახებ არაბულთა ცხენთა, რომელნიცა არა იეფი იყვნეს, მაგრა გააოცებდეს სიძესა შენსა და სელჩუკთა კონიასა. ესე ცხენნი არაბულნი ბედუნთა გამოზრდილნი არიან და შე-ვით-ვატყვე მსწრაფლ იცნობიან აღმართულის კუდითა, თავითა ამაყითა, სახითა თხელითა, ცხვირითა ლამაზითა. ხოლო ჯაბანსა ცხენსა შორის არაბულთა, ვერა შეხვდებიან ძე ხორციელთა. არამედ არიან მკვირცხლნი, გამძლენი, ამტანნი და ომსა შინა უკეთესნი და საკვირველნი ფრიად საცქერელად წრვილნი კისერნი მათნი უფრორე თეთრისა ფერისა. ამადაც გეაჯგები მუხლმოყრითა, რომე ასულისა შენისა ტურფასა თამარისათვის ვერა ისურვო მზითვი მეტადრე ძვირფასნი ამისა. ეგრეთვეცა მქონდეს აჯა ისმინო ანბავი სალუკთა, რომელნი არიან ერთადერთნი რიგნი ძალთა არა უწმინდურისა მოჰამადის მილეთსა და რომელსა ეტყვიან სპარსულსა. რადგანცა მოციქულმან მოჰამად დასწყევლნა ძალლნი, ვითა უწმინდური არსება იგი, თათარნი ეკრძალებიან მათთა ყოლასა, მაგრა სალუკსა, რომელი იყვნეს ჭეშმარიტად წარმტაცნი, აქებდეს და აღიდებდეს ყოველი მოჰამედიანნი. სახლსა შინა როს პური სჭამონ, ჯერეთ კაცნი დასხთენ, კვლავ ძალლნი სალუკნი, მერმე კი ცოლნი და სხვანი. ესრეთ პატივისა

შიგან იყვნეს ძალღნი სპარსთა, რომელ იწოდებოდეს სალუკ. რადგანცა მომავალი სიძე შენი ქაიხუსრევ მოჰამედიანი იყვნეს სულთანი სელჩუკთა, დიდად გაიხარებდეს ძღვენსა სალუკთა, გარნა ცხენთა არაბულთასა. ორნივე ერთად კი, სალუკნი სპარსულნი და ცხენნი არაბულნი, ღია იქნებოდეს მისთვის ძღუენი უძვირფასესნი.

ამადაც გეაჯები თანხმობასა მეფეთ მეფესა რუსუდანსა უღირსი მონა შენი, თავრეჟსა მდგომი ამჟამადაც მომლოდინე შენისა ბრძანებასა.

ფატიმა ბინთი ნასრედინი

(ხოჯა, იგივე მოლა ნასრედინის შვილიშვილი)

პაპაჩემის, ხოჯა ნასრედინის შესახებ წიგნის დაწერა იმიტომ გადაწყვიტე, რომ მისი გარდაცვალების შემდეგ არა მხოლოდ მთელს ანატოლიაში, არამედ მთელს ისლამურ სამყაროში და ურჯულოთა ქვეყნებშიც კი, უამრავი ჭორი და ტყუილი გავრცელდა მისი ცხოვრების შესახებ. იგი სიცოცხლეშივე იყო იმდენად პოპულარული, ძვირფასი და საყვარელი ყველასათვის რომ ყველა ფრაზასა თუ ამბავს, რაც ადამიანებს მოსწონდათ, პაპაჩემს მიაწერდნენ ხოლმე. დედისაგან მსმენია და ხშირად თვითონაც გაკვირვებული ყოფილა, რადგან ზოგჯერ იმასაც “აბრალებდნენ“, რაც არასოდეს უთქვამს და არასოდეს ჩაუდენია. მიუხედავად იმისა, რომ პაპას ბევრი ლამაზი ისტორია და გამონათქვამი “დაბრალდა“, მაინც მირჩენია, რომ ხალხმა იცოდეს მხოლოდ სიმართლე, იცოდეს ის, რაც სინამდვილეში იყო; იცოდეს ის, თუ სინამდვილეში როგორი იყო პაპაჩემი ხოჯა ნასრედინი - ამით მის სახელსა და დიდებას არაფერი დააკლდება. ხალხსაც იგი ისეთი უყვარდა და უყვარს, როგორც სინამდვილეში იყო - უბრალო და კეთილი, ბრძენი და მოწყალე, ნიჭიერი და მოსიყვარულე. და რაც მთავარია, თავისუფალი, ისეთი თავისუფალი, როგორც არავინ მის გარშემო, სადაც მისი ზუმრობა და სილალე იყო ადამიანთა სულისა და გონების საზრდო. ასეთად გაიცილო პაპაჩემი ჯერ მცირე აზიამ, მერე ოტომანთა მთელმა ქვეყანამ და მერე მსოფლიომ. რუმის სასულთნოში პირველად პაპაჩემის შესახებ 1236 წელს ალაპარაკდნენ, როცა იგი კეისარიაში ჩავიდა ქორწილზე დასასწრებად სრულიად დაუპატიჟებლად. თვრამეტი წლის სოფელელ, მაშინ ყველასათვის უცნობ ბიჭს, ბუნებრივია, სულთნის ქორწილზე არავინ დაპატიჟებდა, მაგრამ თურმე მთელს ანატოლიაში იმდენს ლაპარაკობდნენ სულთან ქაიხუსრევის მომავალ, მზეთუნახავ ცოლზე, რომ ახალგაზრდა პაპის გულმა ვეღარ გაუძლო და კეისარიაში ჯორით წავიდა, რათა საკუთარი თვალთ ენახა ცამეტი წლის პრინცესა გურჯისტანიდან, რომლის მსგავსი თურმე არც მანამდე შობილა და არც მერე. სელჯუკებს სატახტო ქალაქი კონიაში ჰქონდათ, მაგრამ ქორწილი რატომღაც კეისარიაში გამართეს და პაპაჩემს რომ თავისი ჯორით ჩაუღწევია იქ, დიდი წვეულება უკვე დაწყებული ყოფილა. მაგრამ პაპა ნასრედინი არ დაბნეულა და იმდენი მოუხერხებია, რომ ხელმწიფე-დედოფალთან ყველაზე ახლოს მოკალათებულა. მასპინძლებს ალბათ პატარძლის ამალიდან ეგონათ ეს უცხო კაცი და იბერიელ პატარძალს კი სულთნის საპატიო სტუმარი. პირველი ფლავი რომ მოუძთავრებია პაპას და სული მოუთქვამს, პირველი ზუმრობაც მოუსინჯავს. სულთანს ისე გულიანად გაცინებია, რომ მერე პაპაჩემი ადარც გაჩერებულა და მეორე დღეს კი კეისარიაში და მთელს სასულთნოში, სადაც ქართველი მზეთუნახავის სიტურფეს ასსენებდნენ, იქვე იმასაც ამატებდნენ, თურმე ქორწილში ვიღაც ხორთუელი ყმაწვილი კაცი ყოფილა და ისე მოაღზინა ნადიმი, რომ თვითონ სულთანი ეხვეწებოდა იმ ნასრედინს, გაჩერდი, თორემ სტუმრები სიცილისგან დამეხრჩობიან და ქორწილი ჩამეშლებო. სულთანმა მაშინ გამოჰკითხა პაპას, ვინ იყო და საიდან. მერე თავისი პირადი სალაროდან

მისცა სწავლის ფული ჯილდოდ და აქშეპირში გაისტუმრა. პაპაჩემმა მაშინ აქშეპირში ისწავლა ალაპის კანონები და ყადი გახდა. მერე ფილოსოფიაც ისწავლა და მოსამართლის გარდა ქათიბადაც მუშაობდა სირვიხისარში. სირვიხისართან იყო ის სოფელი ხორთუ, სადაც სინამდვილეში დაიბადა, მაგრამ ისტორიკოსები მაინც ყველგან წერენ, რომ აქშეპირი მისი მშობლიური ქალაქია. სინამდვილეში კი იგი ხორთუშია დაბადებული და არა სივრაში. სივრა ხომ ანგორასთან არის ახლოს და ეს ვერსიაც ალბათ ამიტომ გაჩნდა. თუმცა, ნასრედინის დაბადების ადგილი იმდენად საკამათო არ არის, როგორც გარდაცვალებისა და დაკრძალვისა. ჩვენი წიგნის შემდეგ თავსაც გარდაცვალების ვერსიებით დავიწყებთ.

ჟამთააღმწერელი (*“ქართლის ცხოვრება“*)

ამათ ჟამთა შინა მოყვანა მეფესა რუსუდანს ტოლრილის შვილი მძევლად ერთგულობისათვის, რომელ იყო ქმნულ კეთილი და სრული ასაკითა, შუენიერი გუამითა, მხნე და ძლიერი ძალითა და რუსუდან ინება ქმარად მიყვანება მისი, რომელი აღასრულაცა. და იქორწილა ტოლრილის შვილი, რომლისგან იშვა ასული სიტურფე-აღმატებული და უწოდა სახელი სანატრელისა დედისა მათისა თამარ. და კუალად მიუდგა და შვა ძე და უწოდა სახელი დავით, და კუალად ზრდიდა ძმისწულსა მისსა, ძესა ლაშა-გიორგისსა დავითს. ხოლო ვითარ აღიზარდა ასული მათი თამარ, ესმა საბერძნეთისა სულტანსა, ძესა ნუქარდინისსა, ყიასედინს, ქმნულ-კეთილობა მეფის ასულისა, ევედრა მრავალთა ნიჭთა და ძღუენთა მიერ, მისცეს ცოლად ასული მისი თამარ და აღუთქუა ფიცით არა დატეგება სჯულისა ქრისტიანეთასა, რომელ ისმინა მეფემან რუსუდან და მისცა ასული მისი სულტანსა ყიასედინს, რომელი-ესე უჯერო იყო ქრისტიანეთა მიერ. ხოლო დიდითა დიდებითა მისცა აწყუერი ზითვად. და განემართნა ამალითა დიდითა სიტურფე-აღმატებული თამარ სულთნისა ყიასედინ ქაიხურევის კარზედ და იქორწინა თამარ ყიასედინი იგი სულთანი კონიისა. და თანა წარიყვანა მყარად თამარ ძმა თავისი დავით, რომელი უკუიქცა უკანვე ქართლსა შემდგომად ქორწილისა. ხოლო ზოგიერთნი ქართველნი არღარა დაბრუნდეს რუმითგან, არამედ იხარებდეს თრიაქითა მრავლითა გულსა დათუთქულსა სიმუხთლისაგან საწუთროსა. ხოლო მო-რა-იქცეს თათარნი ხუარაზმელთა დევნისაგან, მიერ წარვიდეს და მოაოხრეს ქუეყანა ხლათისა ვალაშკერგისა. და ვერ წინააღუდგა სულტანი ხლათისა, არამედ გამაგრდა ქალაქსა შინა. ხოლო თათარნი წარვიდეს ადარბადაგანს, და ზაენი იქნეს თავრეჟელთა შორის და თათართა და აღიღეს თავრეჟი და მიმდგომი მისი ქუეყანა. და მეორესა წელსა წარვიდეს ბარდავს, განძას და მულანს და მუნ იწყეს რბევად და ოხრებად საქართველოსა...

ქალბატონი სამირა სინჯიკაშვილი (*ქაიროს უნივერსიტეტის პროფესორი*)

ბატონ გიორგისაც მივწერე და იმედია, თქვენც არ მიწყენთ, რომ საერთოდ არ ვიცი ქართული ენა და ჩვენი ქართული გვარი და წარმომავლობაც ერთადერთია, რაც საქართველოსთან გვაკავშირებს. თუმცა, ქართულ გვარს არათუ ჩვენი ოჯახის წევრები, ჩვენი წინაპრებიც არ ატარებენ

უკვე რამდენი საუკუნეა და ძალიან გამიკვირდა თუ როგორ მომაგნო ბატონმა ჯანჯღავამ. ვიცოდი, რომ გაგინარდებოდათ და ჩემს წერილსაც ამიტომ მოვაწერე ჩვენი უძველესი, ქართული გვარი. თქვენს ყველა შეკითხვას ვერ ვუპასუხებ, რა თქმა უნდა, მაგრამ იმასთან დაკავშირებით, რაც თქვენ გაინტერესებთ და რაც ვიცი, სიამოვნებით დაგეხმარებით. რაც ვიცი, ეს არის ჩვენი საოჯახო ისტორია, რომელსაც ჩემი წინაპრები თაობიდან თაობას გადასცემდნენ და შვილები შვილიშვილებს უყვებიან უკვე მერამდენე საუკუნეა. მეც ამ გზით ვიცი ჩემი შორეული წინაპრის - ეგვიპტის მამლუქი ბეგის, იბრაჰიმ ბეგ ალ-ქაბირისა და დიდი ქალბატონის - გურჯი-ხათუნის ურთიერთობის ამბავი, რომელიც ურუმთა დედოფალი იყო. ალექსანდრიის ნაციონალურ მუზეუმში ამჟამად ინახება გურჯი-ხათუნის მიერ საპასუხოდ გაგზავნილი წერილი ჩემი სახელოვანი წინაპრისადმი, სადაც დიდი ქალბატონი თავაზიან უარს ეუბნება დახმარებაზე იბრაჰიმ ბეგ ალ-ქაბირს, ანუ ჩემს წინაპარს - ეგვიპტის მმართველ იბრაჰიმ შინჯიკაშვილს. იბრაჰიმ ბეგის წერილი არ შემონახულა, ან შეიძლება იყოს სადმე, თურქეთის რომელიმე მუზეუმში, რადგან ოსმალების საყვარელი საქმეა წერილების და ყოველგვარი დავთრების შენახვა. რაც შეეხება გურჯი-ხათუნის საპასუხო წერილს, საკუთარი თვალთ მატებს ნანახი არაერთხელ და გადმოცემით კი ისიც ვიცი, თუ რა დახმარებას სთავაზობდა ჩემი წინაპარი სელჯუკების ქართველ დედოფალს. ჯერ იმას მოგახსენებთ, რომ იბრაჰიმ ბეგი იმავდროულად იყო უფლებამოსილი, დაენიშნა ამირ ალ-ჰაჯვი, ანუ წინამძღოლი პილიგრიმთა ქარავნისა მექაში, რაც უდიდეს პატივად ითვლებოდა მთელს ისლამურ სამყაროში. როგორც ჩანს, იბრაჰიმი იყო მართლაც ძლიერი მმართველი და მან იცოდა კონიის სამეფო კარზე დატრიალებული ტრაგედიების შესახებ. სავარაუდოდ, სწორედ ამიტომ მისწერა მან წერილი გურჯი-ხათუნს და, ახლა რომ ვამბობთ ხოლმე, დეპრესიაში მყოფ დედოფალს შესთავაზა დახმარება მექაში გასამგზავრებლად. იბრაჰიმის მიერ დანიშნული ამირ ალ-ჰაჯვი იქნებოდა პირადად პასუხისმგებელი გურჯი-ხათუნის უსაფრთხო მგზავრობისა კონიიდან ჰიჯაზის წმინდა მიწაზე. მაგრამ დედოფალმა თავაზიანი უარი თქვა დახმარებაზე და მიუხედავად იმისა, რომ წერილში არ არის მითითებული მიზეზი უარისა, ჩემთვის ცნობილია, რომ გურჯი-ხათუნმა სიცოცხლის ბოლოს ისევ მიიღო ქრისტეს რჯული და ქართული ეკლესიაც კი ააშენა კაპადოკიაში. ისიც ცნობილია, რომ სინამდვილეში იგი მუსულმანი არასოდეს გამხდარა, მაგრამ იყო წვერი სუფიური ორდენისა, რომელიც კონიაში დაარსდა მსოფლიოს უდიდესი პოეტის მევლანა ჯალალ ედ-დინ რუმის მიერ, სადაც ერთიანდებოდნენ, როგორც ქრისტიანები, ასევე მუსლიმანები, წარმართები და იუდეველებიც კი.

თუ ჩემი პასუხი და განმარტება არასაკმარისი იქნება თქვენთვის, მზად ვარ კვლავ გიპასუხოთ და გემსახუროთ, როგორც ეს შემთხვევა და გთხოვთ, აღარ იფიქროთ, რომ თქვენი შეკითხვებით მაწუხებთ.

აბუ ალ-ბიკა საბით იბნ აჰმად ნაჯმ ად-დინ ათ თიფლისის

ბაღდადში ნიშაპურიდან მოვედით ორმოცნი, როგორც მაშინ, სადაც შეგვიფარა შეჰაბ ედ-დინ სუჰრევერდის მედრესემ. თვითონ სუფი შეიხი იყო ჩვენი მასპინძელი. მგონი საადი შირაზელიც მაშინ იქ იყო, როგორც შეიხის მსმენელი. ზუსტად არ მახსოვს, რადგან აკი გითხარით, რომ შეიდასი წლის წინანდელ ამბებს გიყვებით და ყველაფერი კარგად არც მახსოვს. მახსოვს, რომ ბაღდადიდან მექასაკენ მიმავალ გზაზე ბედუინები შეგვხვდნენ. უფრო სწორად ბედუინებივით ჩაცმულ ყაჩაღებს უფრო ჰგავდნენ და სადაც ჩვენი ქარავანი დადგა ღამის სათევად, ისინიც იქ ჩამოსხდნენ. ცეცხლთან ვახშამზე საუბარიც მახსოვს და ბედუინებმა თქვეს, ყაჩაღები არ გეგონოთ, ჰაჯვი უნდა აღვასრულოთო. ჩვენი შიში ნუ გექნებათ, არაფერს გავნებთ, ან კი რა უნდა წაგართვათ, ეგრევე გეტყობათ, რომ წიგნების მეტი არაფერი გააჩნია-

თო. წიგნები კი არა, ერთხელ სივასთან სომხის ქარავანს გადავეყარეთ ოქრო-მარგალიტით დატვირთულს და ისინიც უვნებლად გავუშვით - გურჯები გამოდგნენო. მერე ჩვენს ქარავანს ჰკითხეს, ვინა ხართ, საიდან მოდიხართ და საით მიდიხართო. რუმის მამამ უთხრა - ღმერთი-საგან მოვდივართ და ისევ ღმერთთან ვბრუნდებით, ძალიანაც რომ მოინდომოთ, ვერც თქვენ და ვერც სხვა, ამ გზიდან ვერ გადაგვახვევინებსო. ბელუინებს ცეცხლის ალზე გაკვირვებული თვალები კი ჰქონდათ, მაგრამ აღარაფერი უკითხავთ და დილით მექასაკენ გზა გავაგრძელებთ. უფროსებს მედინაში წმინდა საფლავების მოლოცვაც სურდათ, რადგან რუმისა და მამამისის გვარი უძველესი იყო და აბუ ბაქრის ჩამომავლებს ეკუთვნოდათ კიდევ დიდი წინაპრის სამარხის ნახვა. აბუ ბაქრის საფლავი იქვე არის მუჰამედის საფლავთან მასჯიდან-აბიში, წინასწარმეტყველის მეჩეთში. ის არის პირველი მეჩეთი მედინაში, იქვე, მუჰამედის სახლთან. აბუ ბაქრის გვერდით დაკრძალულნი არიან სხვა ხალიფებიც - ომარი და ოსმანი. სხვათა შორის, ომარის გვერდით არის დამარხული ერაყის უდიდესი და უძლიერესი მმართველი სადამ ჰუსეინამდე, დაუდ-ფაშა, რომელიც წარმოშობით ქართველი იყო, გვარად მანველაშვილი, ქვემო ქართლიდან. თქვენ არა ხართ მუსულმანები და ამიტომაც არ იცით, რამხელა პატივია დაუდ-ფაშასთვის მუჰამედის საფლავიდან რამდენიმე ნაბიჯში დაკრძალვა. მაგრამ ჩვენ მაშინ ჯერ მექა მოვილოცეთ და ჰაჯი აღვასრულებთ. მექა ალბათ იცით, რომ მუჰამედის სამშობლოა, სადაც მდებარეობს მთავარი მეჩეთი მასჯიდ ალ-ჰარამი და ქააბას ტაძარი. თუ თქვენ ეს დაგაინტერესებთ, გეტყვით თუ რატომ მიდიან მუსულმანები მექაში სიცოცხლეში თუნდაც ერთხელ. იმიტომ, რომ ყურანი განსაზღვრავს ისლამის ხუთ მთავარ პრინციპს: ერთი ღმერთის აღიარებას, ლოცვას, სხვების დახმარებას, მარხვას და ჰაჯის. ჰაჯი კი არის მექას მოლოცვა და მთავარი სიწმინდის ქააბას ლოცვით შეხება. იქ არის შავი ქვა, რომელიც ციდან ჩამოვარდა ედემის ბაღში და რომელზეც გეოლოგები ამბობენ, რომ მეტეორიტი და ატყუებენ ქრისტიანებს. თქვენ ხომ გეოლოგი არა ხართ, გეტყობათ, რომ არა ხართ და ადვილად მიხვდებით, რატომ აცვია ყველას ერთნაირად თეთრი სამოსი მექაში. მაშინ ჩვენც თეთრად შევიმოსეთ და ყველა აუცილებელი რიტუალიც შევასრულებთ. მერე მედინაში წავიდეთ, იქიდან კი იერუსალიმში. იქ პირველად ვნახე ქართველები, ქართული დროშებით იერუსალიმის კარიბჭესთან. როგორი დროშები ჰქონდათ? ძალიან ლამაზი. თქვენ გინდათ, რომ ზუსტად აღვწერო როგორი იყო ქართული დროშა მაშინ? ხომ ვითხარით, რომ შვიდი საუკუნის წინანდელ ამბავს ვყვები და ყველა დეტალი კარგად არც მახსოვს. თან მაშინ პატარა ვიყავი, მაინც ბავშვი. ლამაზი რომ იყო ქართული დროშა, მახსოვს. ამყად რომ ეჭირათ ქართველებს თავიანთი დროშები, ესეც მახსოვს. იქნებ გავიხსენო? ვერ ვიხსენებ და რა ვქნა. თქვენ ხომ ქართველი ხართ, თქვენ უკეთ არ უნდა იცოდეთ თქვენი დროშის ამბავი? ჰკითხეთ თქვენს მეცნიერ-ისტორიკოსებს და ისინი გეტყვიან. იმათაც არ იციან? გამაგიჟებთ რაღა - იმათ თუ არ იციან, მე საიდან უნდა ვიცოდე, არაბი პოეტი ვარ ავღანეთში დაბადებული, თბილისში მერე გადმოვსახლდი, გვიან. თუ დამაცდით, მაგასაც მოგიყვებით. სად გავჩერდი? იერუსალიმში.

ბიბი მუნაჯიმი

მე ვკითხე მას, მორცხვად, თავდახრით მჯდომარეს ოთახში, როცა ფრთხილად დავაკაკუნე და შესვლის ნებართვა მივიღე, რად იყო ასე მოწყენით - ის ხომ ქვეყნიერების დედოფალი ხდებოდა გამთენიისას, როცა სულთანი თავად ინებებდა მობრძანებას მასთან და ზვალიდან კი იგი იქნებოდა იმ სასახლის მბრძანებელი, რომლის დედოფლობაზეც ყოველი ქალი ოცნე-

ბობდა და ოცნებობს. მან მხოლოდ დიდრონი, ზღვასავით სევდიანი თვალებით გამიღიმა და ჩუმად, ძლიერ გასაგონად თქვა: - დედა მომენატრა...

მე გამეცინა და გამახსენდა, რომ ის მხოლოდ ცამეტი წლისა იყო, ჯერ ისევ ბავშვი და მაშინ დავპირდი, რომ აუცილებლად აღმოვაჩენდი უცნობ ვარსკვლავს და აუცილებლად დავარქმევდი მის სახელს. ახლა მასაც გაეღიმა და ის წიგნი გადაშალა, რომელიც ოთახში შესვლისთანავე შევნიშნე მის კალთაში და მე ლოცვანი მეგონა:

- ეს წიგნიც ვარსკვლავებზეა, - მითხრა მან და წამოდგა - სიყვარულზე და ვარსკვლავებზე, ამ მგოსნის ბედი კი არავინ იცის...

- სამწუხაროა, რომ ქართულად არ ვკითხულობ, - ვთქვი და გამახსენდა, რომ მეკლანასთან რამდენიმე წლის წინ ვიღაც ქართველი პოეტი სტუმრობდა, დევნილი პოეტი...

- მე გითარგმნით ხოლმე ამ წიგნიდან ჩემს საყვარელ ლექსებს, - თქვა მან და ახლა აღარ ჰგავდა ბავშვს, ჰგავდა ქალს, რომელსაც სადღაც ვიღაცა ელის.

- ბედნიერი ვიქნები, - ვუთხარი და ვაკოცე - მინდა რომ შენც ბედნიერი იყო, ისეთი ბედნიერი, როგორი ლამაზიც ხარ...

ის მართლაც საოცრად ლამაზი იყო...

რეზე აჰმედ ბათური

(ერთი შეხედვით ალბათ ბელუინი)

ამ ქართველების ქვეყანაში ბევრი ტყეა და ცოტა ქალაქები. ამიტომაც ცხენები კი უყვართ, მაგრამ არა ჩვენსავით - ჩვენ უდაბნოს შვილები ვართ და ცხენები ჩვენი სახლებია, ჩვენი ოჯახებია, ჩვენი ომია და ჩვენი მშვიდობა. ამ ქართველებს კი მშვიდობა იმისთვის სჭირდებათ, რომ მიწა მოხნან და პური და ვაზი დასთესონ. მერე ხეების ჩრდილში დასხდნენ, ღვინო დალიონ და იმღერონ. ჩრდილს რატომ ეტანებიან, არ ვიცი, მათი მზე ხომ სულაც არ ჰგავს ჩვენსას - ჩვენი მზე ხომ გავარვარებული მნათობია, უდაბნოს რომ აშრობს, მათთან კი მხოლოდ თბილა. არც კი ვიცი, ღირს თუ არა ამ იბერიელების დაპყრობა, თვითონ კი ჰკონიათ, რომ მდიდარი ქვეყანა აქვთ და იმასაც ამბობენ, რომ მათს მთებში მდინარეებს ოქრო მოჰყვება, მაგრამ მათ ხელში ოქრო მე არ დამინახავს და თოხი და წვადის შამფური კი ძალიან ხშირად. ეს ქართველები არცა ვაჭრობენ და ამა საქმისათვის ჰყავთ დასახლებული აქ ჰურიანთა ტომი, რომელნიც ნაბუქოდონოსორს გამოექცნენ იუდეიდან. იმერეთში, რომელიც საქართველოს დასავლეთ მხარეშია, გავიცანი მუნასიბი, ვინმე ღოღობერიძე, რომელსაც თმები არაბული ცხენის ფაფარით აქვს და ამიტომაც ერთი აქაური ღიღობული გაჩეჩილას ეძახის ამ მუნასიბს, რომელსაც სინამდვილეში გიორგი ჰქვია. ქართველების ქვეყანაში საერთოდ ბევრი გიორგია, მაგრამ ამ გიორგიმ თქვა, ერთი მთა ვიცი სამეგრელოს ზევით, მთლიანად ოქროსი, წავიდეთ, მივაგნოთ, ცოტ-ცოტა მოვტეხოთ და წამოვიღოთო. აქაური ბავშვები გიჟდებიან ამ მუნასიბზე და ვენახშიც კი იმის სიმღერებსა ღიღინებენ, მაგრამ მაინც წავყვები და საკუთარის თვალით ვნახავ, თუ მართლა არის სვანეთში ოქროს მთა და ამან თუ მართლა იცის იქ მისასვლელი გზა და მერე დანამდვილებით გეტყვით, ღირს თუ არა ამ ქვეყნის დალაშქვრა.

ჟაკ დე ვიტრი (აკრას ეპისკოპოსი)

ადრე გწერდით, რომ ლაშა-გიორგის მეფობისას იბერიელები შემოდოდნენ წმინდა ქალაქ იერუსალიმში გაშლილი დროშებით და არავის უხდინენ ხარკს. სარკინოზები ვერ ბედავენ მათს შეწუხებას, რამეთუ შინ დაბრუნებულთ, შეუძლიათ შური იძიონ თავის მეზობელ სარკინოზებზე, მაგრამ ახლა სარკინოზები ძლიერ განრისხებულნი არიან რუსუდანის გამო, რომელიც გამეფდა თავისი ძმის, ლაშა-გიორგის გარდაცვალების შემდგომ. მეფე ლაშა-გიორგი მიიცივალა მოულოდნელად და ისე, რომ თანამეცხედრე არა ჰყოლია, მაგრამ ჰყავდა ძე, რომელიც იშვა ერთის ქალისაგან და ლაშა-გიორგის ანდერძით, მისი ძე უნდა გამეფდეს კიდევ საქართველოში. თუმცა ძე ჰყავს, აგრეთვე დავითი, რუსუდანსაც ერზინჯანელი ტოლრილის შვილისაგან, რომელიც ქმრად შეირთო, მაგრამ ასული მათი თამარი, რომელიც ახლა რუმის სასულთნოს დედოფალია, ჭკუითა და გონებით ორივე დავითსა სჯობს და უკეთესი იქნებოდა საქართველოსთვის, რომ ეს დიდებული თამარი გამეფებულიყო, ვიდრე რომელიმე დავითი - მისი ძმა ან დედის ძმის შვილი. მაგრამ თამარი, რომელსაც ანატოლიაში გურჯი-ხათუნს უწოდებენ და ძლიერ უყვართ საკვირველი სიტუარფისა და გამჭრიახობისთვის, არის თანამეცხედრე სელჯუკთა სულთნისა ვიას ედ-დინ ქაიხუსრევ მეორისა. ამგვარად ჯერ არავინ უწყის, რა მოხდება საქართველოში, რადგან მონღოლები ისე სჯიჯგნიან ქართველების ქვეყანას, რომ შეიძლება იბერიელთა სამეფო დაეცეს და განადგურდეს, მიუხედავად იმისა, რომ სულ ცოტა ხნის წინ იბერიელის ხსენებაც კი შიშის ზარსა სცემდა სარკინოზებს. ახლა კი ქართველების არავის ეშინია და მაშინ კი მათი სახელი და დიდება შვარცვალდის ალემანთა ტომებამდეც კი აღწევდა. ადრე გწერდით, რომ შვარცვალდის ხალხმა პირველმა ისწავლა კარტოფილის მოყვანა ვიკინგებისაგან, რომლებმაც ეს მცენარე დიდი ზღვის გადაღმა ქვეყნიდან შემოიტანეს და ახლა კი ყველგან არის გავრცელებული და მრავალნიც ეტანებიან.

რაც შეეხება აღმოსავლეთისა და დასავლეთის ეკლესიათა შეერთებას, ნიადაგი მოსინჯულია, მაგრამ როგორც შვარცვალდის ხალხი და აგრეთვე ქვემო ალემანები ლოცულობენ ბადენის წმიდა გიორგის, ასევე ქართველები და აბხაზები ლოცულობენ ილორის წმიდა გიორგის და მათთვის შეიძლება ადვილიც არ იყოს პაპის უზენაესობის ცნობა; თუმცა, სამხრეთ საქართველოში, მისიის დამსახურებით, უკვე გაჩნდნენ ჭეშმარიტად მორწმუნე ქართული ოჯახები. ალბათ საჭირო იქნება მისიონის გაძლიერება ყველგან საქართველოს მიწებზე და თუ თქვენ მის უწმინდესობასთან გექნებათ საუბარი ამ საკითხზე, გთხოვთ, ყურადღება გაამახვილოთ იმაზე, რომ იბერიაში მისიონერთა რიცხვი ძლიერ მწირია და მეც, ჩემის მხრივ, აუცილებლად ვაუწყებ პირადად მას საქმის ვითარებას, როცა აუდიენცია მექნება ვატიკანში მომავალ წელს.

ხოლო ანატოლიასა და მცირე აზიაში მდგომარეობა კიდევ უფრო გართულდა ბიზანტიონის ალების შემდეგ, რადგან ჩვენი იმედი, რომ ბიზანტიონის ლაშქრობის შედეგად ბერძნულის სჯულის ხალხი ლათინურს სჯულს ეზიარებოდა, ტყუილი გამოდგა. პირიქით ბიზანტიონის ბერძნებს სძულთ ლათინები და პაპის ხელისუფლებას ებრძვიან, როგორც მტერსა და დამპყრობელს და გარბიან ანატოლიის შიდა ქვეყნებისაკენ, სადაც მუსულმანთა მმართველობაა. მუსულმანი სულთნები კი ეშმაკობენ - ბერძენ ქრისტიანებს არ აძალებენ ისლამის აღიარებას და მფარველობენ კიდევ მათ და აქეზებენ პაპის წინააღმდეგ. სელჯუკები და სხვა თურქებიც, არაბებიცა და სპარსელებიც არ უშლიან ქრისტიანებს, რომ ეკლესიებში ილოცონ, მაგრამ ვინც მაჰმადის სჯულს აღიარებს, მათ გადასახადებს არათუ უმცირებენ, საერთოდ არ ახდენენ და ეს მზაკვრული გეგმა კარგადაც მუშაობს. ანატოლიასა და მთელს აზიაში ამიტომაც მრავლად შეხვდებით მოჰამადის მიმდევრებს, თუმცა ტომით ბერძენს ან სომეხს, ქართველს ან ლაზს და მართალია, ისინი ჯვარს გულით ატარებენ, მაგრამ პარასკევის მეჩეთს არ აცდენენ,

რომ მეზობლებმაც დაინახონ და ხარკი არ დაადონ. ამას გარდა ისლამის მოღვაწეები და ყადები გამუდმებით ქადაგებენ ალაჰის წინაშე ყველას თანასწორობას, რაც უბრალო ხალხში იწვევს კეთილ დამოკიდებულებას მაჰმადის სჯულისადმი და თუ არ იქნება ჩვენი ღვაწლისადმი მეტი ყურადღება მისი უწმინდესობის სალაროდან, მალე იმ პოზიციებსაც დავთმობთ, რაც ამჟამად გაგვაჩნია ანატოლიასა და მთელს აზიაში.

ლუკა მანტოვანი (კონიელი მისიონერი)

ძმაო ვუხებე,

თქვენი წერილი და საჩუქარი სიხარულით მივიღეთ ყმაწვილი კაცისაგან, რომელიც პრინციპსა თამარის ამალასთან ერთად ჩამოვიდა კონიაში მას შემდეგ, რაც კეისარიეში გარულდა სულთნისა და ქართველი დედოფლის ქორწილი, რომელიც თურმე გრანდიოზული იყო და რამდენიმე დღეს მიმდინარეობდა. ამ ყმაწვილი კაცის შესახებ თქვენ ჯერ კიდევ გაზაფხულზე გვწერდით და ჩვენც იმთავითვე დავიჭირეთ თადარიგი, რათა გვეზრუნა მისი ადგილისათვის მისიონში. რადგან ვიცოდით, რომ მან თავად მოიწადინა შემდგარიყო ჭეშმარიტების გზაზე, სუძელას მონასტრის წინამძღვარსაც უარი ვუთხარით მათი ბერის მიღებაზე. მართალია, სხვა მიზეზიც გვქონდა ბერმენტათვის თავაზიანი უარი რომ გვეთქვა, მაგრამ თქვენი თხოვნა მაინც უმთავრესი იყო და ამ ქართველ ბიჭს, მურზაყან ორბელიანს, მართლაც წაფელის გულით დავხვდით და იგი მივიღეთ, როგორც ძმა ჩვენი ქრისტესმიერი. თუმცა, ასევე წაფელად უნდა გითხრათ, რომ მეტადრე გაკვირვებულნი ვართ მისი უცნაურის ხასიათით - ნაცვლად იმისა, რომ ეს ბიჭი მურზა მოწადინებული იყოს ლათინურსა და ღვთისმეტყველებაში, ცდილობს, რომ სულთნის კარზე გამართულ წვეულებებს არ მოაკლდეს და რამდენჯერაც სულთანი გვეპატიჟება სასახლეში, იმდენჯერ გვთხოვს, რომ თან წავიყვანოთ. ჩვენ ამ მურზა-მურზაყანს უარსაც ვერ ვუთხრებთ, რადგან, როგორც ახალი წევრი მისიონისა, შეიძლება არა მხოლოდ ჩვენზე განაწყნდეს, არამედ ქრისტეს ჭეშმარიტ სჯულზეც გული აეცრუოს, რომელსაც შესდგომია და ჩვენ კი რა უფლება გვაქვს, თუნდაც ერთი ცხვარი მოვაკლოთ ფარას. არა ვფიქრობთ რასმე ავის განზრახვით მოქმედობასა ამ ქართველის ორბელიანისაგან, მაგრამ მოვალენი ვართ გაუწყობთ უცნაური ქცევა მისი და ამაღაც მოგწერეთ ეს წიგნი. თუმცა არა მნიშვნელობისა გამო, არამედ მასალად სიტყვისა. აგრეთვე გეტყვით, რომ განსაკუთრებულის სიტბოთი ეს ახალი ქართველი წევრი ჩვენი მისიონისა, დაუმეგობრდა ისპანიელ ბიჭს კოელოს, რომელსაც დასავლეთ იბერიელს ეძახის და მოკლედ რომ ვსთქვათ, ეს აღმოსავლეთიბერიელი ბიჭი მურზა და ის დასავლეთიბერიელი ბიჭი კოელო ძმებავით შეიქნენ. მურზაყანი ამბობს, რომ ზოგიერთნი ტომი ისპანიისა, ქართველთა ანუ იბერიელთა ნათესავნი არიან და ამიტომაც ეძახის იმ ბიჭს კოელოს - დასავლეთიბერიელს. მე კი მახსოვს, რომ თქვენ მწერდით ქართველთა ანუ იბერიელთა ნათესაობის შესახებ ველშებისა და სქოთების ქვეყნებთან და ხალხებთან. ან მე რაღაც მერევა ან ამ ბიჭს და თუ გამარკვევთ, როცა დროს გამოჩნავთ, დიდად დამავალბებთ და პატივსაც დამდებთ. შობის შემდგომ ველოდებით აკრას ეპისკოპოსის სტუმრობას. მისი სახელი ჩემზე უკეთ თქვენ გემახსოვრებათ - ჟაკ დე ვიტრი.

აბუ ალ-ბიკა საბით იბნ აჰმად ნაჯმ ად-დინ ათ თიფლისი

იერუსალიმიდან დამასკოში ჩვენთან ერთად იმგზავრა აკრას ეპისკოპოსმა ჟაკ დე ვიტ-რმა, მისი სახელი კარგად მახსოვს, რადგან მერე კონიაში ხშირად ვხვდებოდით ხოლმე ერთმანეთს და რელიგიის თემებზე ვსაუბრობდით. ეპისკოპოსი ალექოში დაგვმორდა. ჩვენ კი მცირე ხნით ჯერ ალექოში დავრჩით და მხოლოდ მერე გავაგრძელეთ გზა. ალექოში თქვა რუმის მამამ - ბახაუდინ ველედმა: “ღმერთს სურს, რომ ჩვენ ანატოლიისკენ წავიდეთ და ეს ქვეყანა ჩვენს ქარავანს სიყვარულით იზიდავს“. ჩვენც რუმის სასულთნოსკენ წავედით. ჯერ მალათიში ვიყავით, მერე სივასში, მერე აქშეხირში, მერე ლარენდაში და ბოლოს კონიაში ჩავედით. კონიაში დასახლება იმან გადაწყვიტა, რომ მაშინდელმა სულთანმა, ალ ად-დინ ქაიქუბადმა, თქვენი სიძის მამამ, პირადად მიგვიწვია და რუმის მამას ბახაუდინ ველედს ყველაზე დიდი მედრესე შესთავაზა ლექციებისთვის. იკონიას რომ მივუახლოვდით, თვითონ სულთანი ქაიქუბადი გამოგვეგება გალავანთან თავისი ბრწყინვალე ამალით. ჩვენ ისე ღარიბულად გვეცვა, რომ გაცოცხლებმა თვლიც კი აგვარიდეს, თუმცა პატივით კი მიგვიღეს და მახსოვს ქალაქში შესვლისთანავე პატარა რუმის სურვილი იყო პლატონის საფლავის მოძებნა, მაგრამ ჯერ დაგვათვალაიერებინეს ალთუნ-აბა და ახლადაშენებული ციხადელი. ციხესიმაგრის კედლებთან უთხრა რუმის მამამ დიდ სულთანს: “ააშენე კეთილი საქმეების ციხესიმაგრე და იმაზე მყარი არაფერი იქნება“. თქვენი კალენდრით 1231 წლის 12 იანვარს ბაჰაუდინ ველედი გარდაიცვალა. მაშინ მევლანა რუმი ოცდაოთხი წლის იყო (ჩვენ ხომ ტოლები ვიყავით თითქმის) და მედრესეში მამამისის ადგილი დაიკავა. რუმი ოცდაოთხი წლის ასაკში უკვე ისეთი განათლებული იყო, რომ მაშინვე გახდა უდიდესი ავტორიტეტი კონიელ მოძღვართა და ფილოსოფოსთა შორის. მას უკვე ჰყავდა მოწაფეები არათუ მთელი ანატოლიიდან, იემენიდან და ეგვიპტიდანაც კი. მაგრამ მაშინდელი საზოგადოებისათვის მიუღებელი იყო ასეთი ახალგაზრდა ადამიანისაგან მეჩეთში პარასკევის ქადაგება, სწავლება ღვთისმეტყველებისა და რელიგიური სამართლისა, აგრეთვე ყურანის განმარტება, თუმცა ყველანი ხედავდნენ და გრძობდნენ, რომ იგი იყო ბრძენი და მის ახალგაზრდული პერიოდის *ფეშვებსაც* იმთავითვე ეტყობოდათ ღვთიური ნიჭი. გადაწყვეტილება თვითონ მიიღო და მევლანა ჯალალ ედ-დინ რუმი ხალხში გაემგზავრა, რათა მაშინ იქ შეკრებილ მოაზროვნეთა კამათში მიეღო მონაწილეობა და საკუთარი თავი შეემოწმებინა. სწორედ მაშინ, ბავშვობიდან მოყოლებული, პირველად დავმორდი ჩემს გენიოს მეგობარს, მაგრამ უკან კონიაში დაბრუნებისთანავე რუმის თანმხლებ ერთ-ერთ მიურიდს დაწვრილებით მოვაცოლე ყველაფერი. პირველი შეხვედრა რუმის ჰქონდა ხალხის სახელგანთქმულ ხალავიეს მედრესეში დიდ არაბ მეცნიერთან ქამალად-დინ იბნ ალ-ადიმთან, რომელსაც ესაუბრა ცხრა ცისა და ოთხი სტიქიის ცეცხლის, ჰაერის, მიწისა და წყლის შესახებ, რაც ქმნის ხილვად სამყაროს. მათ აგრეთვე ისაუბრეს დროის არსის შესახებ, რომელიც შედგება ცალკეული, ერთმანეთის მიყოლებითი წამიერი გაელვებებისგან; როგორც წყალი მდინარეში, რომელიც შედგება იმ წვეთებისაგან, ერთმანეთს რომ ცვლიან. მაქდისეის მედრესეში კი მევლანამ თურმე ისაუბრა მორწმუნეებთან ერთარსის, როგორც აბსოლუტის შესახებ, რომელიც გამორიცხავს მრავალარსიანობას, მაგრამ იმავდროულად სწორედ შეიცავს მრავალსახეობის იდეას მსგავსად ხისა, რომელიც ერთია და მთლიანი, მაგრამ მოიცავს ფესვსაც, ქერქსაც და ტოტსაც.

მერე განიხილეს გნოსეოლოგიისა და ონთოლოგიის, ლოგიკისა და ღვთისმეტყველების ურთულესი საკითხები და შეიხებმა, რომლებიც დარწმუნდნენ ახალგაზრდა რუმის გონებასა და აზროვნებაში, ტრადიციების დარღვევით, მაგრამ აღფრთოვანებულებმა, რამდენიმე თვეში

მისცეს მას წერილობითი იჯაზე, რაც იმას ნიშნავდა, რომ იმაზე მეტს, რაც მევლანამ იცოდა, აღმოსავლეთის ბრძენი ულემები მას ვეღარ ასწავლიდნენ.

1231 წლის შემოდგომაზე მევლანა ჯვალალ ედ-დინ რუმი კონიაში დაბრუნდა. შეწუხებული სახე რატომ გაქვთ? ძალიან გრძლად ვყვები? უბრალოდ დაღლილი ხართ, მაგრამ ისე გაინტერესებთ? მაშინ კონიის ამბავს მოკლედ მოგიყვებით. განა თქვენი შოთა რუსთაველიც ეგრე არ არის? თვითონ ამბობს, გრძელი სიტყვა მოკლედ ითქმისო და მერე თვითონვე რამსიგრძე ამბავს ჰყვება, მაგრამ აღმოსავლეთში ასეა, აღმოსავლეთის ამბავი გრძლად ითქმის...

ბიბი მუნაჯიმი

რასაც ჩემი შვილი წერს თავის წიგნში ქაიხუსრევის შესახებ, სრული სიმართლეა - სულთანს ისე ძლიერ შეუყვარდა თამარი, რომ სახელმწიფო საქმეებზე ზრუნვას თავი ანება და მთელს დროს სასახლეში ატარებდა ცოლთან ერთად. ამხელა იმპერიის მოვლა კი პირველ ვაზირს მიანდო და თვითონ დედოფლის სახელზე ფულის მოჭრა გადაწყვიტა. ძალიან უნდოდა, რომ მონეტაზე ძვირფასი გურჯი-ხათუნის სახე აღებეჭდა, თუმცა სამეფო კარზე დიდად განრისხდნენ იმის გამო, რომ ფულზე ადამიანი უნდა გამოესახათ და თანაც ქალი, მაგრამ სულთანს არასოდეს ყოფილა ისეთი მართლმორწმუნე, როგორც მამამისი ქაიქუბადი და ქაიხუსრევა მაინც ისეთი ღირჰემი მოჭრა, რომელსაც ისლამი კრძალავდა. ხურ ი შიდის ემბლემას მთელი მსოფლიო იცნობს, მაგრამ ბევრმა ალბათ არ იცის, რომ სხვიოსანი მზე გურჯი-ხათუნია, ხოლო ლომი კი სულთან ქაიხუსრევის სიმბოლოა. მართალია, მეც მკითხეს ზოღიაქოს სიზუსტე, მაგრამ სინამდვილეში ლომი და მზე თვითონ გურჯი-ხათუნის იდეა იყო, რომელიც იმ წიგნში ჰქონდა ამოკითხული, გურჯისტანიდან რომ წამოიღო. ზუსტად მახსოვს, რომ იმ წიგნში მიჯნურ ვაჟს ლომს ადარებდა წიგნის ავტორი, ხოლო მშვენიერ სატრფოს კი - მზეს. ქართული არ ვიცოდი, მაგრამ ნამდვილად კი მახსოვს, რომ ყმაწვილი დედოფალი, როცა საყვარელ სტროფებს მითარგმნიდა იმ წიგნიდან, ყველაზე ხშირად ლომსა და მზეს ახსენებდა. კონიის ლაიონთა მისიონში ქართველი ბიჭი მსახურობდა მაშინ და მერე მან მითხრა, რომ გურჯი-ხათუნს ქართველების ქვეყანაში ახლა ყველანი ბაძავენ და გათხოვილ ქალებს მზითვად სწორედ იმ წიგნს ატანენო. სახელი იმ წიგნისა აღარ მახსოვს, მაგრამ ის კი დამამახსოვრდა, რომ თვითონ მგოსნის ბედი არავინ იცოდა გურჯების ქვეყანაში. იმ მგოსანს ის წიგნი ჩვენი ყმაწვილი დედოფლის ბუბისათვის მიუძღვნია, რომელსაც აგრეთვე თამარი ერქვა და იბერიელების ქვეყანაში სახელოვნად მეფობდა. იბერიელებს კი თავისი მეფე ქალი ისე ძლიერ ჰყვარებიათ თურმე, რომ მგოსნისთვის კადნიერებაში ჩამოურთმევიათ მეფე ქალისადმი ვინმე მელექის ტრფობა და ამ მელექსეზე დიდად განაწყენებულან. ისე განაწყენებულან, რომ მისი კვალიც გამქრალა და რა ბედი ეწია, არავინ იცის. გურჯი-ხათუნი კი ამბობდა, რომ არ მოუკლავთო, მაგრამ ისე გამქრალა ის მელექსე, რომ აღარავის უნახავს. პირველად რომ ის წიგნი მანახა დედოფალმა და იმ ქართველი მგოსნის სევდიანი ამბავი მიაგმო, მაშინვე ვუთხარი, რაც ვიცოდი: რომ რამდენიმე წლის წინ მევლანასთან ერთი მხცოვანი მელექსე სტუმრობდა გურჯების ქვეყნიდან და იქნებ ეგ იყო მეთქი. ის გურჯი მელექსე ვარსკვლავებსაც კითხულობდა უმეცლომოდ და იმიტომ დამამახსოვრდა. ჩვენს დედოფალსაც მედრესეში მისვლა და მევლანასთან საუბარიც ამიტომ ვურჩიე, თორემ ის მედრესეში მანამდე ნამყოფიც არ იყო, რადგან ქრისტეს სჯულს მისდევდა მტკიცედ და მოჰამადის სახლს არცა ცნობდა. თავისი წმინდანების ხატებიც მრავლად ჰქონდა წამოღებული სამშობლო ქვეყნიდან სალოცავად და ისეთი მოწყენილი იყო ხოლმე ხშირად, რომ სასახლეში თუ ვიყავი, უცილობლად მოვინახულებდი და სანუგეშოს რასმე ვეტყვოდი. მოწყენის მიზეზსაც ხშირად ვკითხავდი ხოლმე, რადგან სულთანს დიდ პატივში ჰყავდა თავისი ქართველი ცოლი და გაგიჟებოდაც უყვარდა იგი. მეც ჩამობრძანებისთანავე ძლიერ შემეყვარდა ჩვენი ქარ-

თველი დედოფალი და როცა თავად იგრძნო ჩემი მზრუნველი მოპყრობა, ისე დამიხლოვდა, რომ გულის ნადებსაც მეტყოდა ხოლმე. მაშინ რომ თავისი ბებია თამარი ახსენა, ისიც თქვა, რომ დიდი თამარის ღრის ქართველების ქვეყანა ისეთი ძლიერი იყო, რომ სელჯუკების სულთანსაც ამარცხებდნენ და აკი დიდი რუქნადინიც უკუაქციესო. ადრე ქართველების ყველას ეშინოდა, ახლა კი რუქნადინის შვილიშვილს მიმათხოვესო. მე ძლიერ გამაკვირვეს ჩვენი დედოფლის სიტყვებმა, რომელიც თვით სულთნის ცოლი იყო და ყმაწვილ ქალს განა სხვა რაზე უნდა ეოცნება და ამიტომაც არ დავიჯერე, რომ მისი მოწყენის მიზეზი სამშობლო ქვეყნის ძველი დიდება იყო და არა სხვა რამ - უფრო პირადული, ის რაც უფრო ადვილი დასაჯერებელი იქნებოდა ჩემთვის და განა მე არ ვიყავი ცამეტი წლისა, როცა ქალის ყმაწვილი გული ათრთოლებას იწყებს და თუ იქ, სამშობლო ქვეყანაში ვინმეს გამო დარდობდა, რად უნდა გამკვირვებოდა. თუმცა, ასეც რომ ყოფილიყო მაინც უცნაურად ჩანდა მისი მოწყენა - აბა სად გურჯების ქვეყანაში წვალება და სად სელჯუკების დიდი სამეფოს სულთნის ცოლობა და სასახლის დედოფლობა, როცა ყმაწვილ სულთანს ისე უყვარხარ, რომ სახელმწიფო საქმეებზე აღარ ზრუნავს და დღენიდავ იმაზედ ფიქრობს, თუ როგორ გააბედნიეროს ყმაწვილი ცოლი, როგორ გაახაროს თავისი დედოფალი და კიდევ რა ძვირფასი საჩუქარი უძღვნას თავის საყვარელს. ქალებს ხშირად კაცები კი არა, ქალებიც ვერაფერს უგებენ...

ფატიმა ბინთი ნასრედინი

მთელს აღმოსავლეთში ძნელად თუ მოძებნით ქვეყანას, სადაც დაბეჯითებით არ გეტყვიან, რომ პაპაჩემი ხოჯა ნასრედინი სწორედ მათ მიწაზე არ განისვენებს. მეტიც, ნებისმიერ ისლამურ ქვეყანაში გაჩვენებენ საფლავს, სადაც მათის ღრმა რწმენით ხოჯა ნასრედინია დაკრძალული. ერთმა მუემინმა, რომელიც კაკასიის ჩრდილოეთ მთებში ყოფილიყო, ისიც კი მითხრა, რომ დალისტანში ბავშვმაც კი იცის, რომ პაპაჩემი იქ დამარხეს თურმე და ერთს აულში იმ ლოდსაც გაჩვენებენ, რომლის ქვეშაც პაპაჩემი წევს. შორეულ ბუნარაშიც უნახავთ კონიელ ვაჭრებს საფლავის ქვა, რომელზეც ხოჯა ნასრედინის სახელი ამოუჭრიათ და ზედ პაპაჩემის დაბადებისა და გარდაცვალების თარიღებიც გულმოდგინედ მიუწერიათ. რაღა სხვებისა გითხრათ, როცა საკუთარი თვალებით მინახავს ყარაისარში სამი მხრიდან შემოღობილი საფლავი, რომელსაც შესასვლელში აწერია, რომ აქ განისვენებს ნასრედინი და კიდევ ასეთი სიტყვები: “ეცადე არ შემოხვიდე, თორემ უკან ველარ გახვალ. ჩემი სიმრთელის, ქეიფის, ჯანისა და გუნების ამბავი ჰკითხე იმ ყმაწვილს, რომელიც აქედან გამოვა...”

რადგან მთელს აღმოსავლეთში ყველგან სჯერათ, თითქოს სწორედ მათ ქვეყანაში დაასრულა სიცოცხლე ხოჯა ნასრედინმა, ალბათ ამიტომაც გაჩნდა ყველაზე სასაცილო ვერსია, რომ, თურმე, პაპაჩემი, სინამდვილეში, არც არსებობდა, როგორც რეალური პიროვნება და ხოჯა ნასრედინი მოგონილი ადამიანია. ამ წიგნის დაწერის მიზეზი ესეც იყო და მათ, ვინც ამ სასაცილო ვერსიას ასეთი მონდომებით ავრცელებს, მე, ხოჯა ნასრედინის შვილიშვილმა, მინდა ხმამაღლა ვკითხო: თუ პაპაჩემი სინამდვილეში არ არსებობდა, მაშ საიდან გაჩნდა ჯერ დედაჩემი, მისი შვილი და მერე მე - ხოჯა ნასრედინის შვილიშვილი?

აბუ ალ-ბიკა საბით იბნ აჰმად ნაჯმ ად-დინ ათ თიფლისი

მამამისის გარდაცვალების შემდეგ ჯელალ ედ-დინ რუმი კონიაში მამის ადგილს იკავებს, როგორც ღვთისმეტყველების მოძღვარი და ისეთი პოპულარული ხდება, რომ მშვიდი და უზრუნველი ცხოვრება გარანტირებულიც ექნებოდა მთელი სიცოცხლის ბოლომდე, მაგრამ რუმი არ იყო ჩვეულებრივი ადამიანი და არასოდეს აკმაყოფილებდა ის, რაც ჰქონდა. როცა კონიაში გამოჩნდა მოხეტიალე სუფი დერვიში შამსე თაბრიზი, რუმი ისე დაინტერესდა სუფიური ასკეტიზმით, რომ ლექციებსა და ქადაგებაზე, ერთი ხანობა უარი თქვა და შამსესთან ერთად ჩაიკეტა. მაგრამ თავრიზელი დერვიში მალე უგზო-უკვლოდ გაქრა და რუმიც ამაოდ ეძებდა მას მთელს აღმოსავლეთში. კონიაში დაბრუნებულმა სწორედ მაშინ ჩამოაყალიბა დერვიშთა ორდენი “მეველი“, რომელიც კონიაში დღესაც არსებობს და მისი წევრები საუკუნეთა მანძილზე მისტიკური ლოცვებითა და ცეკვით გამოხატავენ პატივისცემას ორდენის დამაარსებლის - რუმის, ანუ მევლანას მიმართ. მევლანა ხომ ჩვენს ბატონს ნიშნავს. ბარემ სუფიზმზეც გეტყვით, რა არის და როგორ - სუფიზმი ისლამში კი წარმოიშვა, მაგრამ ყველა რელიგიასთანა აქვს შეხება და ინდურ ფილოსოფიასაც აღიარებს და ბერძნულსაც. მოკლედ, რაც კი რამ კარგი უფიქრია ადამიანს, ყველაფერი მოაგროვა მევლანამ და სხვებსაც ასწავლა და ჩამოურიგა. თქვენ ისლამის გემინიათ, იმიტომ, რომ არ იცით, თორემ უფრო ადვილად გაიგებდით სუფიების ხიბლს. მაინც რას? იმას, რომ სუფიზმი თავისუფალი აზროვნება და თქვენ კი თავისუფლებისა ძალიან გემინიათ. მაინც ვცადო ახსნა? კი ბატონო. მარტივად გეტყვით, რომ ადვილად გაიგოთ. რუსებმა გადაგაჩვიეს აღმოსავლეთზე ფიქრს, თორემ ადრე უფრო კარგად გესმოდათ ქვიშების ხმა. ისევ ქვიშებში წავედი და თქვენსავით რომ არ ვინებიალო უგზო-უკვლოდ, სუფიების ამბავს გეტყვით, რომ მათი რწმენით ღმერთი ერთიანი ჭეშმარიტებაა, ღმერთი ერთადერთი რეალობაა და ყველაფერი დანარჩენი კი გრძნობების სიცრუე... მაგრამ რადგანაც ღმერთის გარდა არაა რეალობა, ამიტომ მისგან გამოყოფა მხოლოდ წარმოიდგინება მასთან შეერთებისათვის. ღმერთში გაღმობისათვის კი საჭიროა ერთადერთი ნიჭი - გამოსვლა საკუთარ, არარეალურ “მე“-დან და შეგნება იმისა, რომ ნამდვილი “მე“ - არის ღმერთი, შენში არსებული. ძალა, რომლითაც ხდება ეს შერწყმა - არის დიდი სიყვარული; სიყვარული, რომელმაც ვნებისგან განსხვავებით არაფერი არ იცის. თავისი არაფერი არ სურს. ცხოვრების გარეგან მხარეს კი არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს; ღატაკი ხარ თუ მეფე, განდევნილად ცხოვრობ თუ აბრეშუმეულობაში ხარ ჩაფლული, სუფიებისთვის სულერთია. თვითონ “სუფი“ არაბულად უხეში შალის სამოსს ნიშნავს და სუფი-დერვიშები მაშინ შალით შემოსილი დადიოდნენ და სჯეროდათ, რომ ღმერთი ერთნაირად შეიძლება იპოვოს ადამიანმა მიზგითშიც და ეკლესიაშიც, ოღონდ თავდავიწყებით უნდა უყვარდეს ღმერთი და ღმერთთან მიახლოების გზა კი საკუთარი თავის გაქრობაა... თქვენ ისეთი სახით მიყურებთ, მგონი რუმისა და გურჯი-ხათუნის ურთიერთობა უფრო გაინტერესებთ, ვიდრე დერვიშების ფილოსოფია. გამოვიცანი? ჩემი ბრალია - ყველაფრის მოყოლა ერთად მინდა ხოლმე და დალაგებულად კი ვერაფერს ვყვები. აი, ახლა კი დალაგებით მოვყვები რუმისა და დედოფლის ამბავს. გურჯი-ხათუნის და მევლანას გაცნობა როგორ მოხდა, ზუსტად მახსოვს იმიტომ, რომ იმ დღეს მედრესეში ვიყავი, როცა დედოფალი მობრძანდა პოეტის სანახავად, მაგრამ მანამდე რაც იყო, ბარემ იმასაც ვიტყვი. მანამდე გურჯი-ხათუნი მეჩეთში ნამყოფიც არ იყო საერთოდ. იმიტომ, რომ ქრისტეს სჯულზე იდგა და სულთანიც, კანონიერი ქმარი, არ აძალებდა გამაჰმადიანებას, რადგან თვითონ ქაიხუსრევიც არ იკლავდა თავს მეჩეთში ლოცვით და ცოლს რატომ წააქეზებდა. უფრო მეტიც, მაშინ კონიაში ლათინებს მისიონი ჰქონდათ და სულთანი გიასედინი იქ სიარულსაც არ უშლიდა გურჯი-ხათუნს. და კიდევ მეტიც, როცა ქართველი მღვდლებიც ჩამოჰყენენ თან, სულთანმა ისინიც დააბინავა და არც ქრისტიანულად ლოცვა აუკრძალა. მაშინ კონიაში ყველა ჯურის ხალხი ცხოვრობდა, მაგრამ სელჯუკები არავის უშლიდნენ თავისი ღმერთის რწმენას. ოღონდ ეგ იყო მაჰმადიანებს ხარკს არ ადებდნენ და ალაჰის შვილებიც უფრო მრავლდებოდნენ. ისლამზე გურჯი-ხათუნი არც მოქცეულა, როგორც ისტორიკოსები წერენ და ჩემზე კარგად აბა

საიდან უნდა იცოდნენ, რა მოხდა, როცა მე მაშინ კონიაში ვიყავი და ეგენი კი ასი წლის მერე წერდნენ იმაზე, რაც მე ჩემი თვალთ მინახავს. სინამდვილეში რაც მოხდა, თამარის დედის რუსუდანის ბრალი იყო და არა სულთნის, იმიტომ რომ რუსუდანს საქართველოში თავისი შვილის გამეფება უნდოდა, მაგრამ ძმის, ლაშა-გიორგის ანდერძით ტახტი ეკუთვნოდა ლაშას შვილს. ამიტომაც რუსუდანმა თავისი ძმისშვილი კონიაში გააგზავნა და სულთანს სთხოვა მისი მოკვლა. რატომ გაგეცინათ? არა გჯერათ, რომ ქალები ზოგჯერ კაცებზე სასტიკები არიან? ჰკითხეთ თქვენს ისტორიკოსებს და ისინი გეტყვიან თქვენი მეფე რუსუდანის ამბებს, ჩემი თუ არ გჯერათ. გავაგრძელო? ისე გეცინებათ, მაგრამ მაინც გეტყვი, რომ კონიის სულთანი უფრო კეთილი აღმოჩნდა, ვიდრე მისი ქართველი სიდედრი და ქაიხურევემა რუსუდანის თხოვნა არ შეასრულა და ქართველი უფლისწული არ მოაკვლევინა. მაშინ განრისხებულმა რუსუდან მეფემ ახალი წერილი მისწერა სელჩუკების სულთანს და თავის ძმისშვილს ცილი დასწამა რომ ჩემს შვილთან, ანუ შენს ცოლთან ავხორციობს ეგ დავითი და მაგის მოკვლასაც ამიტომ გთხოვდიო. ამაზე კი სულთანმა გონი დაკარგა, რადგან დაიჯერა ტყუილი და ვერ წარმოიდგინა, რომ ბიძაშვილ-მამიდაშვილს ასეთ რამეს დააბრალებდა ქართველი მეფე. ისე დაკარგა გონი ქაიხურევემა, რომ თავის უღამაზეს ცოლს, რომელიც ძალიან უყვარდა, შეურაცხყოფა მიაყენა, ხოლო საქართველოდან წაღებული ხატები და უმტვრია და ქრისტიანობას დააბრალა მრუშობა და ყველა უბედურება - არცერთი მუსულმანი ქალი ამას არ იკადრებდაო. საწყალმა გურჯი-ხათუნმა ქმარი ვერ დაარწმუნა თავის უღანაშუალობაში და ან კი როგორ უნდა დაერწმუნებინა. სულთნის ბრძანებით, ლაშას ძე დავითი ზღვაში გადააგდეს. მაგრამ ქართველი უფლისწული სიკვდილს მაინც გადაურჩა, იმიტომ, რომ კონიასთან ზღვა შორს არ იყო, მაგრამ თვითონ სულთანი ხომ არ გაყვებოდა კარისკაცებს და მათაც მოახსენეს, რომ ბრძანება შესრულებულია, მაგრამ იქნებ ბრძანება არც ისე მკაცრი იყო და სასტიკი, რაზან ზღვაში დასახრჩობად ჩავდებული კაცი სიკვდილს მაინც გადაურჩა. ამბობდნენ, რომ ვიღაც ვაჭარმა გადაარჩინა და მოუარა, ისე რომ არც კი იცოდა, ქართველ უფლისწულს თუ ეხმარებოდა. თუმცა ეს სიკეთე ძვირად კი დაუჯდა იმ ვაჭარს, რადგან რა დაიმალებოდა რუმის სასულთნოში და როცა ეს ამბავიც გამჟღავნდა, ვაჭარიც შეიპყრეს და ქართველი უფლისწული დავითიც. უფლისწული დილეგში ჩააგდეს და ვაჭარი კი გაუმჯეს, მაგრამ კარგა ბლომად დირჰემები მაინც გადაახდევინეს. დავით უფლისწული დიდხანს ჰყავდათ დამწყვდეული, სანამ მამიდა რუსუდანი არ გარდაიცვალა. მაშინ ქართველმა დიდებულებმა გაიხსენეს სელჯუკებში გადახვეწილი ლაშას ძე და ქვეყანა მეფის გარეშე რომ არ დარჩენილიყო, დიდძალი ხალხიც გააგზავნეს კონიაში ქართველი უფლისწულის მოსაძებნად. რუსუდანის ძე დავითი, ვის გამოც ძმისშვილი მოსაკლავად გაიმეტა რუსუდანმა, მაშინ მონღოლების ურდოში იყო წასული, რათა ყაენს პირადად დაემტკიცებინა ქართველების ტახტზე და ისე იგვიანებდა, რომ ქართველებმა იფიქრეს, ალბათ აღარც დააბრუნებენ და ეს დავითი მაინც დავიბრუნოთო. კონიაში რომ დიდძალი ქართველები ჩამოვიდნენ და ქართველი უფლისწული დილეგიდან ამოიყვანეს, ვერავინ იცნო, ისე გაეტანჯა ტყვეობას და სულთანმაც სულ ბოდიშები უხადა, რომ მომატყუეს და სულ ფუჭად გააწვალეთო, მაგრამ რაღა დროის იყო - უფლისწული რომ საქართველოში ძღვენით გაისტუმრეს, რამდენიმე თვეში სულთანიც მოკვდა. კი არ მოკვდა, მოკლეს, მაგრამ ვინ და რატომ, ზუსტად ვერავინ გაიგო. თუმცა მე სხვა ამბის მოყოლას ვაპირებდი - გურჯი-ხათუნი რომ პირველად ესტუმრა მეკლანას და მეც რომ ვესწრებოდი იმ შეხვედრას...

ფატჰმა ბინთი ნასრედინი

პაპაჩემს, ხოჯა ნასრედინს, ასე მხოლოდ თურქმანული მოდგმის ხალხი მოვიხსენიებთ. სხვა ხალხები სხვაგვარად უწოდებენ მას, გარდა არაბებისა. სპარსელები მოლა ნასრედინს ეძახიან, ტაჯიკები - ევენდის, გურჯები - მასრედინს და ა.შ.

პაპაჩემის ბიოგრაფიასაც სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვაგვარად ჰყვებიან, სინამდვილეში მას ორი ცოლი ჰყავდა მხოლოდ და ექვსი შვილი. ორივე ცოლი უყვარდა, მაგრამ ორივეს სურდა, რომ საყვარელი ცოლი რქმეოდ და ამის გამო ხშირად ჩხუბობდნენ. მაშინ პაპამ ორივეს ერთნაირი, ლურჯი ფერის ძვირფასი ქვა აჩუქა, მაგრამ გააფრთხილა, რომ ერთმანეთისთვის არ ეთქვათ და როცა ეკითხებოდნენ, რომელი ცოლი უფრო გიყვარსო და ორივე ცოლი სულგანახული ელოდა პასუხს, პაპაჩემი მშვიდად პასუხობდა, რომ ის ცოლი უფრო უყვარდა, ვისაც ლურჯი ფერის ძვირფასი ქვა აჩუქა. სიდედრი კი მართლა დაეხრჩო მდინარეში და დიდად ინაღვლა კიდეც, მაგრამ ბოროტმა ადამიანებმა ხმები გაავრცელეს, თითქოს თვითონ დაახრჩო და ალაპი კი მოწამეა, რომ ხოჯა ნასრედინს ყველანაირი ძალადობა სძულდა ახალგაზრდობიდანვე და ასეთ უღვთო საქმეს ნამდვილად არ იზამდა. ბოროტი ადამიანები კი იმიტომ უვრცელებდნენ ბოროტ ხმებს, რომ მათ შურდათ პაპაჩემის გონების, ნიჭის და სიტყვის, რომელიც იყო ხშირად მწარე, მაგრამ სამართლიანი. სამართლიანობასა და თავისუფლების სიყვარულს მეგლანასაგან სწავლობდა მთელი ცხოვრება და მას არავინ სძულდა, ვინც არ უნდა ყოფილიყო, წარმართი თუ იუდეველი, ქრისტიანი თუ ცეცხლთაყვანისმცემელი. ერთხელ კონიაში პაპაჩემს ერთი ქრისტიანი დედაკაცი შეხვდა ქუჩაში ძალიან დაღონებული და ნასრედინმა რომ დაღონების მიზეზი ჰკითხა, იმ დედაკაცმა მიუგო: “დავღონდები, აბა რა იქნება, ერთადერთი შვილი მყავს და იმანაც მაჰმადის სჯული აღიარა და დავიღუპე”. მაშინ ხოჯა ნასრედინმა უთხრა - ნუ ღელავ დედი, ექვსი შვილი მყავს და ექვსივე მაჰმადის რჯულისაა და აბა მე რაღა უნდა ვქნაო...

ტყუილია, რომ თითქოს მას ხშირად იჭერდნენ ქურდობისათვის. ხშირად კი იჭერდნენ, მაგრამ არა ქურდობისათვის. ქურდობისთვის მხოლოდ ერთხელ დაიჭირეს კონიაში, როცა ჰალვა მოიპარა და დანარჩენ შემთხვევაში კი მას უწამწურობის გამო სჯიდნენ - სასამართლოში როგორ შეიძლება, რომ თვითონ ყალი იგნებოდესო. არადა, კი არ ილანძვებოდა, სიმართლეს ამბობდა და აბა სიმართლე ახლა თუ არავის უყვარს, რაღა მაშინ ეყვარებოდათ.

ისიც ტყუილია, რომ თითქოს ჰამიშს ეტანებოდა. პირიქით სძულდა თვითონაც და სხვასაც არ ურჩევდა, რადგან ტენის აჩუქებდნენ; მხოლოდ ერთხელ გასინჯა და პაპაჩემის მტრებს ის ამბავიც მთელს ქვეყანას მოსდეს. ყველგანაც ჰყვებიან, მაგრამ სინამდვილეში კონიაში მოხდა - ერთი კაცი რომ შეუჩნდა ნასრედინს, ისეთი ჰამიშა, საამონებისაგან გაგაფიქრებს და ერთხელ მაინც გასინჯავო. ისე შეწუხდა, რომ პაპამ ბოლოს გამოართვა და აბანოში წაიღო. იფიქრა, ჩემდ, ჩემთვის მოეწე, რომ არავინ დამინახოს და თან გაფიქრებს, ასეთი რა არის, მიღობის ხალხი რომ ჭკუას კარგავსო. შესულა მარტო აბანოში, გაუხვდა და მოუწევია, მაგრამ აღარ დაუბანია, ისე გაბრაზებულია იმ კაცზე, რატომ არაფერს მიშვებო, რომ ეგრევე, შიშველი გამოვარდნილა აბანოდან, ის კაცი ბაზარში მოუძებნია და კარგადაც გამოუღანძღავს - ტყუილად რატომ მომამწევიყო. იმ კაცს კარგად შეუთვალეირებია შიშველი პაპაჩემი, ერთი კი გაჰკვირვებია, მეტი რაღა უნდა გიქნასო და იმდენი უტინია, რომ მისი ხარხარი თურმე მთელს კონიას ესმოდა...

შარბათის სმა კი მართლა უყვარდა და არც მალავდა. პაპაჩემის მტრები ამბობდნენ, ხოჯა ნასრედინი ჯუზის კითხვის დროსაც ნასვამიაო, მაგრამ ეგ ტყუილია. მეჩეთში და მედრესეში პაპაჩემი მთვრალი არავის უნახავს. ასე რომ არ ყოფილიყო, განა დიდი მეგლანა ერთადერთს ხოჯა ნასრედინს მიანდობდა მკურნალობას? პაპა ხომ ექიმიც იყო და ჩვენს დიდ პოეტსაც ხომ სწორედ მან უწამლა, როცა მეგლანა ავად შეიქნა და ველარავინ შევლოდა. მართლა რომ დღენიდავ მთვრალი ყოფილიყო, როგორც მასზე ამბობენ ავი ენები, განა ასე ადვილად შესძლებდა პაექრობას დერვიშებთან? განა ასე ადვილად დაითვლიდა ცაზე ვარსკვლავებს, როცა მტრები შეუჩნდნენ - გინდა თუ არა, აბა თუ გამოიცნობ ცაზე რამდენი ვარსკვლავიაო?..

განა შემთხვევით მოიგონა ხალხმა, რომ ხოჯა ნასრედინი თემურ-ლენგს შეხვდა? თემურ-ლენგმა რომ ჩვენი ქვეყნები მოაოხრა, პაპაჩემი ხომ სინამდვილეში კარგა ხნის მკვდარი იყო მაშინ, მაგრამ ხალხმა ხმლით რომ ვერაფერი გააწყო დამპყრობელთან, თემურ-ლენგს ამიტომაც დაუპირისპირა ხოჯა ნასრედინის მახვილი სიტყვა და მოსწრებული ენა - რამდენიმე წელიწადში ან ვირი მოკვდება, ან ვირის პატრონიო, და ის მტარვალი თემურ-ლენგიც მართლა მალე მოკვდა...

ბატონი აკაკი გაწერელია

როცა რუსუდანმა დაივიწყა “ღვთის შიში“ და სიძესა და ასულს მოსაკლავად გაუგზავნა ძმისწული (“ძმისა მისისგან გიორგისგან ანდერძობით შევედრებული“) და ტახტის მემკვიდრე დავითი (შემდეგში - დავით ულუ), რათა მიერთვან უზრუნველად ეპყრას მეფობა მას და ძესა მის დავითს“. თამარმა და ყიასედინმა მფარველობა გაუწიეს მას: “ვითარ მიიწია დავით წინაშე სულტანისა და (მამის) დისწულისა მის, რუსუდანის ასულისა თამარის, რომელსა სულტანი სახელად უწოდდა გურჯი-ხათუნად, იხილეს იგი და შეიყუარეს, თვისთა თანა დაიპყრეს პატივითა და გურჯი-ხათუნ დედოფალიცა კეთილსა უყოფდა ყრმასა, ბიძის ძესა დავითს, და არა ისმინეს ბრძანება მკვლელებრივი მეფისა რუსუდანისი. და ფრიად პატივს ცემდეს დავითს“, - ჰყვება ჟამთააღმწერელი, მაგრამ რუსუდანი ყოველმხრივ ცდილობდა დაეღუპა თავისი შვილის პოტენციური მემკვიდრე. მან არაერთხელ მიუგზავნა მოციქული სიძესა და ასულს და სთხოვა შეესრულებინათ მიცემული დავალება, მაგრამ დედოფლის ცდას შედეგი არ გამოუღია. მამინ “ამისგან განცვიფრებულმან და გულისწყრომითა აღვსებულმან, დაივიწყა სჯულიცა და ღმობა ნათესავთა, და თვით შვილისა სიყვარული დედობრივი... დაწერა წიგნი სიძესა თვისსა სულტანსა ყიასედინს თანა და ესრეთ მიუძცნო, ვითარმედ: “ამისთვის მენება მოკვლა ძმისწულისა ჩემისა დავითისი, რომე ცოლსა შენსა და ასულსა ჩემსა ძმისწული ჩემი დავითი თანა-ყოფის, და ამისათვის არა ნებავს ასულსა ჩემსა ბოროტი მისიო“.

მემატინე შეძრწუნებულია რუსუდანის ამ მუხანათური ცილისწამებით საკუთარი ასულის მიმართ. მართლაც, საქართველოს ისტორიის კრიტიკულ პერიოდში - ხვარაზმელთა შემოსევისა და მონგოლთა ტირანიის ხანაში - რუსუდანის ფიგურა, განსაკუთრებით თამარ სელჯუკთა დედოფლის მიმართ დამოკიდებულებისას, უფრო შარლ დიდის “ბიზანტიური პორტრეტების“ პერსონაჟს მიაგავს, ვიდრე დიდი თამარის ეთიკური ტრადიციების მემკვიდრე ქართველ მეფეს, ხოლო მისი ასული - ნაწილობრივ მაინც - ქართული ჰიმნოგრაფიის გმირ მარტვილს. ამას ნათლად მოწმობს თამარის ხვედრი იკონიის სამეფო კარზე: “ხოლო მიიწია რა წიგნი ესე რუსუდანისა სულტანის წინაშე, მყის აღშფოთდა სულტანი და შევიდა სახლსა სადედოფლოსა და უპატიოდ განითრია ცოლი თვისი მოფხურითა თმათათა და ფერხითა ძლიერად უხეთქნა პირსა მისსა შეუნიერსა და ტანი ფრიადისა ცემისაგან სისხლისფრად იყო, და ხატნი იგი, რომელნი სამარადისოდ აქუნდის სავედრებლად, წინაშე მათსა შეაგინნა და დამუსრნა, და ყოველნი მის წინაშე მყოფნი მსახურნი ექსორია ყვნა და რომელნიმე მოსწყვიდნა, და ცოლსა მისსა შეშინებითა უთქმიდა უწყალოდ სიკუდილსა, უკეთუ არა დაუტეოს სჯული ქრისტესი და მუსულმან იქმნას და მრავალნიცა ტანჯვანი შეამთხვივნა, რომლისა შემდგომად მრავალთა ტანჯვათა მიერ მომედგრებულმან უარ-უყო სჯული ჭეშმარიტი, რამეთუ ხუცესნი და ხატნი წინაშე მისსა აქუნდეს, არა ფარულად, არამედ განცხადებულად“.

დავით ლაშას-ძეს კი “მრავალი ტანჯვანი შეამთხვივნეს“: ჯერ იყო და ზღვაში გადაისროლეს, მაგრამ ზღვის პირას გარიყული იგი ერთ ვაჭარს შეუვრდომია. ეს ამბავი ყიასედინ ქაიხურევს გაუგია, დავითი ხელმეორედ შეუპყრია და ღრმა, უწყალო და გველებით სავსე “ჯურღმულში“ ჩაუგდია. რუსუდანის სიკვდილის შემდეგ, როცა მისი მემკვიდრე დავით ნარინი მონგოლთა ყანთან იყო წარგზავნილი, ხოლო საქართველო უმეფოდ იყო დარჩენილი, ქართველი დიდებულნი შესდგომიან ლაშა-გიორგის ძის ძებნას. როგორც ჩანს, ამ ხანებში სულთანიც დარწმუნებულა დავითის უცოდველობაში. რადგან ყიასედინი “ღმობიერ იქმნა“, მან ჯურღმულიდან გამოაყვანინა დავითი, “კნინდა სულიერ მყოფი, ფრიად პატივისცა და შენდობასა ევედრებოდა“ და საქართველოში დააბრუნა.

სელჯუკთა სულთანის ხასიათის შერბილებასა და დაშოშმინებაში დიდი როლი უნდა ეთამაშნა თამარს, მის სათნო მეუღლეს. გურჯი-ხათუნს, როგორც ჩანს, მალე აღუდგენია თავისი ზნეობრივი პრესტიჟი გაეჭვიანებული მეუღლის თვალში.

დედოფლის ცხოვრება იკონიაში კიდევ არა ერთი დრამატული ეპიზოდით უნდა ყოფილიყო აღსავსე. ეს ის დროა, როცა მისი მეუღლე ქაიხურევი მონგოლებთან ბრძოლებშია გაბმული და მათგან დამარცხებული, იძულებულია იმავე მონგოლებს ეახლოს და შეწყნარება ითხოვოს. ყიასედინის გარდაცვალების (თუ კარისკაცთაგან მოკვლის?) შემდეგ დედოფალი თამარი მეუღლე ხდება მისივე ქმრის ვეზირის, მუინედინ ფერვანესი. ქართველი მემატიანის ცნობით “აღსრულებულ იყო სულტანი დიდი სალჩუქიანი ყიასედინ და მონასა მისა ფარმანს მიეტაცა სულტნობა და ცოლიცა მისი, ასული რუსუდანი, გურჯი-ხათუნ მიეყვანა ცოლად“. ჟამთააღმწერლის ეს ცნობა “ქართლის ცხოვრებიდან“, თამარის ძალით “მიტაცებაზე“ ჭეშმარიტებას უნდა შეიცავდეს, რამდენადაც დიქტატორ ფერვანეს უზურპატორული ხასიათი ცნობილია სხვა წყაროებიდანაც (მას “ბოროტ ვეზირს“ ეძახდნენ). ამიტომ ნაკლებ დამაჯერებელია ის ცნობა, თითქოს ყველაფერი უმტკივნეულოდ მოხდა და თამარი მას გაჰყვა სელჯუკთა სამეფო კარზე მიღებული წესის თანახმად - სულთანის ქვრივს ჩვეულებრივ მახლობელ კარისკაცს (ვეზირს) ატანდნენ ხოლმე. აღსანიშნავია ისიც, რომ გადმოცემით ფერვანეს ბრალდებოდა თვით თამარისა და ყიასედინის ერთ-ერთი ვაჟის კილიჩ არსლან IV-ის მოკვლა.

ფერვანე მთავარი მოღვაწეა სელჯუკების სახელმწიფოში, მონგოლთა ეპოქაში. სხვადასხვა მასალების მიხედვით ირკვევა თამარის - ამ უბედური დედოფლის - მორალური ამბისი კონიის სულთანთა გამგებლობის მძიმე და კრიტიკულ პერიოდში. უწინარეს ყოვლისა, ის ცდილობდა თავისი სჯული შეენარჩუნებინა. ჯერ კიდევ როცა “სულთან ყიასედინ ქაიხოსრო II დაქორწინდა ქართველ პრინცესაზე (თამარზე), კონიაში ჩამოვიდნენ ქრისტიანი მღვდლები“. თამარს საერთოდ არასოდეს გაუწყვეტია ახლო კავშირი კონიის ქრისტიანულ წრეებთან. ისიც უნდა შევნიშნოთ, რომ თვითონ ყიასედინიც არ ყოფილა მორწმუნე მუსლიმანი, ხოლო მის ერთ-ერთ შვილს ათეისტადაც კი რაცხდნენ.

ულამაზეს და “სრულ-ქმნილ“ თამარ დედოფლის სულიერ და გონებრივ სიდიადეს, ნათლად მოწმობს მისი მეგობრობა მთელი აღმოსავლეთის უდიდეს პოეტთან ჯელალ ედ-დინ რუმთან. მაგრამ სანამ უშუალოდ ამ საკითხს შევეხებოდეთ, რამდენიმე სიტყვა უნდა ვთქვათ თვითონ რუმის შესახებ.

დასავლეთბერძელი ბიჭი კოელო და ესპანური ინკვიზიციის კატალუნიელი ბრალმდებელი

მოსამართლე - თქვენ გუშინ უკვე გითხრეს, რაშიც გედებათ ბრალი, მაგრამ ჩვენ მოვალენი ვართ, თუ თქვენი სურვილი იქნება, კიდევ ერთხელ შეგახსენოთ იმ დანაშაულებათა შესახებ, რაშიც გამხილეს წმინდა ეკლესიის კეთილმსახურმა მამებმა.

ბიჭი კოელო - ჩემთვის სულერთია, რა ბრალდებით გამასამართლებთ, ჩემთვის მთავარია ვიცოდე, რომ სრულიად უდანაშაულო ვარ ღმერთის, პაპისა და ეკლესიის წინაშე; მე ვიცი, რომ დანაშაული არ ჩამიდენია და ამიტომაც დღეს იმის მოსმენა, რაც გუშინ უკვე გითხართ, ჩემთვის ზედმეტია.

მოსამართლე - მაგრამ ამ პატივცემული საზოგადოებისათვის სულაც არ არის ზედმეტი იმის შესხენება, რომ თქვენ, ესპანეთის ქვეშევრდომი და ნათლობით ქრისტიანი, მაშინ, როცა ესპანეთში და არა მარტო ესპანეთში, პაპის ეკლესიას გააფთრებით ებრძვიან ურჯულო სარკინოზები, როგორც თავად აღიარებთ, თქვენის ნებით გახდით წვერი მოპამადის ორდენისა, რომელიც კონიაში დაარსდა ჭეშმარიტი ეკლესიის დევნის მიზნით.

ბიჭი კოელო - გუშინ უკვე ვიპასუხეთ თქვენ და ამ პატივცემულ საზოგადოებასაც განვუმარტე, რომ კონიის ორდენი ეს არის სუფი-დერვიშების ერთობა, რომელიც დაარსებულია პოე-

ტი რუმის მიერ და მისი მიზანია არა ვინმეს ან რაიმეს მტრობა, არამედ სიყვარული ღმერთისა და ადამიანისა.

მოსამართლე - მაგრამ თქვენ გუშინ აღიარეთ, რომ მონაწილეობას იღებდით რიტუალებში, რომელსაც მისტიური უწოდებდით, ჩვენ კი საკმაოდ ჯადოქრულად გვეჩვენა ის, რაც თქვენ აღწერეთ და ალბათ თქვენთვისაც არ უნდა იყოს უცნობი ყოველგვარი ჯადოქრულის წარმოშობა. გუშინ თქვენ იმასაც შეეცადეთ, რომ კონიის ორდენი წარმოგეჩინათ, როგორც არა ისლამური, არამედ უბრალოდ პოეტური საძმოდ, სადაც არა მარტო მაჰმადის რჯულის, არამედ სხვა აღმსარებლობის ადამიანებიც ერთიანდებიან...

ბიჭი კოელი - მათ შორის ქრისტიანებიც...

მოსამართლე - ყველა ქრისტიანს, ვინც წმიდა ეკლესია დაგმო, პასუხი მოეკითხება სატანური ცოდვებისთვის და თქვენ არა ხართ ერთადერთი, ვინც ჭეშმარიტი რწმენისათვის ანთებულ კოცონზე სინანულით დაიფერვლება.

ბიჭი კოელი - სამყაროში ყველაფერი ერთხელ ხდება და არასოდეს მეორდება, მაგრამ თუ რაღაც ორჯერ მოხდა, მესამედაც მოხდება...

მოსამართლე - ამით რითი თქმა გსურთ?

ბიჭი კოელი - როდესაც გვიყვარს, მხოლოდ მაშინ ვცდილობთ იმაზე უკეთესები ვიყოთ, ვიდრე ვართ...

მოსამართლე - რას გულისხმობთ?

ბიჭი კოელი - უდაბნოში წყურვილისაგან მხოლოდ მაშინ კვდებიან, როცა პორიზონტზე ოაზისი გამოჩნდება...

მოსამართლე - გთხოვთ განმარტოთ რისი თქმა გსურთ და რას გულისხმობთ.

ბიჭი კოელი - ვგულისხმობ იმას, რისი თქმაც მსურს - მე უდანაშაულო ვარ და ეს თქვენც კარგად იცით.

მოსამართლე - ჩვენ ის ვიცით, რომ წმიდა ეკლესიისაგან განდგომა ჭეშმარიტების ღალატია, ხოლო მოღალატე უნდა დაისჯოს, რადგან ღალატიც შეიძლება მისაბაძი გახდეს მათთვის, ვისაც მაცხოვრისა და პაპის ერთგულება გულით სწავლია და ჭეშმარიტი ეკლესიისაგან განდგომა არასოდეს უფიქრია...

ბიჭი კოელი - მეც არასოდეს მიფიქრია ეკლესიის დაგმობა, აზრადაც არასოდეს მომსვლია პაპისა და ქვეყნის ღალატი... მე მხოლოდ სწავლა მინდოდა, იმის სწავლა, რაც არ ვიცოდი, რაც მხოლოდ აღმოსავლეთში იცოდა...

მოსამართლე - სწავლა სიკეთეა, მაგრამ ვინც სატანურ სწავლებას ვერ განარჩევს ჭეშმარიტებისაგან, ისიც სატანის მსახური ხდება - ეშმაკი ხშირად სწორედ კეთილ გულებს ეძებს.

ბიჭი კოელი - მე ვეძებდი ცოდნას, მინდოდა გამეგო, როგორ მიიღება ოქრო და არაბულ ქარავანს უდაბნოში გავყევი. ბევრი ქვეყანაც მოვიარე სანამ აღმოვაჩენდი, რომ სინამდვილეში ოქრო სულაც არ არის ის, რასაც ჩვენ ოქროს ვუწოდებთ...

მოსამართლე - ჩვენც სწორედ ამას მოვითხოვთ თქვენგან, თქვენ უნდა აღიაროთ, რომ შეცდით, აქ, დამსწრეთა წინაშე უნდა აღიაროთ, რომ მზად ხართ მონიანი და თქვენ მოგეტყვებათ ყველა ცოდვა, როგორც უნებლიედ ჩადენილი...

ბიჭი კოელი - მე მთავარი საგანძურის პოვნა მინდოდა.

მოსამართლე - მხოლოდ დანაშაულის აღიარება და გულწრფელი სინანული გიხსნით სამართლიანი განაჩენისაგან.

ბიჭი კოელი - თუ საგანძური შენშია, მხოლოდ რჩეულნი ხედავენ მას...

მოსამართლე - წინააღმდეგ შემთხვევაში თქვენ კოცონზე დაგწვავენ წმინდა ეკლესიის სახელით და თქვენი ფერფლიც კი არ ეღირსება ესპანეთის სამოციქულო მიწას...

მეკლანა (გურჯი ხათუნს)

მწყალობელი და დიდსულოვანი, საეჭვო საქმეთაგან განრიდებული, ჭეშმარიტი მონა (ღმრთისა), ქალბატონთა ღირსება, მათ შორის ყველაზე უმწიკვლო და ნამუსიანი, კეთილბუნებოვანი და სათნოყოფელი, მომავლის მჭკრეტელი, სიკეთის მთესველი, დიდად პატივდებული ფადიშაჰის ბუნებისა და ბატონთ-ბატონის შთამომავალი ხათუნის მაღალი და ნეტარი ბედნიერება, კეთილიანობა და უმწიკვლოება მარადიულ ჰყოს ალაჰმა, გაზარდოს მისი ბედკეთილობა, დღითიდღე განამტკიცოს და ალამაღლოს. გაასხივოსნოს მისი მეგობართა თვალნი, დაამზოს და მიწასთან ასწოროს მტერი მისნი. სარწმუნოებისა და ამა ქვეყნის საჭიროებანი ხელეწიფოს და ორივე ქვეყნის ბედნიერებას ეწიოს, მუჰამედისა და მის შთამომავალთ გული-სათვის.

ამ ერთგული მონის სალამისა და ხოტბის შემდგომ, უწყოდეთ, რომ თქვენი ბედნიერებით გასხივოსნებული სახის ხილვა იმდენად მწადს, რომ ჩემი სურვილი ზღვარუდებელია. მაღალმა ღმერთმა უწყის, არ არის არც ერთი წამი, რომ არ ვფიქრობდე იმ ერთადერთი ხათუნის მდგომარეობაზე. თქვენ მიერ გაღებული არც ერთი ფადიშაჰისებური მოწყალება, არც ერთი თქვენი საუბარი, ქველმოქმედება და დიდსულოვნება მივიწყებული არარის. ღმერთს ვვედრებთ და ვლოცულობთ. მაგრამ თქვენთან მოსვლის ან წერილის მოწერის საშუალება არ მაქვს. თუმცა ეს ერთადერთმა ხათუნის ნათელმა გულმა წმიდათა წმიდა სულმაც კარგად უწყის; და ამდენად უხვსიტყვობად არ ღირს. ღვთისადმი განკუთვნილი სიყვარული ჩვენი სიკვდილით და სიცოცხლით არ შემცირდება. მოწიწებით გეკითხებით, თუ რა გარდაგზდათ თავს. თქვენი მდგომარეობა მაინტერესებს. მაღლობა მაღალ ღმერთს, ბოლო ხანებში თქვენი კარგადყოფნის, ჯანმრთელობისა და ბედ-კეთილობის ამბავი შევიტყვე, ძალიან მძიმე და ძნელად ასატან ამბებს ჰქონდა ადგილი, მაგრამ ყოველივე ეს თქვენი ღირსების ამაღლების, კეთილი საქმის, ბედნიერებისა და შვების მოპოვების საბაბი და საფუძველია. ერთადერთი ხათუნი მთელი არსებით ალაჰს მინდობია, მით იმედოვნებს; მაღალი ღმერთის მოწყალების და შემწეობის შემყურეა. დაბოლოს, ღმერთის, უნეტარესი და მარადიული მოწყალება მის დარღებს წამლად მოველინება, მის უსიამოვნო ხელმოცარულობას თვითონვე გამოასწორებს (მის ოკრობოკრო ხრამს თვითონვე შეაკეთებს). ასე რომ, ალაჰის გზა - ეს არის მისი უნარისა და მცდელობის გზა. ის, დაუსაბამო და უწინარესი, ერთადერთი ღმერთი. წინასწარმეტყველებს და წმინდანებს, რომელთაც სახე მიუპყრიათ ღმრთისკენ და მისი წყალობის მოიმედენი არიან, მძიმე უბედურებებს მიუზღავს ხოლმე, რათა ისინი გამოსცადოს და გამოაფხიზლოს. იქამდისაც კი, რომ უიმედო მდგომარეობაში ჩავარდნილებს მტრები ეტყვიან: თქვენ ღმერთის მოწყალებაზე ქადაგებთ, ამბობთ, რომ ღმრთის ღვინო შესვითო, ახლა კი ასეთი (უმწეოა) თქვენი მდგომარეობა. თანაღმობის ხელი არ გამოგიწოდათო. - ნიშანს უგებენ მათ. ისინიც პასუხობენ: ჩვენ სხეულითა და ხორცის ვნებით ვართ უძღუნნი, უსასონი და უიმედოდ მოვთქვამთ, მაგრამ გულში მტკიცე აღთქმა გვაქვს; ჩვენი რწმენა ურყევია, დარწმუნებული ვართ, რომ ღმერთის გზა სამართლიანია. დაბოლოს ეს შხამი - შაქრად იქცევა ჩვენთვის. დასადგურებული სიბნელე, სადაც ვიმყოფებით, გასხივოსნდება. ჩვენ დამხობილ ბედნიერებას ალამაღლებს. დაბოლოს ასე ხდება ხოლმე: “მომავალი ცხოვრება ჯილდოდ ექმნესთ მათ, რომელთაც ეშინიათ“. ღმერთის თანღობა, მოწყალება გადმოღვრილია. ყოველი განცდისა და წამების ნაცვლად ასიათასობით სიტკბოს შეიცნობს. ყოველ განშორებას ასი-ათასობით შერწყმა და შეერთება მოჰყვება, ათიათასობით ბედნიერებას ეწევით. “მას უკან დავიხსნათ ჩვენი მოვლინებულნი და ივინიც, რომელთაც იწამონ. სამართალია, მორწმუნეები დავის ხანათ“.

სხვა რა გაუწყო, რა მოგითხოვო (აქაური ამბები)? დიდი თუ პატარა, ყველა დღე და ღამე იმ ბედნიერების სალოცავად, გაჭირვებულთა და უმწეოთა შემწე კერპისთვის ხელეხს აღაპყრობენ. იმ ერთადერთი ხათუნის ნახვას მოწყურებულნი არიან, ყველას დიდს თუ პატარას ვინც თქვენ თაყვანს გცემთ, სალამი და მოკითხვა.

ელიზბარ ჯაველიძე (აკადემიკოსი)

მეველანას ცნობილი თურბეს (აკლადამის) აშენებაშიც გურჯი-ხათუნს გადამწვევტი როლი უთამაშია. ეფლაქი მოგვითხრობს: „როცა მეველანა ამ ქვეყნიდან გადასახლდა, ალემედინ კაისერს (ღმერთმა შეიწყალოს) სურდა, წმინდა თურბეს აშენება და ისეთი საფლავის გაკეთება, რომლის მსგავსიც ქვეყანაზე არ უნდა ყოფილიყო: ეს სურვილი მან აუწყა სულთან ველედის (მეველანას ვაჟს), სულთან ველედიმ ჰკითხა: მატერიალური ხარჯისათვის რა თანხა გაქვსო? ალემედინ კაისერმა უპასუხა: ოცდაათი ათასი ღირპემიო. სულთან ველედი განცვიფრდა და ჰკითხა: ამ თანხით როგორ შესლებ აშენებასო, ალემედინმა უპასუხა: სხვასაც, ჩემო უფალო, მალული ქვეყნიდან გვიწყალობებენ. თუკი ეს ასეა, - უთხრა ველედიმ - სამართლიანად გადაგიწვევტია და წმინდა შენობის აშენება დაიწყე.“ ალემედინი იმ ღამეს სულთანის სასახლის ბანზე ავიდა და ისეთი ღოცვის მომცველი სიყვარული და ვნების აღმძვრელი ბეთები წაიკითხა, რომ სიტყვა ვერ იტყვის. ამ გარემოებით გურჯი ხათუნის უწმინდესობა და ფერვანე უაღრესად კმაყოფილნი დარჩნენ და უხვად ცრემლი ღვარეს. დილით მსახური გაგზავნეს და ალემედინი იხმეს, საქციელი მოუწონეს და 80 ათასი ღირპემი სულთანისა მისცეს. მერე ხალათით შემოსეს და კაისერის შემოსავლიდანაც 50 ათასი ღირპემი უწყალობეს“

ეს გრანდიოზული თურბე დღესაც კონიის არქიტექტურის მშენებაა. მისი მნიშვნელობა უაღრესად დიდი იყო. იგი იქცა ფაქტიურად მეველეობის დაფუძნების კერად. ამ ფაქტიდან ნათლად ჩანს, თუ რა დიდ კულტურულ-საზოგადოებრივ მოღვაწეობას ეწეოდა ჩვენი თანამემამულე სელჩუკიანთა სასახლის კარზე. ყოველივე ზემოთქმულის შემდეგ, ეჭვს არ უნდა იწვევდეს ის აზრი, რომ გურჯი ხათუნი მეველეიელთა მიმდევარი იყო.

როცა თამარ დედოფლის მეუღლე სულთანის ყიასედინი ქაიხოსრო II გარდაიცვალა (თუ მოკლეს), ქვეყნის გამგებლობა ხელთ იგდო სულთანის მრჩეველმა და ვეზირმა მუინედინ სულეიმან ფერვანემ და სელჩუკიანთა ტრადიციების მიხედვით, სულთანის მეუღლეც - გურჯი ხათუნი ცოლად მოიყვანა. როგორც ჩანს, დედოფალი მართლაც საოცარი სილამაზის პატრონი იყო და უჩვეულო ზემოქმედების ძალა გააჩნდა. მეორე მეუღლესაც, ფერვანას, თავდავიწყებით შეჰყვარებია იგი და მის ყოველ ბრძანებასა თუ თხოვნას უსიტყვოდ ასრულებდა. ამაზე მეტყველებს ეფლაქის წყაროში მოთხრობილი ერთი ამბავი: „ქვეყნიერების დედოფალი გურჯი ხათუნი მუინედინ ფერვანეზე გაბრაზდა. სასახლის დიდებულები და დივანის ნაიბები ევედრებოდნენ, ფერვანას დანაშაული აპატიე და შეურიგდით. გურჯი ხათუნი არას გზით არ თანხმდებოდა. ბოლოს თქვა: მხოლოდ ერთი პირობით დავთანხმდებიო. ფერვანამ აღუთქვა, რომ რასაც ისურვებდა, ყველაფერს შეუსრულებდა და ამაზე აღთქმა დადო. გურჯი ხათუნმა უთხრა: ჩემი პირობა და სურვილი ერთია, შენ უნდა განმშორდეო. ფერვანა საგონებელში ჩავარდა. არ იცოდა, რა მოემოქმედა. ამის გამო მეველანას სთხოვა, რაიმე გამოსავალი მოეძებნა. მეველანამაც ურჩია: მისი ეს სურვილი გააჭიანურე და ყოველთვის უთხარი, - გავეყრებიო.“

ეს პატარა მონაკვეთიც, რომელიც ისტორიულ ფაქტს უნდა გადმოგვცემდეს, კარგად ახასიათებს თამარ დედოფლის მტკიცე ხასიათსა და უაღრესად ნატიფ გონებამახვილობას. მართლაც ეჭვმიუტანელი უნდა იყოს ის ფაქტი, რომ იმ დროინდელი სელჩუკიანთა სასულთნოს საზოგადოებრივი აზრის წარმართვაში გურჯი ხათუნს გადამწვევტი ხმა ეკუთვნოდა.

აღმოსავლეთის ჩინებული პოეტი ჯელალედ-დინ რუმიც დიდი პატივითა და მოკრძალებით ექცეოდა თავის მფარველ მურიდს გურჯი-ხათუნს. ეს მზეურდება პოეტის ეპისტოლარული მემკვიდრეობიდანაც, რომელმაც ჩვენამდეც მოაღწია და გამოცემულია როგორც სპარსულ, ასევე თურქულ ენებზე. ჯელალ ედ-დინ რუმის ეპისტოლარულ მემკვიდრეობაში არის ორი წერილი, რომლის ადრესატიც გურჯი ხათუნი უნდა იყოს. ამ წერილების მიმართვის მანერა და შინაარსის ზოგიერთი მხარე ეჭვიმუტანელს ხდის, რომ მისი ადრესატი გურჯი ხათუნია. როგორც ირკვევა, ერთი წერილის დაწერის მიზეზი დედოფლის ავადმყოფობაა, ხოლო მეორისა - რაღაც უსიამოვნო ისტორიაა, რომელიც გურჯი ხათუნს გადახდომია თავს. წერილებში ნათლად ჩანს ის ღრმა პატივისცემა და მოკრძალება, რომელსაც ამჟღავნებდა აღმოსავლეთის უდიდესი პოეტი ჯელალედ-დინ რუმი გურჯი ხათუნისადმი და აგრეთვე ის სულიერი ნათესაობა, რაც მათ შორის არსებობდა. ეს წერილები საინტერესოა მეკლანას მსოფლმხედველობის გარკვევის თვალსაზრისითაც.

რეზე აჰმედ ბათური

ამ ქართველების ქვეყანაში, ჩვენგან განსხვავებით, ქალებიცა და კაცებიც თითო სახელს ატარებენ და იშვიათად თუ იტყვიან, რომ ამა თუ იმ გვარს ეკუთვნიან. ის ჩემი მუნასიბიც კი, ოქროს საძებნელად რომ გავეყვი სვანეთის მთებში, რაღაც უცნობ სახელს ირქმევს და ქართველებსაც ძალიან უკვირთ, რომ გიორგი ჰქვია და სხვა სახელს კი ეძებს. საერთოდ სახელის ძებნა ამ ქართველებს ძლიერ უყვართ და ამ თმაგაჩენილმა დოღობერისძემ რად მონღომა ოქროს მოძიება, ვერც მივხვდი, სანამ თვითონ არ მიაბზო, რომ იმ ოქროთი გურჯი-ხათუნის გამოსყიდვა სურდა სელჯუკების სულთნისგან. ის გურჯი-ხათუნი, თქვენც კარგად უწყით, რომ გიას ედ-დინის ცოლია რუმში და სელჯუკების სულთანს კი ოქრო და მარგალიტი უთვალავად აქვს და ასეც რომ არ იყოს, ის გურჯი-ხათუნი თურმე ისეთი ჭკვიანი და ლამაზია, რომ სელჯუკები სულ მაგის მზესა ჰფიცულობენ. ეს რომ ვუთხარი ამ იმერელ აშულს, ძლიერ განაწყენდა - ჩვენ ეგ თამარი აქ სამეფოდ გვინდა, როგორც ბრძენი ქალი და ჩვენ რომ გვაქვს, ისეთი ოქრო სელჯუკებს არა აქვთ და გურჯი-ხათუნსაც დაგვითმობენ, იმიტომ რომ ჩვენი ოქროსგან მელანი მზადდება და სელჯუკებს კი ძალიან უნდათ, ანბანი შექმნანო. აი, ასეთი უცნაური ხალხია ეს იბერიელები და რაღა უნდა მეთქვა იმ გიორგისთვის, რომელსაც სჯერა, რომ სელჯუკები დედოფალს ასოებში გაცვლიან. ამიტომაც ჩუმად მივეყვებოდი იმ მიუვალ გზებზე, სვანეთის მთებში, სადაც მუდამ იყო ჩვენი მოკვლის თუ არა დასახიჩრების ხიფათი, რაზეც ეს იმერელი აშული ამბობდა, ნუ გეშინია კაცს ჭრილობა კიდევ ამშვენებს და კიდევ სჭირდებაო - კაცი რაც მეტს სისხლს დაღვრის, უფრო ცოტა თმები დასცვივდებაო, აი ქალებს თმები იმიტომ არ სცვივთ კაცებისაგან განსხვავებით, რომ ყოველს თვეში ერთხელ მაინც სისხლსა ღვრიანო. აი ასეთს უცნაურს კაცს გადავეყარე იბერიელების ქვეყანაში და ოქროს მთას რომ ვერ მივაგნებდით, ალბათ მიხვდით. რომც მიგვეგნო, ოქროს რომ იქიდან არავინ გამოგვატანდა, ადვილად დაიჯერებთ, თუ იმ სვანებზეც მოგითხრობთ, იმ მთებში რომ ცხოვრობენ...

ბატონი აკაკი გაწერელია

ჯელალ ედ-დინ რუმის წყალობით კონია XIII საუკუნეში მთელი აზიის სულიერი განათლების ცენტრად იქცა. რუმის მშობლიური სპარსული სალიტერატურო ენა იყო საერთოდ

სელჯუკების დროს მცირე აზიაში, თხზულებანი იწერებოდა უმთავრესად ამ ენაზე (უფრო ნაკლებად - არაბულად), ხოლო თურქული ენა კი გავრცელებული იყო ხალხში სალაპარაკოდ. საინტერესოა ჯელალ ედ-დინისა და მისი გარემოცვის დამოკიდებულება ბერძნულ და საერთოდ ქრისტიანულ წრეებთან. უდიდესი პოეტი და მოაზროვნე ანტითურქული ორიენტაციისა ყოფილა, იგი თავყვანისმცემელი იყო ბერძნული კულტურისა, მის პანთეისტურ მსოფლმხედველობაში ხშირად ვხვდებით ნეოპლატონიზმის ელემენტებს და ლოგიკურ ვითარებად უნდა მივიჩნიოთ ის გარემოება, რომ ჯელალ ედ-დინ რუმი დიდი გავლენით სარგებლობდა ორთოდოქსალური მუსლიმანობის მიმართ გულგრილ ყიასედინზე, თამარ გურჯი-ხათუნის პირველ მეუღლეზე. რაც შეეხება ფერვანეს, გურჯი-ხათუნის მეორე ქმარს, მისთვის ჯელალ ედ-დინ რუმი ნამდვილ კერპს წარმოადგენდა. კონიის დიქტატორი ფერვანე მხოლოდ რუმის წინაშე იხრიდა თავს. რუმი, როგორც ეს შეეფერებოდა სუფიური მსოფლმხედველობის პოეტსა და ჰუმანისტს, ხშირად ესარჩლებოდა უბრალო ხალხს. ერთხელ მუნიდინ ფერვანეს გული მოსვლია კონიის მცხოვრებლებზე, მათ ელოდათ აურაცხელი უბედურება მკაცრი ვეზირისგან და მხოლოდ პოეტის გამოქომაგების შემდეგ დათანხმებულა იგი მოსახლეობისათვის გადასახადის შემცირებაზე. ჯელალ ედ-დინ რუმის პატარა ბარათი (ფერვანეს იგი მოწიწებით თვალზე აუფარებია) საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ ხალხი აწიოკებას გადაარჩენილიყო. ცნობილი მკვლევარი გორდლევესკი წერს, რომ ყოვლისშემძლე მინისტრი ალბათ იმიტომ მოიქცა ასე, რომ იგი, ვითარცა მიურიდი, მოვალე იყო სიტყვის შეუბრუნებლად აესრულებია შეიხის ანუ რუმის ნება-სურვილი. ამ ვეზირის შვილებიც ყოველთვის დიდი გულისყურით უსმენდნენ ჯელალ ედ-დინის ხმას და მევლევისადმი მათ პატივისცემას საგვარეულო მიდრეკილება ჰქონია. მაგრამ რუმისადმი საყოველთაო თავყვანისცემის ფონზე ყველაზე მომხიბლავია მაინც თამარ დედოფლის მეგობრობა კონიის გენიალურ მკვიდრთან. ყველაფრიდან ჩანს, რომ რუსუდანის ასული მდიდრად და ბრწყინვალედ ცხოვრობდა თავის კონიისეულ პალატებში. ერთხელ მას ას ოთხმოცი ათასი დინარი გადაუხდია მიტანილი ძვირფასი ბადახშის საფასურად. და აი ეს დედოფალი, დიდი თამარ მეფის შვილიშვილი, ულამაზესი და ყოველმხრივ სრულქმნილი ქალი რუმის თავყვანისმცემლად და მეგობრად გვევლინება. რუმის ბიოგრაფ აფლიაკზე დაყრდნობით კონიის სახელმწიფოს ისტორიკოსი ჰყვება: “გურჯი-ხათუნის შვილი სულთანი კილიჩ არსლანი ჯელალ ედ-დინ რუმს “მამად“ მოიხსენიებდა, ხოლო მისი ქართველი დედა, დედოფალი თამარი, უახლოესი მეგობარი იყო დიდი პოეტისა. სწორედ გურჯი-ხათუნის დავალებით დახატა აინუდდულემ რუმის პორტრეტები, რომელიც დედოფალს მუდამ თან დაჰქონდა, როგორც პოეტის სამოსის ნაწილი“.

შეუძლებელია ამ ურთიერთობაში არ დავინახოთ დედოფლის ღრმა სულიერი კავშირი კონიის ყველაზე დიად ინტელექტუალურ მნათობთან. უეჭველია, ქრისტიანი ქართველი ქალი თავისი სულიერი სიმძიმის თანაზიარად ხდიდა მას. მოტანილი ცნობიდანაც კარგად ჩანს, თუ რამდენად მახლობელი ყოფილა სულიერად რუმი კონიის მდიდარი დედოფლისათვის, რომელსაც პოეტი-მოდერისა და სუფი-დერვიშის ღარიბული და უხეში შალის ხალათი უძვირფასეს რელიქვიად მიუჩნევია. მთელს ამ ურთიერთობაში მშვენიერ მომენტს შეადგენს თვითონ ჯელალ ედ-დინ რუმის საპასუხო მეგობრობა თამარ დედოფალთან. იგივე აფლიაკი გვაცნობებს, რომ ჯელალ ედ-დინ რუმიც არ იყო გულგრილი გურჯი-ხათუნის მიმართ და პოეტმა კონიის ქართველ დედოფალს სწორედ ის საიდუმლოებით მოცული ყვავილები აჩუქა ცეილონის სერენდიბედან, რომლითაც გურჯი-ხათუნი შემდგომში ავადმყოფებს კურნავდა...

ზედ კი ამდევნენ ივინი ავაზაქნი გზისა მეკობრენი. ჯერეთ გარდაუვდე მთ საბარცხელი, როგორც ვეისწავ-
 ლნია მამა-პაპათაგან და მერმედ დანარჩენნი, რაც რო მომეპოვებოდნენ თანა. მოველ შშვილობით კონიასა და
 იმა ღამესა ითოვლნა ისრე ძრეულ, რომე გულითა განკვირდნენ ყოველნი ყრმანი და დიდნი, რამეთუ დიდთოვ-
 ლობა აქ ფრიად განსაკვიფრებელი რამ არს. თუცა, ზამთარი მალე გატყდა და კვლაცა მოვიხილე სილიშისა
 ბორჯღალნი, რათა გაბეგო, სითგან გაჩთენ ქართულნი ბორჯღალნი შუაგულს ანატოლიასა შინა, როგორცა
 თქვენ მიბრძანებდეთ. თუცა ჯერეთ ვერ ავხსენით ესე უცნაური მოვლენა და ვერცა ვნახვეთ კაცნი ან ქალ-
 ნი, ვინცა გვიპასუხებდენ და აგვიხსნიდნენ საიდუმლოსა ამასა. აგრეთვეცა გაუწყით მინდა, რომ მოვიხილოეთ
 ალაფაპოიოუქი, იოზგათი და ამასია, საცა შემოგვეყარენ ვენეციელნი ვაჭარნი, რომელთა ქარავანსა წინა უძღო-
 და მარკო პოლო - რომელიცა პატივითა მიღებულ იქნა თქვენსა სამეფოსა მიერ რაოდენიმესა წლისა წინეთ,
 როცა იგი ესწრაფოდა ჩინელებისა ქუეყნისა ხილვასა და ახლა კი ბრუნდებოდა შინა შვილობითა მოსრული
 ანატოლიასა. მას თანა ახლდენ ევროპიელნი ქალნი გრძელითა კაბებითა, რომელიცა თურე შლიდეს ნაკვა-
 ლევსა ქალურისა სისხლისა. იგი ვენეციელი მარკო პოლო აპირობდა კონიისა გავლითა სამშობლო ქუეყანი-
 საკენ მიქცევასა და გამოძიებნა ამბავნი იქაურნი და მომეტებულად მკითხავდა ასულისა თქვენისა თამარისა
 სიტყურვე-აღმატებულობასა. მერმედ იგი ვნახვეთ კონიასა შინა, საცა მოხოვდა ჩუქებასა ქართულისა ჩონისა,
 რომელი ნაჩუქარი არს დავითისა კაკაურიდისგან და ვერდარა დავითზე იგი ნაჩუქარი ჩონსა, რამეთუ ქართუ-
 ლისა წესისამებრ ნაჩუქარისა ჩუქება არა ეგების. ხოლო მაშინ ვენეციელმან ვაჭარმან მოხსრა, რო მე ვიყავი ტო-
 მით სომხისა და არა იბერიელისა და ქართულისა წესისა დარღვევა კი ამისა გამო მომეტევებოდა, თუცა მტკიცე
 უარზედ დავდექ და ჩონსა ესე მაინცა დავიჩინე ჩემოვანა.

აგრეთვეცა საიდუმლოდ გამცნობთ მრავალთა ზრახვასა ჩემდა მომართ, რომელთაცა სურდეთ მსახურე-
 ბაი ჩემი მათისა ზრახვათა და მიზანთა სასარგებლოდ, მაგრამ ერთგულება მონისა თქვენისა თქვენდა მიმართ
 არს უმტკიცესი და თუცადა ვიყო ტომითა სომეხთა, არა ვილაღატო შენ მეფეთმეფეო რუსუდან და ერთგუ-
 ლებამან ჩემმან გაასხვიოსნოს დიდებანი შენნი.

ჯუზებე კარბონე

ძმაო ლუკა,

ახლა როცა ქართველთა მეფე რუსუდანი მიიცვალა და გაურკვეველიც არის იბერიელთა
 სამეფო ტახტის მომავალი ბედი, რომელსაც, არავინ იცის, როგორ გადაწყვეტენ მონღოლ-თა-
 თართა ურდოში, ჩვენ, ვატიკანისაგან შორს მყოფ ყველა ჭეშმარიტად ქრისტიანულ მისიონე-
 რებს - დომინიკანელებსაც და ფრანჩესკანელებსაც, განსაკუთრებით გვმართებს დახმარება და
 ურთიერთგაგება. გარდა ამისა, კარდინალებს უკვე მივწერეთ და თქვენც გვინდა, რომ გამცნოთ
 იმ დევნისა და შევიწროების შესახებ, რომელსაც საქართველოში უკვე ვგრძნობთ როგორც
 დომინიკანელები, ასევე ფრანჩესკანელები. არცერთს წინა რელაციონში, სადაც აღვწერეთ ამ
 ხალხის ზნე-ჩვეულებანი, არ გვითქვამს, რომ ჩვენი მტრები უკვე აშკარად მოქმედობენ ჩვენს
 წინააღმდეგ, რადგან იმედი გვქონდა, რომ ეს იყო ერთეული შემთხვევები ჩვენი შევიწროებისა
 და აღარ განმეორდებოდა. ასეთი იყო სურვილი ყოველი წევრისა საპროპაგანდო კონტრეგაცი-
 იდან, რომელიც მცირერიცხოვანია როგორც დომინიკელთა, ასევე ფრანჩესკანელთა შემადგენ-
 ლობაში, მაგრამ მათი ღვაწლი უკვე საკმაოდ დიდია იმ შრომის გამო, რასაც ვეწვეთ ჯიუტი
 ქართველების ქვეყანაში. თუმცა ისინი ხშირად ისეთი კეთილნი და ლმობიერნი არიან, რომ
 გულით გვიკვირს. გვაკვირვებს აგრეთვე უმშვენიერესი აღნაგობისა და სახის ქართველი ქალე-
 ბის სამხედრო ვარჯიშიც, რომლის მსგავსი სხვა ქვეყანაში იშვიათია და არსად გვინახავს -
 ამხედრებულნი და შეჭურვილნი არიან არა მარტო დიდგვაროვანნი და სეფე ქალები, არამედ
 თავადაზნაურთა და გლეხთა წრიდან გამოსული მოხდენილი მანდილოსნებიც. გასაკვირია ისიც
 რომ აქ სიკვდილით დასჯა მხოლოდ მაშინ ხდება დამნაშავესა, თუ იგი ეკლესიას გაძარცვავს.
 დამნაშავე ისჯება ხშირად ჯვარზე გაკვრით, ოღონდ ღამით და არა დღისით და ღამე უნდა

იყოს ქარიშხლიანი და ავდრიანი. რადგან წინა რელაციონში აღვიწერეთ იბერია, ახლა მცირედ გეტყვით კოლხეთის შესახებ. ეს არის ქვეყანა, რომელზედაც ანტიკური ხანის პოეტებს აქვთ შეთხზული, რომ იაზონმა გადმოლანა ზღვა და საბერძნეთში ჩაიტანა ოქროს საწმისიო. გარემონახულობა კოლხეთისა თითქმის ოთხი ათასი სტადიაა; დაფარულია იმდენად ხშირი ტყით, რომ იშვიათია მაცხოვრებელი. კოლხეთის ჩრდილოეთით მდებარე მთას უწოდებენ კორაქსს, აღმოსავლეთითა და სამხრეთიდან მას ნახევარ წრედ ეკვრის კავკასიონი. ამ მთებიდან ფართო მდინარეებად მოედინებიან მუდმივად მოჩხრიალე წყლები, სხვათა შორის, სასმელად სასიამოვნონი. ყველაზე დიდ მდინარეს უწოდებენ სილვის ან სტურიონს, რომელშიც საუკეთესო გემოს თევზებია, მეორე მდინარეს კი - ფაზისს, რომელიც იბერიას ჰკვეთს და ჰყოფს კოლხეთისაგან. მისი მიდამოები უმთავრესად განთქმულია ხოსხებით, რომლისაგანაც მიიღო სახელწოდება “ფაზიანუსი“, ხოლო ბუნება ყველა სიკეთეს იძლევა. აქ არსებულ ბალახებს უშესანიშნავესი თვისებები გააჩნიათ, ხშირად დიდი სურნელების გამო კი აქაურ ყვავილთა არომატი ადამიანის თავის ტვინისაგან აუტანელი ხდება ხოლმე. მარწყვის გემო ხომ ყველაფერს აჭარბებს. ეს მიწა უმელებელი გველებითაა სავსე, ხოლო მორიელები აქ ნაკლებშხამიანები არიან. საწოლი ოთახის მოწყობილობას შეადგენს სარეცელი ან ზანდუკი, ხის ყუთი თუ ხელოვნებით ნაკეთები სხვა რამ. ყველა ტბაში დიდი რაოდენობითაა ბაყაყი და მგონი ეს იმიტომია, რომ ეს მხარე დიდი სინესტით ხასიათდება. ძლიერი ტენიანობა მრავალ ავადმყოფობას აჩენს. სწორედ ამიტომ გვხვდება ასე ხშირად კოლხებში წყალმანკის ავადმყოფობა და ციებ-ციხელება, ასევე სხვა ავადმყოფობებიც ხშირია.

ყველაზე საჭირო საკვებს წარმოადგენს მარილი ამ მხარეში და თუ გსურს მათი კეთილგანწყობის მოპოვება, მარილი უნდა აჩუქო, მაგრამ მარილი ჩვენ იშვიათად მოგვეპოვება და იძულებულნი ვართ ლოცვითა და ჩვენი სათნოებით კეთილად განვაწყით ისინი პაპისა და ჭეშმარიტი ეკლესიის მიმართ. თუმცა ამას ხშირად დრო სჭირდება, ჩვენ კი ზოგჯერ გადაადგილება გვიწევს, რადგან აქაური დიდგვაროვანი არ გვაძლევს ნებას დიდხანს ვიცხოვროთ ერთ ადგილას. მიუხედავად ამისა და სხვა დაბრკოლებისა, ჩვენ მაინც მოვახერხეთ და ჩვენი განბანა მიიღეს მრავალმა კოლხმა და იბერიელმა, რომელნიც განდობილნი, გაზიარებულნი გახდნენ წმინდა მოწესებისა და ასეთი ნათლობით მოინათლნენ და ჩვენს მოძღვრებასაც მიენდნენ. ჩვენ გვიძიძის, მაგრამ ყოველგვარს ბოროტებას სიკეთით ვპასუხობთ, რადგან ჩვენის ღრმა რწმენით მხოლოდ სათნოებას შეუძლია ყველა ადამიანი მოიყვანოს ჯვარცმის ფეხებთან და კათოლიკურ სარწმუნოებად, რათა შეეუსრულოთ რომის უმაღლეს მღვდელმთავარს მისი სურვილი. ღმერთმა იგი ჩვენს საკეთილდღეოდ კარგად ამყოფოს და დაიფაროს წმინდა ეკლესიის მტრების ყოველგვარი ბოროტებისაგან. ამასთანავე გონება გაუნათლდეს მას, მასზე მინდობილი ფარის მოსავლელად, რომ კიდევ მეტი მისიონერები გაგზავნოს ცბიერ აღმოსავლელ მტრებთან. კათოლიკური ეკლესიები წყვდიადისა და მოღალატეობის აჩრდილთა შორისაა, სადაც მხოლოდ დემონი ზეიმობს და არა ქრისტე, რომელმაც თავისი სისხლი დაღვარა ყველა-სათვის.

სისხლი აქ, ქართველთა ქვეყანაშიც ბევრი იღვრება და კიდევ ბევრი დაიღვრება, თუ ისინი ყველანი არ შეუდგებიან ქრისტეს და არ მივლენ ჭეშმარიტ ეკლესიაში.

უმორჩილესად გთხოვთ რომ თუ მოიცალოთ წიგნის მოსაწერად, გვითხრათ კონიისა და სელჩუკთა ქართველი დედოფლის თამარის შესახებ, რომელსაც მუსულმანები გურჯი-ხათუნს უწოდებენ და აქ ქართველთა ქვეყანაში, დიდი თუ პატარა, ყველანი ითხოვენ მის დაბრუნებას სამშობლოში და მის გამეფებას ნატრულობენ, როგორც მისი ბების დიდი თამარისა, რომლის მეფობის ჟამსაც იბერიელთა დიდება ქვეყნიერებას სწვდებოდა. რამდენიმე დიდგვაროვანმა ისიც კი მითხრა, რომ მისწერეთ წიგნი თქვენს ქრისტეს მოადგილეს რომ დაეხმაროს თურქების ქართველ დედოფალს იბერიაში დასაბრუნებლად. შეიძლება სხვა ქვეყნებში დიდად გაუკვირდეთ, რომ ხალხი აქ ასე მოწადინებულია ქალის გამეფების, მაგრამ ვისაც უნახავს ქართველ ქალთა ცხენით ჯირითი, მისთვის ძნელი არ იქნება დაიჯეროს რომ ესენი ამაზონები არიან,

რადგან ცხენზე კაცებივით სხდებიან და დააჭენებენ. ჰყავთ აგრეთვე სხვადასხვა ჯურის ბოლონიის ჯიშის ძაღლები და აქაური ქალები ისეთ დიდ პატივში არიან, რომ კაცები ღვინოს სვამენ ქალების წინ მუხლმოყრილნი, აქაური ეპისკოპოსებიც ასევე იქცევიან. როცა ქალების წინაშე ქართველი კაცები სვამენ ღვინოს, ისინი ხშირად ჭიქების მაგიერ ფენსაცმელს იყენებენ და ხშირად ადღევრძელებენ ქალებს და ღვინოსაც ძალიან ბევრს სვამენ. რომიდან მათმა უმაღლესობა-უგანათლებულებსობა კარდინალებმა აგრეთვე გამოთქვეს სურვილი მიეღოთ სრული ცნობები ყველაფერ იმაზე, რაც შეეხება თამაშობას ამ მხარეში და თქვენც გეტყვით, რომ ყველაზე მეტად უყვართ ცხენებით ბურთის თამაში. საქართველოში, როცა კაცს გაიცნობენ, გულკეთილობის საჩვენებლად ძღვენი და მოწყალეობა მიაქვთ, უფრო მეტი, ვიდრე ჩვენს ქვეყანაში არის მიღებული. აგრეთვე უნდა გითხრათ ისიც, რომ ბერძნები ძლიერ გვებრძვიან იბერიელების ქვეყანაში - ჩვენი პატრები აქ აშენებენ, ბერძნები კი წვავენ იმას, რასაც ჩვენი პატრები აშენებენ, მაგრამ ჩვენი პატრები ამაზე სულით არ ეცემიან და ყოველმხრივ ეხმარებიან ქართველებს. მაგალითად მე დავუწერე მათ არითმეტიკის წიგნი, რადგან ქართველებს ეს მეცნიერება აკლიათ. ისინი ითვლიან ხელებით, ხით, ქვით. მე კი კრიალოსანი შევეუთანხმე მათ სიმძიმეს და საწყაოებს.

საქართველოს სამეფოში ყველა სახის ნადირია, განსაკუთრებით ირმები. ქართველები ძალიან ვაჟკაცი ხალხია ისრის ტყორცნაში. ნანადირეზე ქეიფს აწყობენ მდელით. მოკლული ცხოველის თავზე ღვინის რამდენიმე წვეთს დააქცევენ ხოლომე და ამბობენ: “ასრე გამარჯვებული იყავი მე და ჩემი პატრონი ჩემი ინტენი ფედა“, ყველა პასუხობს - ამინ. ასევე მივწერე წმინდა სამოციქულო ტახტს და თქვენც გაცნობებთ, რომ ქართველებს და ბერძნული წესის ყველა ქრისტიანს, როგორც ჩვენ რომაელ კათალიკოსებს, ორი ჯურის ბერები ჰყავთ. მღვდლისათვის ნებადართულია ერთი ცოლი, ხოლო ბერებს კი, რომელნიც წმინდა ბასილის ყველა წესს დიდი სიმკაცრით ასრულებენ - თავიანთ მონასტერში აკრძალული აქვთ იყოლიონ მღვდრობითი სქესის ყოველგვარი ბეწვიანი ცხოველი, როგორცაა თხა, კატა და მსგავსი ცხოველები. იცვამენ სქელ ტილოს, ყოველთვის შავზოლებიან, ჟღალი ჩალის ფერს... მღვდლები ჩვენ ყოველმხრივ ცუდად გვეპყრობიან, მაშინაც კი როცა მათნაირ ღმრთისმსახურებას ვასრულებთ. საწინააღმდეგოს ამბობენ და სურთ, რომ შემაცვლევინონ სარწმუნოება, მე კი პირიქით - მსურს ვიმოღვაწეო სწორედ იქ, სადაც მეტი განსაცდელია და ჩემი მხრით სიამოვნებით დავთანხმდებოდი იმ მთებში წასვლაზე ადამიანთა განსანათლებლად, სადაც სვანები ცხოვრობენ, რომლებსაც არ ჰყავთ სარწმუნოების მასწავლებელი და მე იქ შემეძლო ბევრი სარგებლობის მოტანა - განმენათლებინა ადამიანები და მომენათლა კათაკმეველნი, სვანეთი ხომ უძველესი და უკეთილშობილესი ნაწილია კავკასიისა. თუმცა სადაც არ უნდა ვიყო მე ან სხვა ჩვენი პატრები, ყველგან მოჰყავთ ავადმყოფები სამკურნალოდ.

ყველაზე სასიხარულო მაინც ის არის, რომ მალე ბაღდათში მისიონის ახალი თავშესაფარი გვექნება, ოღონდ არ აგერიოთ, რომ საქართველოშიც არის სოფელი ბაღდადი, როგორც ქალაქი ბაღდადი ბაბილონის ერაყში.

და კიდევ ერთხელ გთხოვთ რომ მომწეროთ იმ თქვენი გურჯი-ხათუნის ამბავი, რომლის ქებაც ყოველს ფეხის ნაბიჯზე გვესმის.

ვილოცებთ თქვენთვის.

მეკლანა (გურჯი-ხათუნს)

სვებედნიერის, დიდსულოვანის, ანგელოზის გარეგნობის, გულმჩქეფარის, სხივოსანის, მონათა სიამაყის, აღკვეცილთა მშვენების, ღმრთის მორწმუნის, მომავლის განმჭვრეტელის, და-

ტაკთა მფარველის ჯანმრთელობა და კეთილყოფა ადიდოს და აკურთხოს უფალმა. იმ კერპს, ვინც ბრძანა, “რომელიც მკურნებს, როცა ავად ვარ“, ვევედრები და ვემუდარები. ალაჰმა იმ ხათუნის უმწიკვლოება მარადიულჰყოს, მისი სიდიადე აღამაღლოს, თავისი სამკურნალოდან, რომელიც არასოდეს არ დაინგრევა, თავისი ზღვარუდებელი თანღობისა და დიდსულოვნობის საგანძურადან არგუნოს იმ სათნოს განკურნების შარბათი, და გვამის, სარწმუნოებისა და გულის სიწმინდის წამალი უწყალობოს, რადგანაც მისია სათნო არსება - დატაკთა უახლოესი და განუყრელი მეგობარია, გაჭირვებულთა საფარველია. ის სულმოუთქმელად (ერთ წუთს რომ არ კარგავს) მის თაყვანისცემაშია, მოგზაურთ ჭეშმარიტ გზას, ყოველ ნაბიჯსა და ყოველ სუნთქვაში მართებულ გზას აჩვენებს. მათ, რაც უნარი შესწევს, დარიგებებს აძლევს, მთელი თავისი არსებით ქველმოქმედებას და მოწყალების გაღებას ეძლევა. ღმერთს მონობს. ეულობის სამყაროში ღმერთს შესთხოვს და ევედრება. იგი თაყვანისცემაში ოდნავადაც ვერ იქნება დავიწყებული და დამცირებული. ის იოტისოდენ სიკეთეს მთად აქცევს. ნაკლის მთას კი იოტისოდენად აქცევს. რადგანაც მე ვბრძანე, და ხალხი არარსებობიდან საჩინო ვყავ, მათ სიცოცხლე და ჭკუა მივანიჭე. ვუწყალობე (არსებობის) საშუალებანი. მაგრამ ამ კეთილი საქმეების თუ ცუდი საქმეების თესვისას, ამ ალება-მომკის დროს, როდი ვფიქრობდი, რომ მათგან მესარგებლა და რამე მომეგო. რადგანაც მე მოგებათაგან და სარგებლობათაგან გაწმენდილი ვარ. მათ ისარგებლონ ჩემგან, ბედნიერებას ეწიონ, მარადიული ბედნიერება ჰქონდეთო. აი, ამ მიზეზით შეგქმენი ისინი. დიდება ალაჰს, და ეს მაღალი აზრები იმ ერთადერთი ხათუნისათვის განსხვივონებულია, ყოველგვარი საფარის გარეშე (ნათლად) თვალწინ უდგას. საიქიოს ბედნიერების შესახებ ამბები, რომლებიც სხვებისთვის საეჭვო და სათუთა, მისთვის უდავო ჭეშმარიტებაა, სრული სიცხადეა.

თუ რატომ არ გწერთ წერილს თქვენც კარგად მოგეხსენებათ. ყოველივეს და ყველაფრის რაოდენობა და ხარისხი მის ხელთაა, მისი ნებითაა. მისი ნებართვის გარეშე ერთ წუთსაც ვერ გაატარებენ, ერთ სუნთქვასაც ვერ მოითქვამ. ეს შეუძლებელია. ხალხი განგების ზღვაში, ზომალდებივით თავბრუდახვეული ქარს აჰყოლია და გაბნეულა. შენ, ეი, ზომალდო, ამ მხარეს გადმოცურეო, უყვირე იმ ზომალდს. ზომალდი კი მინიშნებით გაუწყებს და გაპასუხობს: ჩვენ ზღვით მობერილ ნიავეს ვართ აყოლილი. მარცხნივ დაუბერავს თუ მარჯვნივ, ზურგიდან დაუბერავს თუ წინიდან, მას მივყვებით. თუკი არ გჯერა მისი უმწეობა იხილე. ასიათასობით საქმე შენი სურვილის წინააღმდეგ ხდება, ვითარდება. შენი უმწეობის სარკმლიდან გაიხედე, იხილე მთელი სამყაროს უძღურება, მოიაზრე. უმწეობის სარკმლიდან იწამე და იხილე შენი სურვილისამებრ ყველაფრის და ყოველივესთვის ძალა რომ შესწევს, მისი ძალოვანება. რადგანაც ამხედრებული ფადიმაჰი ცხენს აღვირს მოჰქაჩავს და სასურველ მხარეს მიაბრუნებს, რათა გაიგოს, რომ მასზე ამხედრებულია ადამიანი, რომელმაც ლაგამი ამოსდო.

მარადიულად იყავ ჭეშმარიტების აღქმაში, გუამისა და ჭვრეტის სიწმინდესა და სამართლიანობაში.

ელჩინ აჰვერდი ჰუსეინ ზადე

ალაჰის სახელით დავისაჯო და ჩემი სახლის კარი დაიხშოს ყველა სიკეთისათვის, აღარ ვიხილო მზის ამოსვლა და აღარ გამინათოს ღამის გზები მუჰამედის მთვარემ, აღარ მომეცეს ძე და აღარ ისმინოს ღმერთმა ჩემი ლოცვები, თუ მოვიტყუო. ვფიცავ ალაჰის დიდებას, რომ ვიტყვი მხოლოდ სიმართლეს, მხოლოდ ჭეშმარიტ სიტყვას, რასაც გული იცნობს და არაფერს სხვას.

ოლითგანვე ჩვენი წინაპრები ძველი ალბანეთის მიწებზე ცხოვრობდნენ, მაგრამ მერე გადასახლებულან ჩრდილოეთს სპარსეთში და იქ დამკვიდრებულან. მეც იქ დავიბადე, სპარსელებს შორის და აქაც, ანატოლიაში, ყველას სპარსი ვგონივარ, თუმცა ჩვენ ძველი ალბანელები ვართ და ჩვენი საგვარეულო საქმე აბანო იყო და ახლაც არის. ჩვენი გვარის მექისეების შესახებ ყველგან სმენიათ და არა მარტო ირანსა და ანატოლიაში. ჩვენი ხელის ქება ისე შორს წავიდა, რომ იქ სპარსეთში, როგორც ხდება ხოლმე, მეშურნენი გამოგვიჩნდნენ და იმდენიც ქნეს, რომ იძულებულებიც გავხდით კონიაში გადმოვსახლებულიყავით. ეს აბანოც მაშინვე ავაშენეთ ალაჰის შეწევნით და მუშტარიც მაშინვე გავიჩინეთ. აქ ბევრი აბანოც მაშინვე დაგვხვდა, მაგრამ ჩვენი ქისის ამბავი ხომ ჩვენზე უკეთ აბა ვინ იცოდა სელჯუკებში და დიდძალი ხალხიც კმაყოფილი დაგვირჩა. ისეთი დღეებიც გვქონდა, რომ მუშტარს ვეღარ ვატყვდით ჩვენს აბანოებში და ღამისთვის ვიბარებდით ხალხსა. მთავარი ხომ ფული არ არის, მთავარი სისუფთავეა და სუფთა კაცს ხომ სუფთა აზრები აწუხებს და გულიც სუფთა უხდება. ერთი საღამოც იყო, რომ დიდგვირი გვეწვია და ჩემი ხელები და ფეხები ისე აქო, რომ სულთანსაც აუწყა ჩვენი აბანოს ამბავი და მართლა ბედნიერება და ნამდვილი ალაჰის წყალობა იყო, როცა სულთანიც გვესტუმრა. წინასწარ კარისკაცები მოვიდნენ და ყველაფერი გულდაგულ სინჯეს და ნახეს და გაგვაფრთხილეს, რომ ქაიხუსრევი მობრძანდებოდა და მეორე დღიდან მუშტარი არ მიგველო. ალბათ როგორ ვძულდით სულთნის აბანოს მექისეებს რომ დიდი ბატონი ჩვენთან მობრძანდებოდა თავის ამალასთან ერთად და ტკბილეულისა და ნუგბარის თადარიგი დავიჭირეთ. მისი საყვარელი ჰალვაც ბლომად დავახვედრეთ და ხილი და სულ ახალი ქისები მოვიმარაგეთ. როცა მობრძანდა, კარებში გამოვეგებეთ და ფეხებზე ვაკოცეთ რომ ესოდენი პატივი დაგვლო ჩვენთან სტუმრობით. ასეთი მონდომებულებიც არასოდეს ვყოფილვარ და ქისასაც ისე ვცდილობდი, როგორც არასდროს. სულთანიც დიდად კმაყოფილი დამირჩა და მეც ბედნიერი ვიყავი, რომ ღმერთმა ასეთი დღე მაჩუქა. დირჰემებიც უხვად გაიღეს ჩემთვის მისმა კარისკაცებმა. როცა ამალასთან ერთად წყალში ჩასხდნენ, გულით იმხიარულეს და როგორც მახსოვს, რამდენჯერმე ნასრედინი ახსენეს. სულთანი მშვენიერს გუნებაზე იყო და ბევრსაც ოხუნჯობდა. მისი ხმაც მთელს აბანოში ისმოდა, თუმცა მათ თავებს ვერა ვხედავდი, რადგან წყალს ზევით სიცხისაგან სქელი ნისლი იდგა. როცა ხმაური დაიწყო და შეკვივლებაც გავიგონე, სწორედ რომ ხილის მისართმევედ ვიყავი გამოსული წინა ოთახებში და იქ რა მოხდა, არ დამინახავს. რომც სურვილი მქონოდა, ორთქლის გამო, ვერ დავინახავდი. ხოლო როცა სულთანი გამოასვენეს, აღარ ეტყობოდა სიცოცხლის ნიშანწყალი, მაგრამ თუ მკვდარი იქნებოდა, ვერ ვიფიქრებდი, რადგან მეგონა, რომ სულთანი უბრალოდ ცუდად შეიქნა, როგორც ეს აბანოებში ხდება ხოლმე. იმ საღამოსვე დამიჭირეს და მას შემდეგ გზივარ ჩუმის ციხის საპყრობილეში და ამოდ ვებებ სამართალს. ამიტომაც გწერთ თქვენ, მოწყალესა და სამართლიანს, რომ თქვენი უღირსი, მაგრამ უდანაშაულო მონა გამათავისუფლოთ, რომელსაც ალაჰისა და თქვენს დიდებაში აღმოხდება დარჩენილი სიცოცხლე...

ლუკა მანტოვანი

ვიცი, რომ ძლიერ დაინტერესებულნი ხართ თურქების ქართველი დედოფლის, თამარის ბედით, რომელსაც აქ, სელჯუკების სამეფოში ყველანი გურჯი-ხათუნს უწოდებენ და დიდის პატივითაც მოიხსენიებენ. მისმა ქმარმა, სულთანმა გიას ედ-დინ ქაიხუსრევ მეორემ დიდძალი ჯარი შეკრიბა მონღოლთა წინააღმდეგ და ქოშედალში ბრძოლაც გაუმართა მათ, მაგრამ დამარცხდა. ქართველები, სხვათა შორის, ორივე მხარეს გააფთრებით იბრძოდნენ. დამარცხების

შემდეგ სულთანნი კონიიდან გაიქცა და, როგორც ამბობდნენ, კონსტანტინეპოლში იმალებოდა; მაგრამ, იმასაც ამბობდნენ, რომ ნიკეის ბერძენმა მეფემ იოანე ვატაცმა შეიფარა ქაიხუსრევით. მალე მან ზავი დადო მონღოლებთან და კონიაში დაბრუნდა. მონღოლებს ასეთი წესი აქვთ, რომ თუ დაუზავდები, არას გერჩიან, მაგრამ სულთანმა ქაიხუსრევმა ჩუმად ისევ დაიწყო ახალი ჯარის შეკრება მონღოლთა წინააღმდეგ. ამასობაში, მონღოლთა გამარჯვებით ისარგებლა ტრაპიზონის იმპერატორმა, აგრეთვე კილიკიის სომეხთა მეფემ და ისინი განუდგნენ ქაიხუსრევის რუმის სასულთნოს. თვითონ ქაიხუსრევი კი მოულოდნელად გარდაიცვალა. იმის გამო, რომ იგი ახალგაზრდა კაცი იყო და უცაბედად კი მოკვდა, აქ მრავალი მითქმა-მოთქმა დაიწყო, თუ ვის უნდა მოეკლა სულთანი და რატომ. მრავალნი კარისკაცნი და ერთი კონიელი მექისეც კი დაატყვევეს ამის გამო, თუმცა ახლაც სიმართლე არავინ იცის; ხოლო ერთი არაბი პოეტი, რომელსაც არაბების ტრადიციით ძალიან გრძელი სახელი აქვს, უნდოდათ, სიკვდილით დაესაჯათ კონიაში, მედრესეს წინ. ეს პოეტი გადაარჩინა მისმა მასწავლებელმა - მეკლანა რუმში, იგივე დერვიშმა ჯელალ ედ-დინმა, რომელსაც ძლიერ დიდი ავტორიტეტი აქვს მთელს კონიასა და აზიაში. იმ არაბ პოეტს მიძღვნილი ჰქონია ლექსები გურჯი-ხათუნისადმი და ამიტომაც აბრალებდნენ სულთანის მოკვლას. მეკლანას უთქვამს, ქვეყნიერების დედოფალს (ასე უწოდებენ აქ გურჯი-ხათუნს) ყველა პოეტმა უმღერა, ვისაც ერთხელ მაინც უნახავს მისი მშენება და ყველა პოეტს სიკვდილით ხომ არ დასჯითო. ისიც უთქვამს მეკლანა რუმის, რომ ვისაც არ უნახავს გურჯი-ხათუნი, ისინიც კი სწერენ ლექსებს მის სადიდებლად და თუკი ამისათვის მოჰკლავთ პოეტს, მაშინ პოეტი აღარც დარჩება ქვეყანაზეო. ის არაბი პოეტი შეიწყნარეს და თავი არ მოკვეთეს, მაგრამ კონიაში ცხოვრება კი აუკრძალეს და ისიც არაბეთის უდაბნოებში გადაიხვეწა - ბელუნიების რომელიღაც ქარავანს გაჰყვა და აქ აღარ დაბრუნებულა. აქაური წესის მიხედვით, გურჯი-ხათუნი ცოლად შეირთო ქაიხუსრევის ვეზირმა, მუინ ედ-დინ ფერვანემ. მაშინ ხალხი იმაზე ალაპარაკდა, ვეზირის ხელი ხომ არ ურევია სულთნის სიკვდილშიო. ცოტა ხანში სელჯუკების მმართველი ეს ვეზირი ფერვანე გახდა. თუმცა, ტახტზე სულთნის მემკვიდრე ქილიჩ არსლანი ავიდა, მაგრამ მალე ისიც უცაბედად მოკვდა სრულიად ყმაწვილი და მისი მოკვდინებაც ამ ფერვანეს დააბრალებს. ხმამაღლა არავინ ამბობს და ბევრნი კონიაში სწორედ ასე ფიქრობენ და ვეზირ ფერვანესი კი დიდად ეშინიათ. ხმამაღლა აუგს დიდვეზირისას მხოლოდ იბერიელი ბიჭი მურზა ამბობს დაურიდებლად, რომელიც თქვენ გამოგვიგზავნეთ და ჩვენ კი ძმასავით შევიფარეთ კონიის მისიონში. ტრაპეზისა თუ სხვა დროს, როცა ლაპარაკი ფერვანეზე ჩამოვარდება, უცებ წამოენთება ხოლმე და ჩვენთვის გაუგებარ სამ ქართულ სიტყვას ამბობს: „მაგის ჯიში მოვტყან“, რასაც ისე ხშირად იმეორებს, რომ ზებირადაც კი გვახსოვს, თუმცა ქართველთა ენა აქ არავის გვესმის. ქართული არ ვიცით, მაგრამ მურზა ორბელიანს ამ სიტყვების წარმოთქმისას ისეთი სახე აქვს, ადვილი მისახვედრია, კარგს არაფერს უნდა ამბობდეს ვეზირ ფერვანეზე. ჩვენ ძალიან ვშიშობთ, რომ ამ ამბავმა სამეფო კარამდე არ მიაღწიოს, რადგან დიდვეზირი კარგი თვალთ უყურებს მისიონს და ამ ქართველი ბიჭის გამო, სულაც არ გვინდა, მისი კეთილგანწყობა ჩვენს მიმართ მოიშალოს. აქ, კონიაში ერთი სომხის ვაჭარი მოძრაობს, რომელიც ამ ჟამად ნოვეტორდის მთავარს ემსახურება, ადრე კი იბერიის მეფის ერთგული ყოფილა და ქართული ენაც მშენებრად იცის. მას ერთხელ ვკითხეთ კიდევ ფრთხილად, ამ ჩვენი ბიჭის სიტყვები, ნეტავ რას უნდა ნიშნავდესო და მხოლოდ ის გვითხრა, რომ „ჯიში“ ითარგმნება, როგორც მოდგმა და ვეზირი ფერვანე კი მოდგმით არის ოღლულარების ტომიდან. ოღლულარები, ისევე როგორც სელჯუკები, თურქული მოდგმის ხალხია, თუმცა ესენი სხვა ტომია და ის სომხის ვაჭარი კი მაშინ ძალიან ჩაგვაცივდა, - გინდა თუ არა ეგ სიტყვები სად გაიგონეთო და ვიზე ამბობენო; მაგრამ ჩვენ არ გავტყვით და ასე მიუუგეთ, - სადღაც მოკვარით ყური შემთხვევითო და საუბარიც სხვა თემაზე გადავიტანეთ.

რაც შეეხება გურჯი-ხათუნს, სხვა კიდევ რა მოგწეროთ ისეთი, რომ ან მისი სილამაზე აღვიწეროთ, ან მისი სათნობა და გონიერება. განსხვავებით სხვა თურქი, არაბი და სპარსი

ქალებისაგან, იგი თავისი პირისახის მშვენიერებას არცა მალავს და ჩვენც რამდენჯერმე გვიანახავს ბაზარსა თუ მოედანზე პირბადის გარეშე, რაც დიდად აკვირებს აქაურ მაჰმადიანებს, მაგრამ დედოფალს და თანაც ასეთ ძლიერსა და მკაცრს, ვინ გაუბედავს რაიმეს თქმას, როცა მისი ქმარი ფერვანეც მხოლოდ მას ემორჩილება და ფერვანეს კი - მთელი თურქეთის ხალხები.

ამ თურქებს ჩვენი იტალია საქართველოს სამეფოზე მეტი არა ჰკონიათ და იტალიას უწოდებენ ფრანკისტანს, საქართველოს კი გორჯისტანს ან გურჯისტანს. აქაური სავაჭროები მეტწილად სომხების ხელშია და ჩვენს გვერდითაც, სადაც რეგულარული წესის პატრებს სახლი მოგვცეს, ერთის კილიკიელი სომხის სავაჭროა, საიდანაც ზოგჯერ უფასოდ მოგვართმევენ ხოლმე ლავაშებს. ჩვენის მხრით კი გვიანტერესებს, ქართველთა სამეფოში და კერძოდ კი აფხაზეთში თუ მართლა არის ნეტარისა და ღვთაებრივის, წმინდა ანდრია მოციქულის მიერ აგებული ეკლესია, რომლის შუაში წმინდა ზეთს ამზადებენ და იბერიის პატრიარქი კი ყველგან ავრცელებს თავის სამეფოში ამ ზეთს, ხოლო ღვთაებრივი ანდრია მოციქულის გასაოცარი სვეტის თაყვანისცემა ვერ შეანელა დროის ამოებამ.

ჩვენის მხრივ, პასუხად თქვენი კითხვისა, კვლავაც მოგწერთ კონიის სასულთნოსა და დედოფლის გურჯი-ხათუნის ამბებს და მწუხრის ლოცვისას კი მოგიხსენიებთ ყოველსა მოღვაწესა იბერიის სამეფოში.

აბღულა ალბანი

რამეთუ მიცვალა მეფეთ-მეფე ჩვენი რუსუდანი და არღარა მტეხა მსახურება სხუთა კარსა ზედა, ხოლო ქართველთა შორის არა ვუწყი ვერეთ ვინ იქნების პატრონი ჩვენი, წიგნსა ამას კონიითგან მოწერელსა გვგზავნი შენ, რადგანცა იყნეთ იბერიისა სამეფო კარისა ერთგული დიდთა აზნაურთაგანი და შენ გაუწყებდე წვრილად ყოველივესა, რაცა გარდამხობის, როგორცა ადრე მომიწერნია მეფეთმეფისა ჩვენისათვის.

უკეთუ იყნენ საჭიროებანი ქართულნი, ყამან თქვენმან რაოდენსამე თუესა გასძლო უღაბნობსა შინა ბედუნთა ქარაზნებსა და ქვიშათა შორის, სადაცა შევისწავლენით წესნი და ადამი მათნი და ქცევანი ყოველნი. ლექსმან როგორღა გააკვირვოს რომელიმე ქართველთა ტომნი, მაგრა ესე არაბთა ტომები ფრიად მოყვარულნი არიან ლექსთა, რომელთა *მუჯალაჰები* ეწოდებიან არაბულითა ენითა და რასაცა უბნობენ არაბნი, ხშირად ლექსითა და ამ ლექსებსა ჩამოჰკიდებენ ხოლმე ყველგან და ქაბაზედაც კი. ქაბას კვლეზუდ ამიტომ არიან მრავალნი ლექსნი აფრიადებულნი, როგორცა თქვენს ქუეყანაში, საცა მიჯნურნი ხის ტოტებსაც აკობენ მიჯნურთა გამოისობით. რაცა ეხება ენასა, არაბნი ტომნი მოიხმარებენ ორსა ენასა ბელუნითათვის. რომელთაგან ერთი არს ზეპირი მასლაათისა ვაჭართა და ყოველდღიურისა, ხოლო აქედან მეორე ენა მაღალი, ენა პოეზიისა წარჩინებულთა და მიჯნურთათვის. ვითარმედ ყოველსა ქარავანსა და ოაზისსაც ხშირს შემთხვევაში თავისის ანბანით გაეგება სამყარო იგი სიტყვათა, არაბულსა ენასა აქვს სიმდიდრე იგი სიტყვათა მრავალფეროვნებისა და მაგალითად, თქმული აქლები არის ათასის მნიშვნელისა, ხმალი - ხუთასისა და სხვანიცა მრავალნი. აგრეთვეცა ხშირია ფერებითა ფიქრი და გამოთქმა აზრითა არაბულთა, როგორცა ესე მიღებული წესი იყოს ქართულსა მეღეჟსეობასა და ბასობაში. არაბულსა მეღეჟსეობასა შინა ასრე ითქმის ზოგჯერცა ორნი და ჰქონდეს მნიშვნელი ერთისა მხოლოდ. მრავალნიც სიტყვანი რომელი იხმარებოდეს ქართულსა მეტყველებისათვის წარმოსდგებიან არაბულითგან. სელჯუკთა ქართული დედოფალიც, გურჯი-ხათუნიც, რომელი მიელს აღმოსავლეთისა და ქვეყნიერებაზედ იწოდების მხეთუნსაგად, რომელი არაბული სიტყვა არს და წარმოსდგება ქარვის კვერცხთაგან, რაცა იფულისხმების ქალი თავდაცული, კვერცხით მრთელი ანუ ქალწული უნახავი, რომელი გარეთ არა გამოდიან და იგი ქალი დაცულ არს, ვითა კვერცხი დედისა ბუდესა შინა ან ისეთსავე წმინდისა ფერისა მქონე, როგორცა აქვს სირაქლების კვერცხსა, რომლისაცა სითუორესა ოდნავი სიცილილე დაჰკრავდეს და ქალი იგი ხილული არა ჰყვანდეს არა ხალხსა და არა მზესა. თუცა ჩადროსან ქალთა ხილვა ყოველი კაცისათვის დაფარულ იყოს არაბულისა თემთა შორის და ყოველი ჩადროსანი ქალი არაბეთსა შინა ლამაზი გეყვნოს, რამეთუ ვერა ჰხედავდე სახეს მისსა დაფარულსა

და ესე იყოს ხიბლი ჩაღრისა. როგორც ჩაღროსანი ქალნი არაბეთისა ქუეყანასა შინა, ასევე ხშირია ვიშაპოსანნი ქალნი, რაიცა ნიშნავდეს ქალსა, რომელსა ერტყას თუალ-მარგალიტანი ტყავისა სარტყელნი მხარზედა, წელზედ შეკრულნი და გამიჯნულნი ოქროს ვარაყითა. ასეთსა ვიშაპოსანთა ქალთა სძინავთ ხან-გრძლივითა ძილითა, რამეთუ არაბული ღამე გრძელი არს და ვარსკვლავნიც უფრო სწრაფნი არიან, ხოლო მათ, ვისცა არ ეძინების ტკბილად უღაბნოსა შინა, მათთვის ვარსკვლავნი ზანტად მოძრაობდეს. თუცა ყოველი არსებანი ზანტად მოძრაობდეს უღაბნოს ქვიშებსა შინა, რამეთუ სიცხე იგი საშინელი ზარმაცსა ხდიდეს ყოველსა არსებასა და ამის გამო მოგონილ არს ხუთგზის ლოცვა მოჰმედანთათვის, რომე იგი ალაჰის შვილი არა დამბუნდეს უღაბნოს ცხელსა მზესა ქვეშე. სიცხითგან დამძრალთა კალაპოტთაც წყალნი მხოლოდღა ზამთრის წვიმებითგან აღავსებდეს, რომელთა ყოველნი არაბნი ეწაფებოდეს, ვითარცა ცხენნი, რომელნი უფრორე ძვირფასნი იყვნეს ზოგთა კაცთათვის, ვინემ ცოლნი და შვილნი. ერთმან არაბმან ბელუნიმან, რომელმან სთქუა, რომ უღაბნოს გრძელი ღამე ჰგავს გაზმორებისა ჟამსა გაჭიმულსა ვეფხვსა ანდა ავაზასა, მითხრა, რომე მხედარნი უღაბნოსი კენტავრსა ჰგვანან, საცა კაცნი და ცხენნი ერთნი არიან და ესე ხდება მხოლოდღა არაბულსა ტომთა შორის, რომელნი სწრაფნი არიან, ვითარცა ქარნი გრივალთა. და არვინ უწყოდეს ხასიათნი ქვიშათა ბელუნითა უკეთ და საკუთარისა თვალთა მენახის მრავალჯერცა თამში იგი უღაბნოსი ფაიალი, ვითარ ქვიშასა ქვეშე ჩაფლულსა საგანსა რასმე თვალსაგველნი პოულობდეს უკეთესნი ბელუნი. თუცა უფრორე საყვარელნი თამში ბელუნითა არს მასირი აქლემთა გამოშვარისა ძელებითა, მაგრა ყოველნი არაბნი კი ფრთხილობდეს და ჰფიქრობდეს შესახებ იმა წიგნისა, საცა ჩაიწერების ყოველი ცოდვანი მათნი და მერმედ კი ცაში მოკითხების. იმავ ბელუნიმან მომითხრო ირემთა ამბავი, რომელთა თვალთა სილამაზე მამნი ყოფილა უფრორე ზღაპრისა მსგავსი, როცა დღიანი ირემნი საკუთარსა შვილსა უცქერდეს აღურსითა. იმავე ბელუნიმან ირემნი იგინი შეადარნა თავშეფარებულსა ქალთა ტახტრეგანსა შიგან მჯდომსა. მამნი ვკითხავდე მას პოეტობასა მისსა და იგი ბელუნი პოეტი მელექსე გამოდგა და რადგანცა გამცნე, რომ ვეშურებოდი რუმიულსა კონიასა გასამგზავრებლად, აღმოიღო რიდე იგი სასწაულებრივ შუენიერი და გარდამოცა გურჯი-ხათუნისათვის ძღვნად და ნიშნად პატივისცემისა სელჯუკთა დედოფლისა. ხოლო როცა ქარავანი ჩუენი შედგა აღებოსთან შესავსებლად საგზლისა სოფელსა აღ-ანდარუნისა, სინარულითა დიდითა დავეწაფე მონატრებულსა ღვინოსა, რომლისა სიკეთისა გამო ესე სოფელი აღ-ანდარუნი ცნობილ არს სირიელთა ქუეყანასა შინა და მიუღ აღმოსავლეთსა შორისცა. თუცადა თქუენის ქართველთა ქუეყანისა ღვინისა სიდიადესა ვერა მისწვდებოდეს აღ-ანდარუნისა ღვინოთა ქებანი, მაგრა პირველსავე საღამოსა ფრიად ვინახლისინით. ხოლო, რა გათენდა, თავდამბიძებულმან ვერლარა მოვიძიე იგი რიდენი, არაბისა მელექსისაგან მოცემულნი მისართმევედ გურჯი-ხათუნისათვის. შემდგომად, კონიასა მოსვლისა და აქაურისა ამბავთა ცნობისა, მამნიდა ცხადი იქნა ჩემთვის, თუ რაოდენი ტანჯვანი და განსაცდელნი ამცატიანა ღმერთმან დაკარგვითა იმა საკუირველთა რიდეთა, თუ მოპარვითა, ესეცა მხოლოდღა ღმერთმან უწყოდეს.

ფატჰიმა ბინთი ნასრედინი

წიგნის დაწერა პაპაჩემის, ხოჯა ნასრედინის შესახებ იმიტომაც მსურდა, რათა მისი ორივე ცოლის შებღალული ღირსება და რეპუტაცია შებღლებისდაგვარად აღმეღინა და ის ჭორებიც გამექარწყლებინა, პაპაჩემის სიციცხლეშივე მრავლად რომ გაჩნდა კონიაში და ზოგს კი ახლაც სჯერა, რომ ხოჯა ნასრედინის გაციებთ უყვარდა დედოფალი გურჯი-ხათუნი და სწორედ მისი სიყვარულის გამო სჩადიოდა აძლენ უცნაურ საქციელს. თითქოს გურჯი-ხათუნს უყვარდა თავისი ქმარი ფერვანე, არ თანაუგრძნობდა პაპაჩემს და ამის გამო გაგიყვებული პაპა ნასრედინი იმდენს ოსუნჯობდა დედოფლის გულის მოსაგებად, რომ ბოლოს სასახლეში აღარ უშვებდნენ. ვერ ერთი, გურჯი-ხათუნს თავისი ქმარი ფერვანე კი არ უყვარდა, არამედ სძულდა და ამასვე ამბობს ევლია ჩელები; ანკი როგორ შეიყვარებდა თავისი შვილის მკვლელს დედოფალი და მორეც, მიუღს ანატოლიასა და აღმოსავლეთში პაპასთვის ყველა სასახლის კარი ღია იყო და შესაბეც და მთავარი,

ნასრედინი კი არ გაემიჯნურა გურჯი-ხათუნს, არამედ პირიქით - დედოფალს ჰქონდა სიმპათიები პაპაჩემის მიმართ და მევლანას მდრესეში ამის შესახებ ყველამ იცოდა. მართალია, პაპა ამას თვითონ ამბობდა ხოლმე და გურჯი-ხათუნს კი არაფერი მსგავსი არავისთან დასცდენია, მაგრამ ხოჯა ნასრედინი ყველაზე მეტად დედოფლისა და მევლანა რუმის განსაკუთრებულ ურთიერთობას განიცდიდა. მევლანა მისთვის სულიერი შეინი იყო და პაპაჩემი თავის შეინსა და მოძღვარს ვერ აწყენებდა თუნდაც ულამაზესი გურჯი-ხათუნის გამო. ულამაზესი კი იყო სელჯუკების ქართველი დედოფალი, მაგრამ არა მგონია, ხოჯა ნასრედინს საკუთარ ცოლებზე მეტად სხვისი ცოლი მოსწონებოდა. მითუმეტეს, ბებიაჩემს ნამდვილად ვერ დათმობდა - ბებიაც ხომ ძალიან ლამაზი იყო. თუმცა, ასეთი რამ წმინდად ხდებოდა ხოლმე და ახლაც ხდება, რომ კაცებს ერთი ქალი ძლიერ მოსწონთ, იმაზე ჭკუას კარგავენ და სხვებისკენ გახედვაც კი აღარ სურთ. გურჯი-ხათუნიც ხომ ასე იყო - რამდენი კაცი ეტრფოდა კონიაში თუ ყველგან, სადაც გამოჩნდებოდა, მონუსხავდა ყველას თავისი გაწუმეორებული ხიბლით და მერე ეს უტვინო კაცები რამდენ სისხლსა ღვრიდნენ და რამდენმა კიდევაც თავი წაგო და თუ ღირდა, საკითხავიც ხომ ეს არის. განა ღირდა, რომ პაპაჩემს ოჯახი მიატოვა და სასახლესთან ახლოს მიწა იქარავა მხოლოდ იმ მიზნით, რომ დღეში ერთხელ მაინც დაენახა და ისიც შორიდან, სასახლის ბანზე მღვდომი სვედიანი დედოფალი. ან იმ ისპანიელ ბიჭს უღირდა იმდენ წამებად, რაც მან გადაიტანა გურჯი-ხათუნის გამო, როგორც ევლია ჩელები აღწერს, როცა დაფარა ნამდვილი მიზეზი კონიაში ყოფნისა სასამართლოზე და ესპანურმა ეკლესიამ კი ცეცხლზე დაწვა მოუსაჯა ჯადოქრობის გამო ყმაწვილ კაცს. თუმცა, ევლია ჩელები ამბობს, რომ ის დასავლეთობრივი ბიჭი სიკვდილს სასწაულად გადაურჩა, ინკვიზიციას ვერ ჩრდილოეთით გაექცა, მერე კი ვარიაგებთან ერთად დიდი ზღვა გადალასა და უცხო მიწებზე სამუდამოდ დარჩა; მაგრამ ქართველ დედოფალს ალბათ არც არაფერი გაუგია, ისევე, როგორც იმ შეცვარებული ჭაბუკის ტანჯვის შესახებ, რომელიც საქართველოდან გამოჰყვა პრინცესას ამაღლს და, სიყვარული რომ დაემალა, სჯული გამოიკვალა და ბერძნულიდან ლათინურს ტამარში გადავიდა მისიონერად. ხოლო როცა დიდგვინი რომის მისიას სტუმრად ეწვია კონიაში, სადაც ის ქართველი შეფარვით მსახურობდა, ვერ მოითმინა ბედშავმა წლების დარდი და კაბის ქვეშ გადამალული ბებუთი დაარტყა მუედინ ფერვანეს, მაგრამ მხოლოდ ერთხელ მოასწრო ბებუთის მოქნევა და კარისკაცებმა იქვე გაჰკოჭეს. ვეზირი გადარჩა, იმ ქართველმა ბიჭმა კი მთელი სიცოცხლე ტანჯვასა და წამებაში გაატარა ანთალიის ციხეში, საიდანაც უკან არავინ დაბრუნებულა. გურჯი-ხათუნმა კი ალბათ მაშინაც ვერაფერი გაიგო, როცა ერთი არაბი პოეტი მხოლოდ იმიტომ გააძევეს კონიიდან, რომ ლექსად უძღვნა ქება დედოფალს და, რომ არა მევლანა რუმი, იმ პოეტსაც ისევე მოჰკვეთდნენ თავს, როგორც მრავალს, ვისზედაც ფერვანეს ეჭვი გასჩენია და იმ ღამესვე კი გაუქრიათ. განა ასეთი ქალის გამო მიატოვებდა ჩემი სახელოვანი პაპა ხოჯა ნასრედინი საყვარელ ოჯახს და ხალხის სალაპარაკო გახდებოდა? მაინც გახდა ხალხის სალაპარაკო. მაშინაც ამბობდნენ თურმე და ახლაც მსმენია, რომ გურჯი-ხათუნის გამო ბოლოს გონებაც დაკარგაო, მაგრამ ტყუილია, რადგან იმასაც ამბობენ ზოგჯერ, რომ ქართველი დედოფალი მევლანა რუმის ცოლი გახდა ფერვანეს სიკვდილი შემდეგო, მაგრამ ეს ხომ აშკარა ტყუილია და მართალი რომ ყოფილიყო, ამის აღნიშვნა ევლია ჩელების არავითარ შემთხვევაში არ გამორჩებოდა.

პაპაჩემს, ხოჯა ნასრედინს, დანამდვილებით ვიცი, რომ ბებიაჩემი ძლიერ უყვარდა, მაგრამ ყოველთვის მაინც მესიზმრება დედოფლის სასახლესთან - სასახლის წინ დგას და გურჯი-ხათუნის გამოჩენას ელოდება.

ბიბი მუნაჯიძე

მე შევაყვარე ვარსკვლავები ქართველ დედოფალს, როცა ის მოწყენით იჯდა ხოლმე სასახლეში და არავინ იცოდა, რა იყო მიზეზი მისი დიდი სევდისა. მას აღარ ჰყავდა არავინ, ვისაც ეტყოდა სიმართლეს და გაულებდა კარს გადარაზული გულისაკენ. თუმცა, რა იქნებოდა სიმართლე, ერთი რომ იყოს ყველასთვის, ვინც მას ეძებს. სიმართლეს იმდენია, რამდენიც ადამიანი და

მე ყოველთვის მაცნობდა გურჯი-ხათუნის დარდი - განა ისეთი რა უნდა ყოფილიყო მისი მშობლიური გურჯისტანი, რომ ამდენ ცრემლად დაღვრილიყო ქვეყნიერების დელოფალი. ქართველების ქვეყანაში არასოდეს ვყოფილვარ, მაგრამ ისეთი მაინც რა იყო, რომ გურჯი-ხათუნის სვედიან თვალებად ღირდა, არადა, რამდენჯერ მინახავს მერე, როცა ვარსკვლავები შევაყვარე, სასახლის ბანზე მჯდარი, უსიტყვოდ, გაუნძრევლად, ჩაფიქრებული, ვინ იცის რაზე. რას მისტიროდა, არც ვიცოდი და ვერც ვხვდებოდი. ვიცოდი, რომ მათს ქვეყანაში, ჩვენ რასაც სოფელს ვუწოდებთ, ქალაქებს ეძახიან; რაზეც ისინი ოცნებობენ, ჩვენ თავზე საყრელად გვაქვს და ის კი მაინც გურჯისტანის გზას გასცქეროდა. გურჯისტანი კი ძალიან შორს იყო და მაინც ყველაზე მეტად იმ მგზავრის ნახვა უხაროდა, ვინც ქართველთა ქვეყნიდან მოდიოდა, კონიაში შემოივლიდა, ან შემთხვევით აღმოჩნდებოდა ჩვენს ქალაქში და ყველაფერს დაწვრილებით გამოჰკითხავდა - რა ხდებოდა საქართველოში, როგორ და რატომ. ბოლოს იმასაც შეეკითხებოდა გურჯისტანიდან მომავალ რომელიმე მგზავრს - ქუთაისში ხიდი თუ ააშენესო და ეს კითხვა ყველაზე მეტად მაკვირვებდა. მაკვირვებდა, რადგან ჩვენს სამეფოში იმდენი ლამაზი ხიდი იყო, რომ ვერცა ვხვდებოდი, ისეთს რა ხილს აშენებდნენ იმ ქუთაისში, ამდენ შეკითხვად რომ ღირდა, ან ის ქუთაისიც რა უნდა ყოფილიყო, როცა თავად გურჯი-ხათუნი სამყაროს ცენტრში ცხოვრობდა, როგორც ქვეყნიერების დელოფალი, ხოლო მისი ქმარი ფერვანე კი ამ ქვეყნიერებას მართავდა. მას შეეძლო ჰქონოდა ყველაფერი, რასაც მოისურვებდა, მაგრამ მას რაღაც სხვა სურდა, რაღაც განსხვავებული იმისაგან, რისი მიცემაც ქაიხურევს ან ფერვანეს შეეძლო. ერთხელ ვუთხარი კიდეც, რომ თუ ასეთი სანატრელი იყო მისთვის გურჯისტანის მთების ხილვა, თუნდაც ერთხელ, თუნდაც ცოტა ხნით მაინც გაჰყოლოდა იბერიისკენ რომელიმე სამეფო ქარავანს. დელოფალს გაეცინა. კი არ გაეცინა, გაეღიმა და თქვა მხოლოდ ერთი, ერთადერთი სიტყვა: მეშინია.

მე მეშინოდა მისი სიმართლის და ხშირად ვაკითხავდი სასახლეში. ჩვენთანაც ვპატიჟებდი ღამით, როცა ცა მოწმენდილი იყო, ვარსკვლავებით სავსე და თავის სეფე-ქალებთან ერთად გვესტუმრებოდა ხოლმე მზე-დელოფალი. გურჯი-ხათუნი სამშობლოში არ დაბრუნებულა. არასოდეს უნახავს თუნდაც ერთხელ ის მიწა, რომელზეც მთელი ცხოვრება ფიქრობდა და ოცნებობდა.

მხოლოდ მაშინ, როცა მუედ-დინ ფერვანეც აღარ იყო ცოცხალი და მევლანა რუმიც უკანასკნელ დღეებს ითვლიდა, ის კაბა, რომელიც ცამეტი წლის პრინცესას კონიაში ჩამობრძანებისას ემოსა, რომაელ მისიონერებს გაატანა საქართველოში. იმ ლათინელებმა, როგორც მერე შევიტყვით, მხოლოდ ჭოროხამდე მიაღწიეს, რადგან იბერიელთა ქვეყანაში ისეთი შავი ღრუბელი ჩამოდგა, რომ ახალი მისიონერების მიღება კი არა, ის ძველებიც გამოყარეს ქართველებმა და ყველანი ჩვენი შესაფარებლები გახდნენ. აქვე, კონიაში, უკან მობრუნებულ მისიონერებს რომ შეხვდა გურჯი-ხათუნი, მეც თან ვახლდი დელოფალს და მან დაწვრილებით გამოჰკითხა ყოველი აზრი, რაც კი მათ გურჯისტანის შესახებ იცოდნენ. იმ სოფლის სახელიც იმიტომ დამამახსოვრდა, რომ სწორედ მისიონერებმა თქვეს, კვარიათში, ლაზებთან დავტოვეთ თქვენი სამოსი და ლაზები კი სანდო კაცს გაატანდნენ იმ თქვენს კაბას სამეფო კარამდე, რადგან ჩვენ უკვე გონიოში, როგორც დაგვარწმუნეს, უცილობელი სიკვდილი გველოდაო. გურჯი-ხათუნი დიდად გაანაწყენა თავისი მშობელი ქვეყნის ამბავმა, რადგან იქ ისე არეულიყო ყველაფერი, რომ უდანაშაულო ადამიანსაც ადვილად ჰკლავდნენ და რაკი ღამეს კარგი პირი უჩანდა, ჩვენთან მივიწვიეთ ვახშმად. ისიც ვუთხარი, რომ ცა გახსნილი იყო და იმ ვარსკვლავების დანახვაც შეიძლებოდა, მთვარიან ღამეშიც იშვიათად რომ ჩნდებიან და დელოფალმაც თანხმობა მოგვცა. სწორედ იმ ღამეს კიდეც ერთხელ ვუთხარი, რომ უცნობი ვარსკვლავისთვის მისი სახელის დარქმევა მეწადა, რათა იმ ვარსკვლავსაც ისევე გაენათუბინა ღამით გზაბნეულთათვის ბილიკები, როგორც თვითონ დელოფალი უნათებდა გულს და გონებას ყველას, ვისაც იგი დელოფლობდა. მას გაეღიმა და მკითხა, - ვარსკვლავებით საუბარი თუ შეიძლებაო. ასეთი რამ პირველად მესმოდა ვარსკვლავების შესახებ და ვერაფერი ვუპასუხე. მერე კი თვითონ უპასუხა თავის შეკითხვას: ალბათ შეიძლება, თუ ახლა გურჯისტანშიც ნათელი ღამეა, იქაც ჩვენსავით დგას ვინმე, ცას აჰყურებს და ვარსკვლავების წაკითხვა იცის.

... ასე მიპასუხა დელოფალმა.

მე კი მეგონა, რომ ვარსკვლავებზე ყველაფერი ვიცოდი.

მგზავრი

sinamdvil eSi ra moxda aravin icis, radgan sxvadasxva wyaroebi sxvadasxva
cnobebs iZl evian. murzayan orbel ma namdvil ad daartya oRuzuri bebuTi
gurj i-xaTunis meore qmars, muedin fervanes. magram didveziri sikvdil s
gadaurCa da murza orbel i ki anTal iis cixeSi Caamwyvdies. al baT anTal iis
axl andel ma qarTvel ma damsvenebI ebma arc ician, rom iq sadac isini aseTi
mondomebiT eficxebian mzes, odesRac saSinI ad ewama qarTvel i Seyvarebul i.

samwuxarod, imis dadgena, cixeSi gardaicval a murza orbel i, Tu gaiqca an
gaapares, ver SevZel iT. veziri fervane ki mainc mokl es, magram vin da
rogor ucnohia. verc imis dadgena movaxerxeT, sel CukeTis qarTvel dedofal s
Tu uyvarda iberiel i biWi da imasac xom verasodes gavigeBT, rogor
uyvardaT maSinCvengan gansxvavebiT...

აბუ ალ ბიკა საბით იბნ აჰმად ნაჯმ აღ დინ ათ თიფლისი

როცა მევლანას მედრესეს პირველად ესტუმრა ქვეყნიერების დედოფალი, მეც იქ გახ-
ლდით. ჰო, მე იქ ვიყავი, როცა ამაღლასთან ერთად მობრძანდა გურჯი-ხათუნი და რუმის მოს-
მენა მოიწადინა. როცა სეფე-ქალები ეზოში დაითხოვა და მარტო ესაუბრა პოეტს, არ დაე-
სწრებივარ დიალოგს - მეც სეფე-ქალებთან ერთად ველოდებოდი ეზოში ბედნიერებას, რომ
კიდევ ერთხელ მეხილა გურჯი-ხათუნი - საოცრება, რომლის მსგავსი არაფერი ყოფილა, არ
არის და არც იქნება. მე არ ვიცოდი, რა უპასუხა მევლანა რუმიმ დედოფალს, მაგრამ ვიცო-
დი, რომ მან იმ გურჯი პოეტის ამბავი ჰკითხა მევლანას, რომელიც ისე გაქრა და გაუჩინარ-
და, როგორც ეს მხოლოდ აღმოსავლეთში ხდება, მაგრამ ნეტავ იმ დღეს იქ არ ვყოფილიყავ
და საერთოდ არ მენახა გურჯი-ხათუნი, იქნებ ამდენ წამებასა და ტანჯვას ჩემთვის არ მოე-
ცალა. მაშინ არ მივხვდი, რომ ჩემი სიცოცხლე არაფრად ღირდა და არც არაფერი იყო? იქ-
ნებ ის ერთი ლექსი, გურჯი-ხათუნს რომ მივუძღვენი და თვით დედოფალს ალბათ არც წაუ-
კითხავს, ალბათ არასოდეს უნახავს ჩემი ცრემლიანი სტროფები და ალბათ არც ის იცოდა,
რომ იმ კვირა დღეს მოედანზე თავის მოსაკვეთად გამოყვანილი დერევიში მე ვიყავი, სიკვდი-
ლით მხოლოდ სიყვარულისთვის ვისჯებოდი და ბრალად კი ის მედებოდა, რომ ვეღარ ვაძვე-
ლი და ლექსადა ვთქვი ჩემი გულის დარდი, რომელიც დედოფლის პირველი ნახვის შემდეგ
მკლავდა. რა მნიშვნელობა ჰქონდა, გურჯი-ხათუნის დარდი მომკლავდა, თუ იმ ჯვალათის
ოღუზური ხმალი, ჩემს სხეულსა და სულს რომ განაშორებდა ერთი დაკვრით. მეც მშვიდად
ჩამოვდე თავი სიკვდილის მოლოდინში და ჩემი სიცოცხლე ბოლო წამს სწორედ მან იხსნა,
ვისაც ერთადერთს დავეუბნებდი ჩემს სიცოცხლესაც და ჩემი სიცოცხლის მიზანსაც - მევლა-
ნა რუმის სიტყვამ ფერვანეს სიჯიუტე და სისასტიკეც კი გატეხა და ჯვალათმაც, ხმალი კი
მოიქნია, მაგრამ თავი აღარ მომკვეთა, მხოლოდ ჰაერი გააპო ოღუზურმა რკინამ. იმ ღამეს
კონიის გაღვანს უკანასკნელად მოვხვდე, რადგან სამუდამოდ ამიკრძალეს რუმის მიწაზე დაბ-

რუნება და მაშინ არ ვიცოდი, რომ იმ ვარსკვლავს, არაბეთისკენ მიმავალ გზებს რომ მინათებდა იმ ღამეს, გურჯი-ხათუნის სახელი ერქვა. ეს მერე გავიგე, რამდენიმე წლის შემდეგ, იმ ბედუნისგან, ვინც პირველმა მიაბო მეგლანა რუმისა და გურჯი-ხათუნის სიყვარულის შესახებ, ვინც პირველმა მითხრა, რას ნიშნავდა ფილოსოფიური ქვა, ვინც პირველმა დამანახა არაბული უდაბნოდან გურჯი ხათუნის შორეული სამშობლო.

აბდულა ალბანი

რუმიულისა კონიასა ქალაქად მოსვლისა ჟამსა პირველ ყოველთა მივედით აბანოსა სპარსულსა და არა თურქულსა მოსასვენებლად სხეულისა და რა განვიბანენით, აღვიძრენით სურვილითა დიდითა მოთავსებისა ჩვენთა ქანთალოთა რომელსამე პუცსა შიგან, რამეთუ ქანთაღნი ჩუენნი უქმად გვეტარებინა თვეების განმავლობაში უდაბნოთა შორის. ხოლო როცა მივმართენით ამა თხოვნითა სპარსულისა აბანოთა მმართველსა ელჩინ აჰვერდსა, მანცა მოგვცა რჩევა იგი სასარგებლონი, რომე უმჯობეს არს მოყვანა იმა ქალთა, რომელნი საფასურსა ითხოვდეს, რამეთუ ქალნი უფასონი და პატიოსანნი უფრორე ძვირად უჯდებოდეს კაცსა, ვირე როსკიპნი ქალნი, რადგანცა ბაასსა და პატივისა მიგებასა და შემდგომ ჰალვათა მირთმევასა, უფრო მეტი დრო და დირჰემნი სჭირდებოდეს და მონასა თქუენსა კი მაშინაც და ახლაც დიდად აწუხებდეს ყოფნა ქესეტად. ამადაც დავეყბუდით იმა გამოჩენილისა მექისისა ელჩინ აჰვერდისა რჩევასა და სიხარულითა დავეწაფენით მოწყურებულსა ქალთა, რომელთაც შემდგომად აღერსთა გასრულებისა მივართმევდეთ საფასურსა სანაცვლოთ პუცთა ტკბილთათვის. ხოლო როცა კმაყოფილნი შემდგომად ვნებათაგან გათავისუფლებისა, ჩამომსხდარნი და ფუთა-ჩამოხვეულნი ჩაის ვსომდით თურქულებსა, ელჩინ აჰვერდმან სთქუა, რომ თუ გონებისა სიბრიყვენი აღამაზებდეს ქალთა, იმდენსავე ამანინჯებდეს კაცთა; რომ კაცსა უხთება გონებანი ჭკვიანურნი. მერმედ კი იწყო გამოკითხუად ჩემთა ამბავთა, თუ საითგან მოველ და რა მიზნითა და ვითარცა ესმა მას პატრონისა ჩემისა სახელნი იბერიელთაგანი, იწყო ქებად დედოფლისა გურჯი-ხათუნისა და აგრეთვეცა ქებათაქება ქმრისა მისისა დიდვეზირისა ფერვანესი, რომე მოწყალე არს იგი ვეზირი ქართუელთა მიმართ მომეტებულისა ძალითა და ფერვანე იგი ვეზირი დიდად განიხარებდეს შენსა სტუმრობასა მათსა სამეფოსა კარზედა. არღარა ვუთხარ მექისესა ცბიერსა, თუცაღა მივუხთი ზრახვასა მზაკვრულთა მისთა, რაითა კვლაცა სთქუა სიტყუა ესე შეფარულნი, რომ მონა თქუენი არა ქართველისა ტომისა რაითღა უნდა ემსახუროს იბერიელთა სამეფოსა კარსა. ამადაც იყო, რომ ის ელჩინ აჰვერდი არა გვაჩქარებდეს ქისისა და წყლის საფასურსა, რადგანცა მოელოდეს უფრო დიდსა გასამრჯელოსა ვეზირსა ფერვანეთაგან თუ ვისმე შეიტყუებდეს მსახურებად სელჩუკთა სამეფოსი. არღარა ვუთხარ, თუცა მივართვი საფასური ყოველივესი და არცა აზრი მქონოდეს კვლავცა მისვლისა ელჩინისა აბანოსა სასაამოდ. ხოლო რაიცა შეეხებოდეს გურჯი-ხათუნის ამბავსა, რომელიცა თქუენი ინტერესიცა იყოს, გაუწყებდეთ ამა წიგნითა, რომ აქა კონიასა და მრთელსა რუმისა ზედა განივრცო ხმა იგი ცრუ, თუ სელჩუკთა ქართუელმან დედოფალმან რარიგ დააგლო საწუთრონი ამა სოფლისანი და შეიქნა გურჯი-ხათუნი წინამძღოლთაგანი დერვიშთა ქალთა ორდენისა, რომელი იყოს ქალაქსა თოკატესა. თუცაღა როგორცა ახლა ცხადი შეიქნეს, ესე ნათქვამი იყო სიცრუე იგი მოგონილნი და გურჯი-ხათუნი კვლავცა ბრწყინავდეს სელჩუკთა დედოფლად კონიისა სამეფოსა ზედა. ქმარი მისი კი ფერვანე მუნ კვლავცა ბატონობდეს, თუცა სულთანსა ქეიქუბადსა ეკუთვნოდეს ტახტი იგი სამართლითა სელჩუკურითა, მაგრა ესე დიდვეზირი მზაკვრობითა თვისითა უფრორე ძლიერდებოდეს. რადგანცა მეკითხებოდეთ სულთნისა ამბავთა, აქა მოვიწერო აგრეთვეცა შესახებ სულთნისა იხედინ ქეიქუბადისა მეორისა, რომელი ერთხელ მისული-

ყო მევლანა რუმისა მედრესესა თავისისა ამალითა. ესე მევლანა რუმი, როგორცა მანათობელი ბრძენთა ზედა, მუსაიფითა გატაცებულიყო მდაბიურსა ხალხსა შორის, რომელი სტუმრად მისულიყვნენ პოეტისა კარზედ. ხოლო სულთანი ქეიქუბად ითმენდეს საუბრისა რიგსა და ნაწყენსა ეთქვას დიდპოეტისათვის, თუ როდისღა ეღირსებოდეს ყურადღებასა და რჩევასა. მევლანას კი ეთქვას, თუ ვით შესძლებდეს იგი პოეტი რჩევათა მიცემასა სულთანისა გონებისათვის, რომელი მწყემსი უნდა იყვნეს თვისისა ხალხისა და არა მეელი, ვითარცა იგი სულთანი აწუხებდეს ხალხსა და არათუ იცავდეს სიმშვიდესა მათსა, ძარცვავდეს მათ, ვითა მეკობრენი გზათა. ქეიქუბად წამოდგარიყო და ვერა გაეხედნა პასუხისა კადრებანი პოეტისათვის, რომელი იყვნეს მეუფე სიტყვათა და კვლავცა აგრძელებდეს ქადაგებასა, რომე იგი ღმერთმან სულთანისა ბედითა დაჰბადოს, ხოლო იგი ქეიქუბად იქცეს სატანისა მსახურად. მევლანას სიტყვანი ახდეს, როგორცა გულისთქმანი წინასწარმეტყუელთა და ქეიქუბად დამარცხდეს ტახტზედ, ხოლო ნაცვლად მისისა ბოროტზრახვათა, ტახტი იგი სელჩუკთა სამეფოსი დარჩეს ძმასა მისსა, რომელი უფრო კეთილნი იყვნეს.

პიზელი რუსტიჩანო

არ ვიცი, ყველას ახლა რატომ გაახსენდა ეს ძველი ისტორია, მაგრამ რადგან თქვენც გაინტერესებთ და მეკითხებით, შემიძლია წერილობითაც დავადასტურო ის, რაც ზეპირად უკვე მოგახსენეთ მარკო პოლოს შესახებ. გენუის ციხეში რამდენიმე თვე ნამდვილად ერთად ვაპატარეთ საკანში და ნამდვილად მე ვარ ის რუსტიჩანო, ვინც გენუის ციხის საკანში ყველაფერს, რასაც მარკო პოლო ჰყვებოდა, ციხის ადმინისტრაციის დავალებით იწერდა. ვიცოდი, რომ ის იყო ვენეციელი ვაჭარი, რომელსაც მრავალი ქვეყანა მოეგლო და ჩინეთამდეც კი წასულიყო. რატომ ითხოვდა ჩემგან ციხის ადმინისტრაცია მისი ამბების ჩაწერას, მე არ ვიცი და არც მიკითხავს. მითხრეს მხოლოდ, - შენ იმ კაცის თავგადასავალი კარგად ჩაიწერე და ჩვენის მხრივ კი იქნებ დროზე ადრე გავიშვით მშობლიურ პიზაშიო. უკეთესად როგორღა უნდა ჩამეწერა, რომ ახლა იმ მარკო პოლოს ნაამბობს წიგნებად ჰყიდიან როგორც იმის დაწერილს და დიდი მოგზაურიც დაარქვენ, მე კი არავინ მახსენებს და არც არავინ მიჯერებს, რომ ჩემი დაწერილია ეგ წიგნები და ის ვენეციელი ვაჭარი კი ზედა ნარზე იწვა არხეინად მთელი დღეები და მე კი ქვემოთ ვიჯექი და ვწერდი. ის მარკო პოლო ისე არეულად ჰყვებოდა თავის ამბებს, რომ აზრი ძლივს გამომქონდა, მაგრამ იმდენი ქვეყანა მოეგლო და იმდენი ხალხი ენახა, რომ გასაკვირიც არ იყო, ყველაფერი რომ არ ახსოვდა კარგად და რაც ახსოვდა, ისიც ავიწყდებოდა. მე კი ვიჯექი და ვიწერდი. ამ საქმისთვის ხის მაგიდაც კი შემომიტანეს და თან დარიგებაც მომცეს - რაც შეიძლება ბევრი უნდა ალაპარაკო და ამიტომ შეკითხვებიც მრავლად დაუსვიო. რა უნდა მეკითხა ამდენი, ან რომელი მოსამართლე მე ვიყავი და რაც მოვიფიქრე იმ რამდენიმე თვის მანძილზე, იყო ერთადერთი შეკითხვა - რა დაგამახსოვრდათ ყველაზე მეტად და რა მოგეწონათ განსაკუთრებით - მეთქი. თუმცა, ამის შეკითხვა არც სჭირდებოდა იმ მარკო პოლოს, რადგან, რაც არ უნდა მოეყოლა, ბოლოს მაინც ამით ამთავრებდა: რამდენი ვიარე, რამდენი ვიწვალე, რა აღარ ვნახე ამ ქვეყანაზე, მაგრამ გურჯი-ხათუნის მსგავსი არაფერი მინახავს და არცა მგონია რუმის დედოფალს ვინმე შეედრებოდესო. ასეთი რა იყო თურქული კონიის დედოფალი, რომ ყოველდღე ახსენებდა მარკო პოლო, ვერც მაშინ ვხვდებოდი და ახლაც არ ვიცი.

მურზაყან ორბელიანი

უღირსმან შვილმან შენმან მამასა ჩუენსა ესე წიგნი მოწერილი ანთალიისა ცინითგან, როგორცა შენდობისა თხოვნისა წერილი გაახლო პატიებისა აჯა ჩემსგან, უკეთუ არა შესმენილ ვყავ სიტყვანი შენნი და რჩევანი და მაინცა დავუტევე მამული იგი საყუარელი ჩუენი და მშობელნი და სახლობა ჩუენი და მოვედი კონიასა ქალაქად სელჩუკთა, რომელი არს გაბრწყინებული დედოფლისა გამო თამარისი, რომელსა აქა ეწოდების გურჯი-ხათუნად, თუცა ჩემისა გულისა და გონებისათვის, იგი დედოფალი მარადჟამს იქნების თამარ. თამარ იყვნეს მიზეზთა მიზეზთაგანი, უკეთუ დავუტევე საგაზრდილო ჩუენი და შევეფარენი ლათინთა მისიონსა კონიასა შინა და არლარა გეტყოდე მამავ ბატონსა მართალსა სიტყვასა ოდენ ცრუსა ჟამსა განშორებისა და თუცა შენ გაჰკვირდე მიზეზთა გამო, მაგრა არა მეტყოდე სიტყვათა სასტიკთა რაოდენცა ესე იყვნეს რაობა რწმენისა და სჯულისა. ხოლო საწუთრონი ჩემნი დასჯილ იქმნა როგორცა ღირსნი ვიყავ და რადგანცა ჩემნი ზრახვანი დაფარულ ვყავ შენსგან და ამადაც ვეწამენი. ვითარცა მსურდეს თქმანი სიმართლეთა ახლალა ეგრეცა განკითხულ ვიქმნე შენსგან და არლარა მეღირსოს ხილვა მიზეზისა ჩემისა ტანჯვათა და სულიცა აღმომხთეს მუნ ამა ციხესა შიგან, საცა ვეწამებოდე დიდითა წამებითა ანთალიისა დიდეთაგან უჯურღმულესსა სამისა წლითა, ხოლო ახლალა მეღირსოს სხივნი მზისა და ნათელნი დღისა, როცა ამდენისა ტანჯვათა შემდგომ ახლალა ვზი ციხისა ეგზომ მალალსა საკანსა, რომელთა სარკმლითგან მოჩანდეს იგი ზღვა მუდამჟამს ლურჯნი რკინის გისოსთა შუა. ხოლო მიზეზნი ამა ჩემთა წამებითა იყვნეს წრფელი იგი სიყუარული თამარისა ბატონიშვილისა მიმართ, რომელი არა ვისურვენნი გამჟღავნებათ, რამეთუ ძრიელი იყვნეს სურვილნი დედისა მისისა რუსუდანისი ქმრად მოყვანებისა უცხოთა სამეფოთა უფლისწულისა გინა ხელმწიფისა.

ამადაც არა გაცხადებულ ვქმენი ტრფობანი ჩემნი, არამედ დაფარულითა გამიჯნურებულსა არა მსურდეს ქიშპობანი მამისა ჩემისა და მეფისა რუსუდანისი, რომელსაცა ფიცითა ერთგულებითა მსახურებდეს ყოველნი ორბელთა გვარნი და აგრეცა მამა ბატონი ჩუენი. ხოლო თამარ დედოფლისა დედისა დედამან დიდმან თამარმან როგორც შემუსრა სელჩუკნი, ეგრეცა არლარა იყვნეს დროებანი ჩუენნი და თუ ქაიხუსრევი იგი სელჩუკთა უფლისწული, მოვიდოდეს ქუეყანასა ჩუენსა, განზრახვანიცა მქონდეს მოკვდინება მისისა საქმროსი თამარისი, რომელიცა იყვნეს ჩემისა შლეგურისა ტრფობათა მტერნი. მაგრა სელჩუკმან ქაიხუსრევმან არა ინება მობრძანება ჩუენსა ქუეყანასა ზედა, არამედ სადედოფლოდ თამარის მიყვანება ებრძანოს მამასა მისსა სულთანსა. ხოლო მაშინ კი უღირსმან შვილმან შენმან სიცრუითა მოინდომოს ლათინელთა ტაძრად მისვლა კონიისას ქალაქად, რამეთუ დარჩენოდეს იმედად კვლავცა ხილვანი მიჯნურისა თვისისა, რომელი შეიქნა ცოლი სულთანისა და თუცა იყო იგი თამარი შემდგომად ამისა გურჯი-ხათუნი, მაგრა არა მქონდეს ძალა სიცოცხლისა გარეშე მისისა ცქერისა თუნდა შორითგან და ამადაც ვიქეც კათოლიკე მორჩილად მუნ კონიისა ლათინთა მისიონისა. რადგანცა ვუწყოდი პატრი ჯუზეპეტეგან მაშინდელისა სელჩუკთა კეთილმოპყრობანი პაპისა ეკლესიისა მომართ, ხშირადცა დარბაზობანი სასახლესა შინა არა ხთებოდეს გარეშე მისიონისა პატრთა და მრავალჯერაცა მქონდეს ბედნიერებანი მისი ცქერისა, როცა მოწვეულნი სტუმარნი მიართმევდეს ძღვენთა და მოსაკითხთა სულთანსა და ცოლსა მისსა, ხოლო მზე იგი სიყუარული ჩემი, მდაბლითა თავდაკვრითა ხვთებოდეს ყოველთა მობრძანებულთა სასახლეთა შინა. თუცა მრავალჯერაცა მქონდეს სურვილნი გამჟღავნებისა, მაგრა მახსოვდეს მცნებანი ბრძენთა, ოდეს სიყუარულსა ჭეშმარიტსა მალვა უნდა, ხოლო იგი თამარი იყო ბრძენთა სწორი შორის ქალთა, აგრეცა კაცთა და ხვთებოდეს ყოველსა ზრახვათა ჩემთა. ზრახვანი ჩემნი კი იყვნეს მხოლოდლა წრფელნი, როგორსაცა ეტრფოდეს ყოველი კაცი გულითა სუფთა და არა ისურვოს ბედნიერებანი თვისა სხვისა უბედურებასა ზედა. უბედურებანი ჩემნი კი არა

აღიწერების არცა ამა წიგნსა შენთვის მოწერილსა, არცა სხვისა მიერ უკეთესისა კალმოსანი-სა თუნდა შოთასა მიერ, რამეთუ ვკვდებოდე ყოველსა ღამითა ცრემლდათხეული სიმწრითგან ტრფობისა და არა იყოს ძე ხორციელი ჩემზედ უფრორე შესაბრალისი, ვისა მიჯნურსა ჰქონოდეს წამებანი ესოდენი მიჯნურობისა გამო თვისისა. თუცა მინდოდეს მოკვდინება სულთანისა ქაიხუსრევისა და არა მოკვალ; თუცა მსურდეს მოკვდინება მეორისა ქმრისა ფერვანესი და იგიცა არა მოკვალ, ხოლო მოკვალ თავი თვისი წამებითა, მაგრა ვერა შევიძელ განშორება კონიითგან, საცა იგი მზე მეგულებოდეს, რომელი ანათებდეს ყოველსა სულიერსა ქუეყანასა ზედა. ამა სინათლითა დამიბნელდეს გონებაცა ჩემი ოდეს საღამოსა ერთსა ვეზირი იგი ფერვანე სტუმრად მოვიდოდეს ჩუენისა მისიონისა პატრთა მოპატიუებითა, არა ტრაპეზად დაჯდომისა, არამედ მუსაიფთა სურვილითა და ვითარ გულმან მიგრძნოს, რომ კაცსა ესე გულბოროტსა არა უყუარდეს ცოლი თვისი თამარ გურჯი-ხათუნი, როგორცა პირველსა ქმარსა ქაიხუსრევსა და მხოლოდლა სარეცელი თანა ეყოფის ჩემსა გულისა მიჯნურთან, ამა გულმან ვერლა დაითმინოს ტკივილნი ესე და დანასა მასსა კაბასა ქვეშე დამალულსა ვკრავდე ფერვანესა ფერდსა ზედა. ხოლო კარისკაცი ამალათაგანი ვეზირისა შემკრავდეს და მრავალნი ღღენი მაწამებდეს საშინელითა წამებითა და მკითხავდეს თუ ვისი იყო იგი მზაკვრულნი სურვილნი ფერვანეს მოკვდინებისა, რომელი გადურჩა სიკუდილსა და თვითონაცა მაწამებდეს ბნელსა დილეგსა, რამეთუ ძრიელ სურდეს შეტყობა სახელისა იმა კაცისა, ვინცა მიბრძანებდეს ვაზირისა სიკუდილსა. რამეთუ არა იყო ასეთნი კაცნი, ხოლო იყო ქალი, რომელსა ვერა გავამულავენბდე სახელსა მისსა, ვეზირმან ფერვანემ ინება თავისა მოკვეთა ჩემისა ტანისათვის. მაშინ სთქუა კარისკაცმან ვეზირისა ამალითგან, რომე დანა იგი საქართველოთგან ჩემს თანა წარღებული ჰგვანდეს ბებუთსა ოლუზურსა, რაიცა ნიშნავდეს ოლუზურსა შეთქმულებასა და არა ეგების აჩქარება ჩუენი სიკუდილისა და უმჯობეს არს ტყვეობანი ჩუენი, რომელსამე ბნელსა დილეგსა. ხანჯარსა ქართულსა ფხოვითგან ნაჩუქარსა ვერა სცნობდეს თურქნი და ამადცა ვიქმნე ტყუედ ანთალიის ციხესა, რომელი მოშორებით არს კონიითგან და უმჯობეს კი იყოს ჩემისა წამებისათვის ახლოთ ყოფნა მიჯნურისა ქალაქად თუნდცა დილეგსა შინა. მაშინ კი იყენეს მხოლოდმცოდნე სიმართლისა ერთი, ვინცა გამოიცნოს ყველანი ზრახვანი ჩემნი მრთელსა კონიასა და სელჩუკთა ქუეყანასა ზედა, რომელმან იცოდეს გულისთქმითა თვისისა კარნახითა მიჯნურისა წადილნი და მხოლოდლა იგი მზე სცნობდეს ნამდვილსა მიზნესა ყოველივესი. ხოლო როგორცა უკვე მოგწეროს უღირსმან შვილმან შენმან, ანთალიისა ბნელსა დილეგსა შინა განვასრულო სამნი წელიწადნი ტანჯვითა, რომელი არა აღიწერების და შემდგომად სამისა წლისა აღყვანილ ვიქმნე ზედა საკანსა ციხისა, რომელი გარდაჰყურებდეს ზღვასა და რა განვკვირდე ფრიად მოწყალებითა სელჩუკისა კაცთაგან, მაშინ მოდარაჯემან საკნისა ჩემისა, რომელი ლაზთაგანი ყოფილიყოს, ჩურჩულითა მამცნებდეს საიდუმლოსა მასსა, რომე არღა იყენეს მუედინ ფერვანე ცოცხალთა შორის და მოკვდარიყოს სინოპსა ქალაქად. მაშინ კი აღმიძრეს ფიქრნი ტკბილზედ ტკბილნი თუ ინებოს დედოფალმან გამოსხნა ჩემი ტანჯვათაგან ანთალიისა ციხესა მჯდომისა მიჯნურისა და მოდარაჯესა ჩემისა კართა, რომელი ლაზი ყოფილიყოს, ამბისა შეტყობანი ვევედრე. ლაზი იგი დიდად განაკვირვოს თხოვნამან ჩემმან თუ უბირსა ტყუესა რა ესაქმებოდეს ქუეყნისა დედოფლისაგან, მაგრა ღირჰმთაცა შეგვირდებოდე იმა ლაზსა და მანცა მაუწყებდეს შემდგომად მცირე ხნისა ანბავი გურჯი-ხათუნისა, რომელი წაბრძანებულებიყოს კაბადუკიასა, რომელი იყოს სამშობლო ქუეყანა წმიდა გიორგისა. წმიდისა გიორგისა შეწევნითა ჯერეთ ცოცხალი ვიყვე და რადგანცა ცხადი შეიქნეს ჩუენთვის თუ რად არ ხელეწიფების გურჯი-ხათუნსა ხსნა და შუელა თქუენისა შვილისა, ამადცა მოგმართავდეს ჩუენი გულისა ტანჯულნი ხმანი შეწევნისა შველასა თუ მურზაყან ორბელიანსა კვლავცა სცნობდეთ და აღვიარებდეთ, როგორცა შეილსა. ესეთისა კლდოვანისა ნაპირთა ხილვა ძნელად თუ მოუხერხდების კაცსა, როგორსაცა კლდეზედ აშენებული იყოს ციხე ესე მიუვალნი, უცხოთათვის მსგავსნი ქაჯეთისა ციხეთა. თუ მამამან ჩუენმან გარ-

დასწევითოს დახსნა შვილისა თვისისა ტყუეობითგან ანთალიისა ციხისა და ლაშქარნი წარმოიყვანოს იბერიითგან, შემოერტყას სპითა ამა ციხესა და ითათბიროს მსგავსად სამთა ტყაოსანთა, მაინც ვერა შესძლოს აღება ანთალიის ციხისა, რომელი მიუდგომელ იყოს ფრიად და ამიტომცა უძჯობეს არს საჭურჭლეთა გაცემითა მოსყიდვანი სელჩუკთა, რომელთა ძრიელ უყუარდე ოქრო და ვერცხლიცა ძვირფასნი. უკეთუ არა ისურვებდეს მშობელი მამა ხსნასა თვისისა შვილისა, მაშინ აზრიცა არღარა ჰქონდეს ყოფასა ჩემსა, გავსჭრიდე რკინითა გისოსთა სარკმლისა და გარდავეშვებოდე კლდეთა ზედა ციხითგან ესოდენ მალლისა. სიყუარულითა გეთხოვებოდეს მამასა ჩუენსა შვილი შენნი უღირსნი, რომელმან ვერღარა იხილოს მშობელი ქუეყანა და მზე იგი, რომელმან დასწუას გული მიჯნურისა, წამებითა გარდაცვლილისა უმადურსა საწუთროთაგან.

აბუ ალ ბიკა საბით იბნ აჰმად ნაჯმ აღ დინ ათ თიფლისი

მე მაშინ პოეტი არა ვყოფილვარ, როცა ანატოლია დავტოვე და არაბეთის ქვიშებისკენ ქარავანს გავეყვი. მე ჯერ არ ვიყავი პოეტი; პოეტი იყო მევლანა რუმი, ვინც ჩემი სიცოცხლე იხსნა, როცა ერთი ლექსის გამო სიკვდილი მომისაჯა სელჯუკების ვეზირმა. ის ლექსი არც წაუკითხავს გურჯი-ხათუნს, ფერვანეს ცოლს, ვისაც მივუძღვენი ტრფობის სტროფები და მაშინ კი გული დამწყდა, რომ ვისთვისაც ვკვდებოდი, მან არც კი იცოდა ჩემი ლექსის არსებობა. მერე კი მივხვდი, რომ მე მაშინ პოეტი არ ვიყავი და ლექსის სწავლა ისევე მჭირდებოდა, როგორც წყალი უდაბნოში, როცა რომელიმე არაბულს ოაზისში მუალაკებს კვითხულობდი მზის ჩასვლამდე. ვსწავლობდი მაკლუასა და კასიდებს, მარსიას და ჰიჯას, ნასიბსა და მადიჰს, ტარდებს და ხამრიებს, ვასფის და მუფახარას.

განა უკეთესს ადგილს კაცი მიაგებდა, რომ ლექსზე ეფიქრა და პოეზიის სიბრძნე ესწავლა, ვიდრე არაბეთის ქვიშებია და მხოლოდ უდაბნოში მივხვდი, თუ რატომ არის შავი აქლემი ყველაზე ძვირფასი უმამაცესი ბელუინისთვის; მივხვდი, რატომ ადარებენ ბელუინები გაზაფხულის ღრუბლებს უმანკო ქალწულებს; რად აფრიალებს ღვინის ბაირალს ლექსზე შეყვარებული სირაჯი ნიშნად იმისა, რომ ღვინო არ იყიდება; ვის უწოდებენ არაბები გაღმელ აჯამებს; რომელ ქვეყანაში ააშენეს ირამ-ზლაპარი; როდის ცოცხლებიან მკვდრები არაბეთში, თუკი ისინი თავისი სიკვდილით არ მომკვდარან; როგორ იკარგება ადამიანის კვალი უდაბნოს ქვიშაში და რას ნიშნავს არაბისთვის ის დღე, როცა მას ხალიან ცხვარს ჩუქნიან; რამდენ ხანს გრძელდება შვიდი ყვავის სიცოცხლე; ვის ეძახიან არაბი ტომები შორეულ წინაპრებს; ვინ დაიმორჩილა არაბული ჯინები, მერე კუმკუმებში დაამწყვდია და ზღვაში გადაყარა; რა ასუქებს უდაბნოს აქლემს ყველაზე მეტად; რას ადარებენ არაბები ქალის სიარულს; რისი ჩხრიალის ხმა ისმის უდაბნოში, როცა ქარი უბერავს და ქარავანი ზანტად მიუყვება ქვიშა ბილიკებს; როგორი მუხლები აქვს სანაქებო აქლემს და რას გულისხმობს არაბი, თუკი ამბობს, რომ მან მზე დალია; ვინ გააშენა ქალაქ ბასრას ირგვლივ ჯადოსნური ბორცვები, რომელსაც ვერავინ გაივლის, სამტროდ თუ მიადგება ქალაქს; სად დაიწერა პირველი ლექსი მიტოვებული კარვის ნაშთებზე, იმ ნაშთებზე, რომელიც მინახავს - მეც რომ მინახავს და თანაც მრავალჯერ, როცა ჩვენი ქარავანი ოაზისში ჩამომდგარა წყლის შესავსებად, იქ კი მხოლოდ ნაშთი დავგვხვედრია იმისა, რომ ოდესღაც აქაც ადამიანები ცხოვრობდნენ, მერე აყრილან და გადასახლებულან, ან მეზობელ თუ შორიდან მოსულ ტომებს ამოუხოცავთ, ან უბრალოდ უდაბნოდან გამქრალან ისევე, როგორც სხვები, მრავალი სხვა, ვინც უდაბნოში ქრება სრულიად უკვალოდ და ეს ალბათ უდაბნოს მთავარი თვისებაა. არსად ისე არ იგრძნობა უდაბნოს სუნი, როგორც უდაბნოში, მაგრამ არსად ისე არ ქრებიან ადამიანები როგორც უდაბნოში და

მე არ მინდოდა გავექრაღიყავი, მე მხოლოდ ის მინდოდა, რომ მესწავლა ხელისგულზე დაყრილ ქვიშასთან ჩურჩული, ქვიშასავით სუნთქვა და ფიქრი. მე უკვე ვიცოდი, როგორ დამეწერა ლექსი, მაგრამ არ ვიცოდი, სად მომეტებნა სახლი. სახლი, რომელიც არ სჭირდება დერვიშს, მაგრამ მჭირდებოდა მე, რადგან მე დერვიში აღარ ვიყავი, ჩემი სახლი კი ვერასოდეს იქნებოდა ახლოს გურჯი-ხათუნის სასახლესთან და მაშინ გადავწყვიტე, რომ აუცილებლად ვნახავდი ქართველი დედოფლის მშობლიურ ქვეყანას. თუ გურჯი-ხათუნს არა, გურჯისტანს მაინც ვნახავდი თუნდაც იმის გასაგებად, თუ სად დაიბადა ჩემი უბედურების მთავარი მიზეზი და ჩრდილოეთით მიმავალ ქარავანს ავედევნე. მაგრამ დამავიწყდა, რომ აღმოსავლეთში დრო ნელა გადის და უდაბნოში ადამიანები არ ჩქარობენ, მზეც ზანტად მოძრაობს და კაცთათვისაც დღეები და ღამეები აზიაში უფრო გრძელია, ვიდრე ევროპაში. საქართველო ევროპა არ არის, მაგრამ არც აზიაა და სანამ არაბეთის უდაბნოებში ხეტიალს სამოცი წელი მოვანდომე, საქართველოში ექვსასი წელი გასულა და გურჯი-ხათუნის ქვეყანაში რომ ჩამოვადწიე, უკვე მეცხრამეტე საუკუნის ბოლო იყო. ქართველების უმრავლესობა მაშინ სოფლებში ცხოვრობდა და მე კი თბილისში იმიტომ დავსახლდი, რომ იქ, სეიდაბადის ძველ უბანში სპარსელებთან ერთად არაბებიც მეგულებოდნენ და არც შეგმცდარვარ. თუმცა, მაშინდელს თბილისში ქართველებსაც და ათასი სხვა ჯურის ხალხსაც ადვილად შევეგუე. ისე შევეთვისე, რომ აქედან წასვლა აღარც მიფიქრია და ალბათ აქ მოვკვდები კიდევ. რატომ გელიმბათ? არა გჯერათ, რომ ქართულის ასე კარგად სწავლა არაბ პოეტსაც შეუძლია, თუ ის არ გჯერათ, რომ მეცხრამეტე საუკუნიდან აქა ვცხოვრობ? არა გჯერათ? აი, ფოტოსაც გაჩვენებთ, ჩემი პირველი ფოტოა, რომელიც აქ, თბილისში გადავიღე. ახალი ჩამოსული ვიყავი, მეცხრამეტეს ბოლოა ან მეოცეს დასაწყისი, ზუსტად არც მახსოვს, მაგრამ ეს ადგილი ხომ თქვენც კარგად გეცნობათ? ხომ იცანით, რომ მე ვარ და იმ თქვენი საჯარო ბიბლიოთეკის წინ ვდგავარ. ჩემი ლეოპარდი, არაბეთიდან რომ ჩამოვიყვანე, ჯერ სულ პატარაა. აი, დააკვირდით, ჯერ კიდევ ბოკვერია და ვასეირნებდი. კარგად მახსოვს, ალექსანდრეს ბაღიდან გამოვდიოდი და ვხედავ, იმ თქვენი საჯაროს წინ ილია ჭავჭავაძე დგას და სურათს იღებს. ხალხიც გაჩერებულია და სიყვარულით უცქერს. მერე, რომ მოკლეს, სულ ეგ მახსენდებოდა, - ასე თუ უყვარდათ, რაღაზე მოკლეს-მეთქი. მოკლედ, მივდივარ და ჩემი პატარა ლეოპარდიც მიმყავს და ამ ამბავსაც შევესწარი: ილიას ფოტოს უღებენ და გამვლელიები კი უყურებენ. ჩვენც გავჩერდით. მერე ის სურათი, ილია ჭავჭავაძე რომ საჯაროს წინ დგას, ბევრჯერ მინახავს და თქვენც გეჩვენებთ ნანახი. მაშინ ვიფიქრე, რომ ბარემ ჩვენც გადავიღებთ-მეთქი და იმ ფოტოგრაფმაც სიამოვნებით დაგვაყენა იქ, სადაც მანამდე ილია იდგა. თუმცა, ის კი მახსოვს, რომ იმის შემდეგ დიდხანს არ უტოცხლია - ცოტა ხანში მოკლეს კიდევ და მის დაკრძალვას ზღვა ხალხი დაესწრო. მეც იქ ვიყავი, იქ ვიყავი იმიტომ, რომ მაშინ, საჯარო ბიბლიოთეკის წინ ხელი ისე მეგობრულად ჩამომართვა იმ ლამაზმა კაცმა, რომ მისი ცხედრისთვის პატივი რომ არ მიმეგო, ჩემგან არც გამოდიოდა კარგად. ის ჩემი ლეოპარდის ბოკვერი კი გაიზარდა ხარფუხში და იმხელა გახდა, რომ იმის საჭმელს ძლივს ვშოულობდი. თბილისში და საქართველოში უკვე ბოლშევიკები იყვნენ და შიმშილი და გაჭირვებაც უკვე დაწყებული იყო. ჩემთვის ვიკლებდი, რომ ლეოპარდი გამძლარიყო, მაგრამ იმას რა გააძლობდა და ერთ ღამეს გამეპარა კიდევ. მე კი არ გამეპარა, შიმშილსა და გაჭირვებას გაექცა. მერე ბოლშევიკებმა თათბირი ჩაატარეს და ჩემი ლეოპარდის მოსაკლავად საუკეთესო მონადირეები ჩამოიყვანეს ახლომხლო სოფლებიდან - ეგ ვეფხვი უსურულია და რომ არ მოკვლათ, ხალხს დახოცავსო. ჯერ ეს ერთი, ეგ შემოპარული უსურული ვეფხვი კი არა, არაბეთიდან ჩამოყვანილი ჩემი ლეოპარდი იყო; მეორეც, ბოლშევიკები თუ იმაზე დარდობდნენ, რომ ჩემი ლეოპარდი ვინმეს რამეს ავნებდა, მერე თვითონ იმდენი ხალხი დახოცეს საქართველოში და ყველგან, სადაც იყვნენ, რომ ჩემი ლეოპარდი, სულ რომ შიმშილისგან ამოხდომოდა სული, მაგას არ იკადრებდა. ვინც ჩემს ლეოპარდს სოფელ დილომთან თოფი ესროლა, ის მონადირე ვვარად წიკლაური იყო და კარგად იმიტომ

დამამახსოვრდა, რომ ეგ ამბავი სკოლის წიგნებშიც ჩაწერეს. მერე და მერე ხომ ყველამ გაიგო და მე კი მანამდე ვიცოდი და ბელუნიებისგანაც მსმენია უდაბნოებში ხეტიალისას, - საუკეთესო მოისარნი და ჩუბინები არიანო წიკლაურები.

იმათ ტყვიას სად წაუვიდოდა ჩემი ლეოპარდი.

ბიბი მუნაჯიძე

იმ ღამეს არავის ეძინა, არავის ეძინა მთელს კონიაში, რადგან ჩვენი სულიერი ბატონი უკანასკნელ წუთებს ითვლიდა თავისი მშვენიერი სიცოცხლისა და ჩვენ გვსურდა, მისი უკანასკნელი ამოსუნთქვის ხმაც გაგვეგო. მევლანა რუმის პატივსაცემად იმ ღამეს ყველა ქარავან-სარაი ღია იყო და ადამიანები სველი თვალებით ქუჩაში იდგნენ. ისინი ელოდებოდნენ ბოლო წამს, მუეძინის ხმას მთავარი მინარეთიდან, რომელიც დიდი გლოვის დადგომას აუწყებდა ქვეყანას და როცა ეს ხმაც გაისმა, ათასობით ადამიანის ხმაც გაისმა, ათასობით ადამიანი აივსო კონიის ქუჩები. ისინი ტიროდნენ: ქალები, კაცები და ბავშვები, ვაჭრები, ხელოსნები და გლეხები, მდიდრები და ღარიბები - ყველას სურდა უკანასკნელად შეხებოდა სუფის, ასე ნაცნობსა და ძვირფასს ყველასთვის, ვისაც თუნდაც ერთხელ მაინც უნახავს დიდი პოეტი და შეიხი ჯეღალ ედ დინ რუმი. ის აღარ იყო ცოცხალი და ათასობით ადამიანს სურდა გაეცილებინა იგი უკანასკნელ გზაზე, რომელიც ულამაზესი ფარდაებით იყო მოფენილი, სახლების აივნებზე გადმოკიდებულ ხალიჩებზე კი პოეტის ლექსები ამოექარგათ კონიელ ქალებს და სამარისებურ სიჩუმეს მხოლოდ ქვაფენილზე დაცემული ცრემლების ხმა არღვევდა. ჯეღალ ედ-დინს ჩვენებური, ისლამური წესებით კრძალავდნენ, მაგრამ პროცესიას ქრისტიანებიც მიჰყვებოდნენ და იუდეველებიც, წარმართებიც და ცეცხლთაყვანისმცემლებიც, თურქებიც, არაბებიც, სპარსელებიც, ბერძნებიც, სომხებიც.

სულთანი ფერვანე სასახლის წინ, თავის ამაღასთან ერთად შეეგება სამგლოვიარო პროცესიას. ის არ იყო ნამდვილი სულთანი. სამეფო ტახტი გურჯი-ხათუნის შვილს ეკუთვნოდა, მაგრამ სელჯუკების ანატოლია ფერვანეს დარჩა ქაიხუსრევის შემდეგ და იგი იღვა, როგორც მბრძანებელი. მბრძანებელი, რომელმაც იცოდა, რომ მისი სიკვდილი არავის ააცრემლებდა იმ ქვეყანაში, რომელსაც მართავდა. ალბათ ეს თუ იფიქრა იმ წუთს, როდესაც პროცესიის დაშლა ბრძანა და როცა მოულოდნელად ხალხის დარბევა დაიწყო, ადამიანები მიხვდნენ, რომ ეს იყო პირველი შემთხვევა, როცა ხალხისთვის პოეტის წართმევა მოინდომეს. ისინი მიჩვეულები იყვნენ ძარცვას და სისასტიკეს, მაგრამ პირველად ხდებოდა, რომ პოეტს ართმევდნენ; პოეტს. რომელიც ხალხს ეკუთვნოდა.

და როცა ხალხმა გოდებით ჰკითხა მას, თუ რით დაიმსახურეს მისი რისხვა, ფერვანემ თქვა: თქვენი ამირთა ფადიშაჰი ვერასოდეს შეეგუება იმას, რომ მართლმორწმუნე მუსლიმებთან ერთად თავის შეიხს კრძალავენ ქრისტიანები და იუდეველები - ისინი, ვისი გულიც დასშულია ალაჰის სადიდებლად!.. მაშინ კი უთხრა ხალხმა ვეზირ ფერვანეს, ვინც თავის თავს სულთანს უწოდებდა: როგორც მზე ანათებს მთელს ქვეყნიერებას, ასევე ჯეღალ ედ-დინ რუმის ჭეშმარიტება და სიბრძნე ანათებდა ყველა ხალხის გულებსა და გონებას. მზე ხომ ყველას ეკუთვნის და მისი ჩაქრობაც ხომ ყველას ერთნაირად აატირებს ამ მიწაზე, სადაც არ უნდა ლოცულობდეს იგი - მეჩეთში თუ ეკლესიაში და აი, ტირიან კიდევ.

მაშინ ფერვანე უფრო განრისხდა, რადგან ვილაცამ პურსაც შეადარა პოეტი, რომელიც ყველას სჭირდება და მაშინ კი ალბათ საბოლოოდ დარწმუნდა ვეზირი, რომ არათუ სხვა რწმენის ადამიანი, არცერთი მუსულმანთაგანი არ იტირებდა მის სიკვდილს და არავინ გააცილებდა მის ცხედარს ცრემლით და გოდებით უკანასკნელ გზაზე.

... და მაშინ ვეზირი გახდა უფრო სასტიკი, ვიდრე რომელიმე მბრძანებელი, ვისაც საკუთარი ხალხის სისხლი ოდესმე დაუღვრია და კონიის მოფარდაგებული ქუჩები წითლად შეიღება მხოლოდ იმიტომ, რომ ადამიანებს პოეტი უყვარდათ. მაგრამ ის, ვისაც ყველაზე მეტად უყვარდა ჯვალ ედ-დინ რუმი, პოეტის დაკრძალვას არ დასწრებია. იმ დღეს გურჯი-ხათუნი სასახლიდან არც გამოსულა.

ჯუზუპე კარბონე

დიდად გაგვახარა თქვენმა წერილმა და აგრეთვე იმან, რომ პაპის განკარგულებით წმინდა კონგრეგაციის მიერ გამოგზავნილი სანოვაგე და აუცილებლობანი კონსტანტინეპოლის გამოვლით ანაკლიაში მივიღეთ, სადაც ჩვენმა პატრებმა ხომალდიდან ნავებში გადმოტვირთეს ყოველივე და ნავებით ამოუყვინნ მდინარეს ჩვენს განახლებულ სადგომამდე. სანოვაგესა და კონგრეგაციის ძღვენს ჩამოყვა ფრანგების ქვეყნიდან ერთი უცნაური კაცი, რომელსაც ეწადა ნოეს კიდობანის ნახვა და ჩვენ ავუსენით, რომ ნოეს კიდობანი სომხეთის მთებშია და ჩვენს იქაურ მისიონში გავისტუმრეთ. ქართველებმაც დაუდასტურეს, რომ ნოეს კიდობანი დანამდვილებით სომხეთშია და ღმერთმაც მშვიდობაში მოახმაროთო. ახლა ქართველები დაზავებულნი არიან მონგოლებთან და ომიანობის დროს კი მთებისკენ იხიზნებიან ხოლმე თავისი ქონებით. ამჟამად მთელს იბერიელთა ქვეყანაში მშვიდობა კი არის, მაგრამ შეიძლება ეს დროებითი იყოს და თანაც მშვიდობა ძლიერ აძაბუნებთ ხოლმე მათ და როცა არ ომობენ, ნამდვილს ღვინის ტრიუმფს მოაწვებენ ხოლმე ყველგან და ვერც გრძნობენ, როგორ ემსგავსებიან წესებითა და ჩვევებით მონგოლებს, ვისაც მტრებს კი ეძახიან, მაგრამ პირადულის კეთილდღეობის გამო ხშირად ივიწყებენ ზნესა და სინდისს. ამიტომაც, ძალიან ძნელია ჩვენთვის აქ მოღვაწეობა და მისიის ასრულება და ამიტომაც გვიხარია, რომ ქუთაისის ახლოს, სოფელ ილორში ჩვენმა პატრებმა ბევრი ხალხი მოვნათლეთ გასულს კვირაში. წიგნის მოწერაც ამიტომ დამიგვიანდა, თანაც კონიის სამეფოსკენ წამომსვლელიც არ გამოჩნდა, ვინც არ შეუშინდებოდა გზებზე ჩასაფრებულ ყაჩაღ ქალებს, რომლებიც როგორც კი ხელსაყრელ დროს იხელთებენ, გამოდიან და ძარცვავენ კეთილ მგზავრებს და უფრო სასტიკნი არიან, ვიდრე ყაჩაღი კაცები. ამიტომაც ველოდებოდით დიდ ქარავანს, რომელსაც იცავენ და ამდენ აქლემს ასე ადვილად არავენ უთმობს გზის ყაჩაღებს.

ქართველებს არა აქვთ პიკარა ანუ პური, რომელიც აქვთ მხოლოდ აღმოსავლეთ იბერიაში, ამითი განსხვავდებიან ამერ და იმერ ქართველები. დამწერლობა კი საერთო აქვთ და მათი ანბანი შედგება ცხოველმყოფელი ასოებისა და ფიგურებისგან და მათი უწმინდესი ანბანი აღებულია ქრისტეს წყლულებიდან. აქ უმშვენიერესი ასოები და ფიგურებია, მთლად ახალი და ძალიან მახვილგონივრული. თითოეული ასოს სიცოცხლე და ცხოველმყოფელობა მთლიანობის ჰარმონიაშია, კავშირის შედეგად კი სრულყოფაა; ხოლო თითოეული ასო ისე იწერება, როგორც გამოთქვამს ამ ბგერებს ხალხი და ეს ანბანი უფრო უხვია სხვებთან შედარებით. ეს არის მეტად ტკბილი ანბანი წინადადების, უწმინდეს ჯვარცმაზე ლოცვისა და სხვა ყველაფრისათვის. ანტიკური ებრაული ანბანის გამოგონებელია მოსე, ებრაული ანბანი გამოიგონა ეზდრამ, ეგვიპტური ასოების გამოგონებელია დედოფალი იზისი, ლათინური ანბანის გამოგონებელია ნიკოსტრატა კარმენტა, ხოლო ქართული ანბანი არა ჰგავს ადამიანის გამოგონებულს და შემდეგში აუცილებლად გადმოვიწერ, გამოვიგზავნი და თქვენც ნახავთ, რომ იგი უმშვენიერეს პატარა ბალსა ჰგავს. სარეზიდენციო ადგილები კი, რომელიც გვიბოძა ქართველთა მეფემ, შემდეგია: ლანჩხუთი, სუორი, ჩიჩერი, წინანდალი, რასიდი, ჯურულეთი, ჯიმერეთი, სიტიგვე, ოქონა, ღირბი, ატასი, წალკერი, ცავოლი, ბრეთი, არადეთი, პირზა, დომოსო, ნაბეკტევი, გუგული, კოდი და კორნიჩი. მაგრამ, მიუხედავად სამეფო კარის მფარველობისა, ქარ-

თველების ქვეყანაში მრავალი პრობლემა გვაქვს, როგორც ადრეც გწერდით. ბერძენთა ჩავონებების გამო, ქართველები ბოლომდე არ გვენდობიან. ხშირია ლამაზი ქალებისა და ყმაწვილი გოგოების მოგზავნა ჩვენთან საცთუნებლად და შესამოწმებლად და როცა ჩვენ არ ვალალტობთ ალთქმასა და ფიცს, მაშინ გვიგონებენ, თითქოს საჭურისები ვიყოთ და ამიტომაც არ ვმრუშობთ მშვენიერ ქართველ ქალებთან.

ბედნიერია ის, ვინც წითურ ქალს ისურვებს, რადგან ნათლად კიაფობს მასში საპატიო სათნოება, - ასე მითხრა ერთმა აქაურმა პოეტმა.

ამ წიგნის გარდა, ერთი წიგნი გავასრულე გუშინ რომში გასაგზავნი და უავგუსტესს შემდეგი სიტყვებით მივმართე: რომაელი მღვდელთმთავრის სარწმუნოების ყავარჯენი მოციქულებრივი სენატით და სამღვდლო სახელმწიფოთი შენს კეთილშობილებას სთხოვენ, რომ მორჩილმა და ზეციური საქმის მოსურნე ხალხმა ღვთიური შუქით გაანოყიეროს კეთილდღეობის ნაყოფი და საიმედო და სანატრელი ნათესი აღმოაცენოს მრავალ სამეფოში და მათ შორის კი იბერიელთა ძველისძველ მიწაზე. ეს ხალხიც უძველესია და უკვე საკმაოდ ბევრი მათგანი დავხატე და თუ ოდესმე ნახავთ მათ სახეებს, დიდად დაგწყდებით გული, თუ ისინი არ აღიარებენ ჭეშმარიტ ეკლესიას და ჩვენი შრომა და ღვაწლიც ფუჭი აღმოჩნდება.

არავითარი ეჭვი არაა და, რა თქმა უნდა, სინამდვილეა, რომ აღმოსავლეთის მეფეებთან შედარებით, მსოფლიოში ქართველთა ანუ იბერიის მეფეები, როგორც ამას აღიარებს სხვა ხალხიც, შთამომავალია დავითისა, იესეს, სოლომონისაგან, ძე ზემოთქმული ვაჟის დავითისა. ეს მტკიცდება არა მხოლოდ მრავალი ტრადიციით, არამედ სხვაგვარადაც, მაგრამ ჯერ არ ჰყოლიათ ქართველებს მეფე, რომელიც სრულიად მიატოვებს თავის მრუდე ჰერეზიას, მტკიცედ აღიარებს კათოლიკურ სარწმუნოებას და მსასოებელი გახდება რომის წმინდა ეკლესიისა. ამის გამოა, რომ იბერიის სამეფოს ხალხიც ჩავარდნილია სულის ცდომილებაში ბერძენების, პატრიარქებისა და, აგრეთვე, სასულიერო პირების მიზეზით. ამიტომაც ვთხოვე კიდევ ერთხელ მღვდელთმთავარს, რომ კიდევ რამდენიმე მშრომელი პატრი გამოგზავნოს საქართველოს ვენახში, რომელიც ქურდულად დაიკავეს ისეთმა ადამიანებმა, რომელთაც საკუთარი მოსავალი არა გააჩნიათ რა. მე კი იმ ადამიანებზე ვტირი, რომლებიც ჩვენი ქრისტეს დროშისათვის შეუპოვარნი და ძალიან მამაცნი მებრძოლნი იყვნენ და ახლა ეშმას მონებენ. საქართველოს იმ მიწას ვტირი, უწინ ღვთაბიწის სამოთხე რომ იყო და კვნესის ქაოსად გადაქცეულა. მე საქართველოს იმ მიწას ვტირი, რომელიც მისი ბატკნების მკვებავი, ალთქმული წმინდა ქვეყანა და ქრისტეს მიმბაძველი იყო, ახლა კი ტაძრის საძოვარზე ნარ-ეკალი გაზრდილა. იმ ქვეყანას ვტირი, რომლის მცხოვრებლებმა ქვეყნიერება განანათლეს, ახლა კი სიბეცისა და ბნელების დასაბამი გამხდარა, სადაც ყველა ღმერთი მიტოვებულია.

მონღოლებმა და სხვა ბარბაროსებმა ცეცხლითა და მახვილით ვერაფერი დააკლეს ქართველების ფიზიკურ არსებობასა და თავისუფლებას, მაგრამ სულიერად ისინი ისე გატეხეს, რომ ვერც კი მიხვდნენ ეს ამაყი იბერიელები, რომ მათი ძლიერება მათს ღირსებაში იყო, რომელიც დაკარგეს და მეც ამიტომ ვტირი. ვტირი საქართველოს, რომელიც მრავალი წლის განმავლობაში ჩემი სატრფო იყო და თუ მალე აქედანაც გამოგვაძევებენ, მე ის მაინც მეყვარება როგორც ძველი, დაუვიწყარი და ულამაზესი სატრფო, რომლისთვისაც მუდამ ვილოცებ და თქვენც ამასვე შეგთხოვთ.

აბდულა ალბანი

ავრეთვეცა გაუწყებდეთ ამა მოწერილითა წიგნითა დედოფლისა გურჯი-ხათუნის სურვილსა ეკლესიათა აგებისა კაბადუკიასა და სხვაგანცა, სადა მშენებლობანი ტაძართა უკვე გასრულებულნი არს და თუცა ფრიად უკვირდეს სელჩუკთა და განარისხებდეს ყოველთა მო-

ჰამედიანთა ქცევანი გურჯი-ხათუნისა, ვერა ძე ხორციელთა უბედავდეს აღკრძალვასა ეკლესიათა შენებისა და ერთი იმათგანი საკუთარისა თვალთა ვიხილენით იჰლარას ხეობასა მდებარე მდინარისა პირად ფრიად შუენიერი და წარმტაცი. იგი საყდარი მოხატულნი მრავალითა თქუენისა წმიდათა მოწამეთა სახელებითა, განაცვიფრებს ყოველთა მნახველსა და იწოდების გიორგი დიდმოწამეთა და მომხატველნიცა იყვნეს დია ოსტატნი და გაწაფულნი საქმესა ამას. ესე ყოველი შუენიერებანი იჰლარას ხეობისანი კაპადუკიასა ვიხილენით საკუთარისა თვალთა და ჩუმისა სიხარულითა გავიხარენით. თუცა ესე ანბავი ეკლესიათა აგებისა ადრეცა გაუწყეთ, მაგრამ მსურდეს აგრეთვეცა ტყობინება იმა უცნაურობათა, რომელი ვერვინცა ამოხსნას ჯეროვნად და არავინ უწყოდეს ჭეშმარიტი იგი სიმართლე შესახებ გურჯი-ხათუნისა, რომელი შემდგომად ტადართა აშენებისა, გამქრალ იყოს უკვალოდ და დიდი არს მწუხარება ამისა გამო კონიასა და მთელს სელჩუკთა ქუეყანასა ზედა. ერთნი ამბობდეს, რომ უკანასკნელთა იგი სინოპისა საზღვარზედ უნახავსთ, ხოლო მეორენი ანთალიისა ზღვათა უბნობდეს და სხვანიცა კიდევ სხვათა და სხვათა ადგილთა იმოწმებდეს, თუცა ნამდვილი საყოფელი კი არავინდა იცოდეს დედოფლისა თუ დედოფალყოფილისა, თუ მან არღარა ისურვოს კონიისა განმგებლობა. უკეთუ ისურვა გურჯი-ხათუნმან კვლავცა ხილვა სამშობლო იბერიისა, თქუენ უთუოდ გეუწყებოდათ და წიგნი ჩემნი არღარა დაგჭირდებოდესთ შეტყობად მისისა ანბავთა. თუ უკუე მეცნოს გურჯი-ხათუნისა ბედისა გზანი და არღარა იყოს უჩინარნი სამყოფელნი მისნი, მოგწერდეს ყოველივესა მსახური თქუენისა დიდებულებისა წრფელისა გულითა, როგორცა აქამომდე გემსახურებოდეს ერთგულებითა.

ბიბი მუნაჯიმი

მეველანას სიკვდილის შემდეგ ის გაქრა. გაქრა ისე, როგორც ქრებიან ხოლმე ცაში ვარსკვლავები და მე მისი ძებნა არ დამიწყია. თუმცა, ეძებდნენ ყველანი და ყველგან, მაგრამ ვერსად მიაგნეს და მხოლოდ ის დაადგინეს, რომ უკანასკნელად კონიიდან სამხრეთით, იმ უცნაურ კლდეებთან ნახეს, სადაც ქართული მზეა გამოსახული. არავინ იცის, როდის და როგორ გაჩნდა ეს ფიგურები აქ, როცა საქართველო ასე შორსაა ჩვენი ქვეყნიდან. მე კი ამ ფიგურების ამბავი სწორედ მისგან მახსოვდა, სწორედ გურჯი-ხათუნისგან ვიცოდი, რომ ეს ძველისძველი ქართული მზე იყო: ბევრი მზე ერთად და ისეთები, როგორიც მხოლოდ გურჯების ქვეყანაშია.

მე არ დამიწყია მისი ძებნა, რადგან ვიცოდი, რომ მას გაქრობა სურდა, ვიცოდი, რომ წავიდა ისე, როგორც ოდესღაც ავტორი იმ წიგნისა, საქართველოდან რომ ჩამოიტანა დედოფალმა და ყველაზე ხშირად მაშინ კითხულობდა, როცა ძალიან უჭირდა. მისი გაჭირვება იყო ის, რის შესახებ მხოლოდ მან იცოდა. რაღაც სხვა, შორეული და მხოლოდ მისთვის ნაცნობი ტკივილი. მე არ დამიწყია მისი ძებნა, რადგან მანამდე უცნობ ვარსკვლავს, რომელსაც გურჯი-ხათუნის სახელი დავარქვი, ყოველთვის იოლად ვპოულობდი ცაზე, როცა ღამე იყო წყნარი და მე ძალიან მენატრებოდა ჩემი დედოფალი. გაივლის კიდევ მრავალი წელიწადი და ადამიანი ისეთ მანქანასაც მოიგონებს, რომელშიც გაიხედავს და ნებისმიერ ვარსკვლავს მოძებნის, მაგრამ მაშინაც, ბევრი გრძელი წელიწადის მერეც, მაინც იქნება ცაზე ისეთი ვარსკვლავი, რომელსაც მხოლოდ იმ შემთხვევაში დაინახავ, თუ იგი ძალიან, ძალიან გიყვარს, როგორც მე მიყვარდა გურჯი-ხათუნი, რომელსაც ყოველთვის ვხედავდი კონიის ცაზე და რომელიც ისეთი ლამაზი იყო, როგორც არაფერი ამქვეყნად - არც მიწაზე და არც ცაზე...

ვარსკვლავი, რომელსაც გურჯი-ხათუნი ჰქვია...

ნეტავ გურჯების ცაზეც თუ ჩანს ჩემი ვარსკვლავი, ნეტავ ქართველების ქვეყნიდანაც თუ ასე ლამაზია გურჯი-ხათუნი.

სულიმან დერიდა ოლი (თბილისელი, მეიდნელი მექისე)

აი, ამ ოთახში ცხოვრობდა, ჩვენს მეზობლად. ლექსებსა წერდა არაბულად. ჯანზე კი იყო და უცებ მოკვდა - ჩემმა ცოლმა იყვირა, როცა ცუდათ არიო და შეველი და ვარსკვლავს ვეღარ ვხედავო, - მეუბნება. ცოტა უცნაური კაცი იყო და მეც აღარ უთხარი, როცა დღისით, მზისით ვარსკვლავს როგორ დაინახამ-მეთქი და იმან კიდე მითხრა, რომაო, ერთი ბიჭი უნდა მოვიდესო და მთავარი ანბავი უნდა მოუყვეო. მე უთხარი, არ შეშინდე, ექიმს დაუძახებ-მეთქი და არ გათავდა? თვალები მე დაუხუჭე. ეგ შიიტი იყო, მაგრამ ჩვენ სუნიტები ვართ და ჩვენებურათ დაგმარნეთ მზის ჩასვლამდე. როდის იყო ეგა? გუშინ. თქვენ გელოდებოდათ? მერე გუშინ მოსულიყავი შე დალოცვილო, ყველგან როგორ იგვიანებთ ეს ქართველები, სულ ჩქარობთ და მაინც სუ იგვიანებთ. ჩვენთან შემობრძანდით, ჩაი დალიეთ და მერე წახვალ. ჩაის არა? თუ გეჩქარება? რა უნდა გითხრათ აბუზე - ჩვენ ვეძახდით პაპა აბუს, თორე ისე ძალიან გრძელი სახელი ჰქონდა. არაბებში ეგრეა. მაგან ცოტა ტყუილები კი იცოდა, მაგრამ ისე კი კაი კაცი იყო და აქ, უბანში ყველას უყვარდა. მაგას კიდე კატა ჰყავდა ერთი და გიჟდებოდა იმ კატაზე, ლეოპარდს ეძახდა, მაგრამ ერთ დღეს გეეპარა ის კატა და ძალიან იდარდა. საერთოდ დარდიანი კაცი იყო. უკვე მიდინართ? მიბძანდებით? აბა, კარქათ იყავით და სუ კაი ამბავში შევხვედროდით. მაინც რას დარდობდა? ყველაფერს დარდობდა, ერთი თქვენებური ქალი ჰყვარებია და იმასა დარდობდა. თამარი ერქვა, ძან ლამაზი იყო და ისე გაქრა, როცა საფლავიც არა აქვსო. თვითონ მაგისი საფლავი სად არი? აქ არი, ჩვენი, მუსულმანების სასაფლაოზე დავმარნეთ. როგორ არ გაჩვენებთ. როცა არ გეჩქარებოდეთ, ეხლაც წამოგყვებოდით. გეჩქარებათ? კი ბატონო, გუშინ კი გაგასწროთ, მაგრამ ეხლა სადღა გაგასწრებთ. როცა მოხვალთ, აი, ამ ფანჯარაზე მომიკაკუნეთ, სახლში თუ არ ვიყვე, ქვემოთ, აბანოში დერიდა იკითხეთ და დამიძახებენ. ქისა გიყვართ? მაშ, ერთი კაი ქისა ჩემზე იყოს.